

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı

KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE: ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Gözde IRMAK

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE:
ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Gözde IRMAK

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2025

KABUL VE ONAY

Gözde IRMAK tarafından hazırlanan “Kent Yoksulluğu ile Mücadele: Ardahan İli Örneğinde Nitel Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, 28/11/2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İhsan KURTBAŞ (Başkan)

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA (Danışman)

Doç. Dr. Gözde KOCA (Üye)

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

28.11.2025

Gözde IRMAK

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Gözde IRMAK

ÖN SÖZ

Çalışmanın her aşamasında akademik rehberliğini esirgemeyen, eleştirel katkıları ve yapıcı yönlendirmeleriyle tez sürecine değerli katkılar sunan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Araştırma sürecinde görüşme yapmayı kabul eden ve yaşadıkları deneyimleri samimiyetle paylaşan katılımcılara da teşekkür borçluyum. Onların katkıları, bu çalışmanın sahaya dair anlamlı bir içerik kazanmasına olanak sağlamıştır.

Bu zorlu süreçte sabırları, koşulsuz destekleri ve derin anlayışlarıyla bana güç veren sevgili eşim Mustafa IRMAK'a ve motivasyon kaynağım canım kızım Melis IRMAK'a da sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu çalışma, Ardahan'da yoksullukla mücadele politikalarının etkilerini daha görünür hale getirmeyi ve bu alandaki literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların hem akademik çevrelere hem de sosyal politika geliştiricilerine rehberlik etmesini diliyorum.

Gözde IRMAK
Ardahan 2025

ÖZET

IRMAK, Gözde. Kent Yoksulluğu ile Mücadele: Ardahan İli Örneğinde Nitel Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2025.

Bu tez çalışması, Türkiye'nin küçük ve sınır illerinden biri olan Ardahan'da kentleşme ve ekonomik dönüşümlerle birlikte derinleşen yoksulluk sorununu çok çeşitli ve nitel bir bakış açısıyla ele almaktadır. Tezin asıl amacı, Ardahan örneği üzerinde inceleme yaparak yerel yoksulluk dinamiklerini anlamak ve bu alandaki politikaları Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) bağlamında değerlendirip, somut politika önerileri sunmaktır.

Tezin ilk bölümünde, yoksulluğun kavramsal ve kuramsal temelleri üzerinde durulmuştur. Bu kısımda parasal, kapasite, sosyal dışlanma ve katılımcı yaklaşımlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca mutlak-görelî yoksulluk ve kronik-geçici yoksulluk türleri incelenerek, yoksulluğun altında yatan ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal faktörler sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra kent yoksulluğu kavramı, sürdürülebilirlikle ilişkisi ve kentlerin sürdürülebilirliği üzerindeki siyasal, fiziksel, çevresel ve ekonomik etkileri üzerinde durulmuş ardından teorik çerçeve başlıklarına geçilmiştir. Bu kısımda ise Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi küresel aktörlerin kent yoksulluğuyla mücadele politikalarını ve Türkiye'de 1980 öncesinden pandemi dönemine kadar uzanan kent yoksulluğunun gelişimi kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

Tez toplamda iki bölümden oluşmaktadır. İkinci Bölümde incelenen alan araştırması bulguları, nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Çalışmanın evrenini Ardahan kent merkezinde ikame eden yoksul bireyler ve yoksullukla mücadele kapsamında görev alan kamu personeli oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan saha çalışması, Ardahan il merkezinde ikamet eden 24 yoksul katılımcı ve 6 kamu kuruluşu memuru olmak üzere toplam 30 kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulguları, Ardahan'daki kent yoksulluğunun kendine özgü sosyo-mekânsal kırılanlıkları olduğunu ortaya koymaktadır. Soğuk iklim, güvencesiz ve mevsimlik istihdam gibi faktörler bu kırılanlıkların temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Elde edilen bulgularla özellikle SKA 1 (Yoksulluğa Son), SKA 8 (İnsana Yakışır İş) ve SKA 4 (Nitelikli Eğitim) hedeflerinin yerel düzeyde nasıl karşılık bulduğuna odaklanılmıştır.

Bu tez, Ardahan örneğinde kent yoksulluğunun deneyimini ve kurumsal müdahale yetersizliğini ele alarak, yerel düzeyde bütüncül ve kapsayıcı sosyal politika mekanizmalarının hayata geçirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. SKA hedefleri çerçevesinde vurgulanan politika önerileri, özellikle İstihdam ve Ekonomik Kalkınma, Eğitim, Barınma ve Kapsayıcı Sosyal Politikalar alanlarında yürütülen dönüşümlere odaklanarak, Ardahan'da yoksullukla mücadele kapsamında sürdürülebilir ve uzun vadeli bir yol haritası sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler:

Kent Yoksulluğu, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), Ardahan, Sosyal Dışlanma, Nitel Araştırma, Sosyal Politika, Çok Boyutlu Yoksulluk.

ABSTRACT

IRMAK, Gözde. Combating Urban Poverty: A Qualitative Study in the Case of Ardahan Province, Master Thesis, Ardahan, 2025.

This thesis examines the deepening poverty problem in Ardahan—one of Turkey's small border provinces—alongside urbanization and economic transformations from a diverse and qualitative perspective. The main objective of the thesis is to understand local poverty dynamics through the case of Ardahan, evaluate the policies in this field within the context of Sustainable Development Goals (SDGs), and offer concrete policy recommendations.

The first chapter of the thesis focuses on the conceptual and theoretical foundations of poverty. In this section, monetary, capability, social exclusion, and participatory approaches are discussed in detail. Furthermore, by examining absolute-relative and chronic-transitory types of poverty, the underlying economic, socio-cultural, and political factors of poverty are systematically analyzed. In addition, the concept of urban poverty, its relationship with sustainability, and its political, physical, environmental, and economic impacts on the sustainability of cities are emphasized, followed by the theoretical framework headings. In this context, the urban poverty alleviation policies of global actors such as the World Bank, the European Union, and the United Nations, as well as the evolution of urban poverty in Turkey from the pre-1980 era to the pandemic period, are comprehensively examined.

The thesis consists of two chapters in total. The field research findings analyzed in the Second Chapter are based on a qualitative research method. The universe of the study comprises impoverished individuals residing in the city center of Ardahan and public personnel involved in poverty alleviation efforts. The fieldwork was conducted through semi-structured in-depth interviews with a total of 30 participants, consisting of 24 low-income residents living in the Ardahan city center and 6 officials from public institutions.

The research findings reveal that urban poverty in Ardahan has its own unique socio-spatial vulnerabilities. Factors such as the cold climate, precarious employment, and seasonal labor form the core building blocks of these vulnerabilities. Based on the findings, the study specifically focuses on how the targets of SDG 1 (No Poverty), SDG

8 (Decent Work and Economic Growth), and SDG 4 (Quality Education) are reflected at the local level.

By addressing the experience of urban poverty and the inadequacy of institutional interventions in the case of Ardahan, this thesis draws attention to the necessity of implementing holistic and inclusive social policy mechanisms at the local level. The policy recommendations emphasized within the framework of the SDGs focus specifically on transformations in the areas of Employment and Economic Development, Education, Housing, and Inclusive Social Policies, aiming to provide a sustainable and long-term roadmap for combating poverty in Ardahan.

Keywords:

Urban Poverty, Sustainable Development Goals (SDGs), Ardahan, Social Exclusion, Qualitative Research, Social Policy, Multi-Dimensional Poverty.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BSYH	Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri
COVID-19	Koronavirüs Hastalığı
DAP	Doğu Anadolu Projesi
DB	Dünya Bankası
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GSMG	Gayrisafi Milli Gelir
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
İGE	İnsani Gelişme Endeksi
IMF	Uluslararası Para Fonu
IUCN	Dünya Doğayı Koruma Birliği
KEDV	Kadın Emekğini Değerlendirme Vakfı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PPA	Katılımcı Yoksulluk Değerlendirmeleri
SERKA	Serhat Kalkınma Ajansı
SGP	Satın Alma Gücü Paritesi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SKH	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
SRAP	Sosyal Riski Azaltma Projesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
SYDF	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYİG	Sosyal Yardım İnceleme Görevlisi
TEDGEM	Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
TİSVA	Türkiye İsrarı Önleme Vakfı
TUIK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRK-İŞ	Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
UNDESA	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı

UNDP Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WHO Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Yoksulluk Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.....	12
Tablo 2. 2015-2023 yılları arasında, Satın Alma Gücü Paritesi (SGP) kullanılarak hesaplanan gelire dayalı göreceli yoksulluk oranları.....	16
Tablo 3. 15-24 Yaş arası genç nüfusta mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 2005-2023.....	21
Tablo 4. Birleşmiş Milletlere Göre Sürdürülebilir Kentin İlkeleri	31
Tablo 5. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	44
Tablo 6. 2006-2023 Döneminde Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksulluk Oranı (%).....	52
Tablo 7. Dört Kişilik Hane İçin Aylık Açlık ve Yoksulluk Limitleri (TL)	53
Tablo 8. 2022-2023 Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri.....	54
Tablo 9. Türkiye’de açlık ve yoksulluk sınırı (1988 – 2002)	59
Tablo 10. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002–2009): Türkiye Geneli, Kent ve Kır Ayrımı	61
Tablo 11. Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları 2007-2015	63
Tablo 12. İllere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, 2023/2024.....	68
Tablo 13. Kars’a bağlı ilçelerin 1990 nüfus sayımı sonuçları	69
Tablo 14. Ardahan Kent Yoksulluğu Nitel Araştırma Örneklem Profili (N=24)	82
Tablo 15. Ardahan Kent Yoksulluğunun Çok Boyutlu Görünümleri: SKA Kesişimsellik Analizi.....	87
Tablo 16. Yoksulluğun Ekonomik ve İstihdam Boyutu: SKA 8, SKA 9 ve SKA 11 Kesişiminde Ardahan Bulguları.....	91
Tablo 17. Ardahan Kent Yoksulluğuyla Baş Etme Stratejileri ve SKA Kırılganlık Analizi	94
Tablo 18. Kent Yoksulluğu Araştırması MAXQDA Kodlama Frekans Tablosu (Görüşme Verilerine Dayalı).....	96
Tablo 19. Ardahan Belediyesi Sosyal Yardım Uygulamaları Üzerine Analiz.....	110
Tablo 20. Kent Yoksulluğu Araştırması Kamu Çalışanları Katılımcı Tablosu	113

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Parasal Yoksulluk	9
Şekil 2. Yoksulluk riski altındaki oran ve nispeten yüksek gelire sahip nüfusun oranı, 2020.....	42
Şekil 3. Türkiye'nin İGE Değerleri (1990–2022).....	43
Şekil 4. Türkiye ve OECD ülkelerinde ekonomik büyüme (2016-2021)	47
Şekil 5. 2024 OECD ülkeleri GSYİH büyüme oranları.....	48

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
İÇİNDEKİLER	xiv
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM.....	7
KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	7
1.1. YOKSULLUK ÜZERİNE TEORİK VE KAVRAMSAL YAKLAŞIMLAR.....	7
1.1.1. Parasal Perspektif (Monetary Approach)	8
1.1.2. Kapasite Yaklaşımı (Capability Approach).....	10
1.1.3. Sosyal Dışlanma Yaklaşımı (Social Exclusion Approach)	11
1.1.4. Katılımcı Yaklaşım (Participatory Methods)	12
1.2. YOKSULLUK KAVRAMI VE YOKSULLUK TÜRLERİ.....	14
1.2.1. Mutlak- Görelî Yoksulluk	14
1.2.2. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk.....	17
1.2.3. Subjektif ve Objektif Yoksulluk.....	18
1.2.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk.....	18
1.3. YOKSULLUĞA NEDEN OLAN FAKTÖRLER.....	19
1.3.1. Ekonomik Nedenler.....	20
1.3.1.1. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik.....	20
1.3.1.2. Enflasyon ve Ekonomik Krizler	21
1.3.1.3. İstihdam ve İşsizlik	21

1.3.2. Sosyo-kültürel Nedenler	23
1.3.3. Eğitim Durumu	23
1.3.4. Nüfus Artışı	24
1.3.5. Ayrımcılık.....	24
1.3.6. Göç	25
1.3.7. Siyasal Nedenler	26
1.3.8. Ekolojik Nedenler.....	27
1.4. KENT YOKSULLUĞU (YENİ YOKSULLUK).....	27
1.5. KENT YOKSULLUĞU VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	30
1.6. KENT YOKSULLUĞUNUN KENTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	32
1.6.1. Siyasal / Yönetmel Boyut	33
1.6.2. Fiziksel Boyut.....	34
1.6.3. Çevresel Boyut	34
1.6.4. Ekonomik Boyut.....	35
1.6.5. Sosyal / Toplumsal Boyut	36
1.7. KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE DÜNYA VE AVRUPA POLİTİKALARI	38
1.7.1. Küresel Ölçekte Yoksulluk.....	38
1.7.2. Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Uluslararası Politikalar	39
1.7.2.1. Dünya Bankası (DB).....	39
1.7.2.2. Avrupa Birliği (AB).....	40
1.7.2.3. Birleşmiş Milletler (BM)	42
1.7.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	46
1.7.2.5. Uluslararası Para Fonu (IMF)	48
1.7.2.6. Mikro Kredi Uygulamaları	50
1.8. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK.....	50
1.9. TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞUNUN DÖNEMLER HALİNDE İNCELENMESİ.....	54
1.9.1. 1980 Öncesinde Kent Yoksulluğu.....	55
1.9.2. 1980 Sonrası Kent Yoksulluğu.....	57
1.9.3. 1990'lı Yıllarda Kent Yoksulluğu	59

1.9.4. 2000 ve 2010'lu Yıllarda Kent Yoksulluğu	60
1.9.5. 2020 Sonrası Pandemi'nin Kent Yoksulluğuna Etkisi	64
1.10. TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE POLİTİKALARI	65
2. BÖLÜM	68
2.1. KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE: ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA	68
2.1.1. Ardahan İli Nüfus Miktarı ve Göç Oranları	68
2.1.2. Ardahan ve Göç	69
2.1.3. Ardahan'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	70
2.1.4. Ardahan'da Kent Yoksulluğu ile Mücadele ve Uygulanan Politikalar ...	72
2.2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ.....	73
2.2.1. Araştırmanın Metodolojisi.....	73
2.2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	74
2.2.3. Araştırmanın Örneklemi ve Sınırlılıkları.....	75
2.2.4. Araştırma Yaklaşımı ve Deseni.....	76
2.2.5. Literatürün Eleştirisi ve Araştırmanın Gerekçesi	78
2.3. SAHA ARAŞTIRMASININ NOTLARI VE BULGULAR.....	80
2.3.1. SKA Çerçevesi, Kent Yoksulluğu ve Ardahan İlişkisi	80
2.3.1.1. SKA 1: Yoksulluğa Son (No Poverty).....	81
2.3.1.2. SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (Decent Work and Economic Growth).....	81
2.3.1.3. SKA 4: Nitelikli Eğitim (Quality Education)	81
2.3.1.4. SKA 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Sustainable Cities and Communities).....	82
2.3.2. Alan Araştırması Bulguları: Kent Yoksulluğunun SKA Çerçevesindeki Görünümleri... ..	82
2.3.2.1. SKA 1 ve SKA 3 Kesişimi: Çok Boyutlu Yoksulluk ve İnsani Onur Krizi.....	84
2.3.2.2. SKA 8 ve SKA 10 Kesişimi: Gençlerin Umutsuzluğu ve Yapısal İstihdam Engelleri.....	89

2.3.2.3. SKA 4 ve SKA 3 Kesişimi: Temel Hizmetlere Erişimin Finansal Bariyerler.....	92
2.3.3. SKA 8 (İnsana Yakışır İş) Hedefi Bağlamında: Çalışan Yoksulluk ve Ardahan İşgücü Piyasasının Yapısal Sorunları	98
2.3.4. Güvencesiz Çalışma ve Mevsimsellik Sorunu: Ardahan'da İstihdam Koşullarının Yapısı	101
2.3.5. Yoksulluğunun Çok Boyutlu Yüzü: Ardahan'da Soğuk, Açlık ve Sosyo-Mekânsal Kırılganlık.....	103
2.3.6. SYDV'nin Rolü: Ardahan'da Kurumsal İşleyiş ve Dönüşüm İhtiyacı. .	105
2.3.7. Kurumsal Bakış Açısı: SKA Bağlamında Kent Yoksulluğu Bulguları. .	112
2.3.7.1. SKA 1: Yoksulluğa Son (Yoksulluğun Tanımı ve Yapısal Kökleri)	114
2.3.7.2. SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (İstihdam ve Kalkınma Engelleri).....	115
2.3.7.3. SKA 10: Eşitsizliklerin Azaltılması (Dezavantajlı Grupların Derin Yoksulluğu).....	116
2.3.7.4. Kurumlar Arası İş Birliği ve Uzun Vadeli Çözümler.....	117
2.4. ARDAHAN KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE SOSYAL POLİTİKALARIN ANALİZİ VE SKA ÇERÇEVESİNDE YENİDEN YAPILANMA ÖNERİLERİ	118
2.4.1. Yerel Yönetimlerin ve Kurumların Rolü.....	119
2.4.2. Ardahan'daki Mevcut Politikaların SKA Çerçevesinde Değerlendirilmesi.....	119
2.4.3. Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Politika Önerileri : SKA Çerçevesinde Yapısal Dönüşüm.....	120
2.4.3.1. İstihdam ve Ekonomik Kalkınma (SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme).....	122
2.4.3.2. Eğitim Politikaları (SKA 4: Nitelikli Eğitim).....	123
2.4.3.3. Sağlık ve Sosyal Güvenlik (SKA 3: Sağlıklı Yaşam ve SKA 1: Yoksulluğa Son).....	123
2.4.3.4. Barınma Politikaları (SKA 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Yerleşimler).....	123

2.4.3.5. Kapsayıcı Sosyal Politikalar (SKA 5: Cinsiyet Eşitliği ve SKA 10: Eşitsizliklerin Azaltılması) ve Sürdürülebilir Kalkınma Yol Haritası.....	124
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	141
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU	141
EK 2. ETİK KURUL İZNİ	142
EK 3. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU	143
ÖZ GEÇMİŞ.....	145

GİRİŞ

Yoksulluk, tarihsel süreçte insanlığın en köklü sosyo-ekonomik sorunlarından biri olarak görülmekte; yalnızca gelir eksikliğiyle sınırlı kalmayıp, bireylerin temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayamaması, sosyal dışlanma yaşaması ve kamusal hizmetlere erişimde güçlük çekmesi gibi çok boyutlu unsurları içeren bir olgu olarak tanımlanmaktadır. (Buğra ve Keyder, 2006, s. 5-10). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk, bireylerin ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal boyutlarda geri plana itilmesiyle ortaya konulmaktadır (Gülçubuk, 2008, s.103).

Özellikle kentleşme sürecinin hızla arttığı dönemlerde, yoksulluk kırsal alandan kente taşınmış ve bu olgu “kent yoksulluğu” şeklinde ayrı bir başlık altında ele alınmaya başlanmıştır (Erder, 2002). Kent yoksulluğu; barınma, sağlık, eğitim, ulaşım gibi temel kentsel hizmetlere erişimde yaşanan eşitsizlikleri, azalan istihdamı ve sosyal dışlanmayı içeren çok boyutlu bir sorun alanı olarak değerlendirilmekte, sosyal politikaların bu bağlamda yeniden yapılandırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Certel Fırat, 2017, s. 4).

Yoksulluk, insanlık tarihinin en köklü sosyal problemlerinden biridir ve 21. yüzyılda hâlâ küresel gündemin en temel meselelerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Ancak günümüzde yoksulluk, yalnızca kırsal kesimlerde değil; kentlerde de yaygınlaşmakta ve daha karmaşık daha sorunlu bir hal almaktadır. Kentlerde yaşayan bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, gelir eşitsizliği, işsizlik, barınma ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler, kent yoksulluğu sorununu beraberinde getirmiştir (Buğra ve Keyder, 2006, s. 10).

Kentleşmenin yeni yaşam biçimleri üzerinde oluşturduğu iş güvencesizliği, sosyal destek sistemlerindeki eksiklikler ve mekansal ayrışma gibi faktörler, yoksulluğun kentler üzerindeki görünürlüklerini fazlasıyla yansıtmaktadır. Türkiye’de gelişmekte olan şehirlerde daha fazla artış gösteren bu sorun adaletin sağlanmasında ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Ardahan ili gibi görece az gelişmiş kentlerde yoksulluğa karşı daha gerçekçi ve uygulanabilir politikalar üretilmesi, yerel koşulları ve kültürel farklılıkları ele alan özgün çalışmalara duyulan ihtiyacı arttırmaktadır (Erder, 2002).

Türkiye’de son yıllarda önemli boyutlar kazanan hızlı kentleşme süreci, ciddi bir biçimde sosyal ve ekonomik sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sürecin sonunda

kaçınılması güç olan kent yoksulluğu; göç, işsizlik, plansız şehirleşme ve sosyal politika mekanizmalarının yetersizliği gibi bir dizi yapısal faktörün birleşimiyle daha belirgin bir hale dönüşmüştür. Kentlerde yaşayan bireyler, yalnızca gelir yetersizliğiyle değil; eğitim, sağlık, barınma ve sosyal dışlanma gibi temel yaşam alanlarında karşılarına çıkan çok boyutlu dezavantajlarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Kaya, 2015, s. 42). Kent yoksulluğuyla mücadele süreci, yalnızca ekonomik çözümlerle sınırlı kalmayıp sosyal politikaların etkinliği kadar yerel yönetimlerin, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile toplumsal dayanışma mekanizmalarının bir arada faaliyet göstermesini de zorunlu hale getirmektedir. (Certel Fırat, 2017, s. 6).

Ardahan, gelişmekte olan küçük kentler arasında yer alan sosyal hizmetler ve destek mekanizmalarının yetersizliği, yoksulluk sorununu derinleştirerek SKA'na ulaşılmasının önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Türkiye'de kırsal ve büyük kentlerdeki yoksulluk üzerine yapılan araştırmalar artsa da yine de küçük kentlerde yaşanan yoksulluk deneyimlerine ilişkin nitel verilerin eksikliği göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Bu bağlamda, Ardahan ili üzerine yapılan bu çalışma, kent yoksulluğunun temel dinamiklerini kavramak ve etkili mücadele stratejileri geliştirmek açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Türkiye'nin doğu sınırında yer alan Ardahan ili, düşük nüfus yoğunluğuna sahip ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından ülke ortalamasına kıyasla geride kalan bir yerleşim bölgesidir. Hem iç hem de dış göç süreçlerinin etkisi altında kalan Ardahan, özellikle genç nüfusun istihdam ve eğitim olanaklarının neden olduğu büyük kentlere göç yönelimi demografik açıdan ciddi bir dönüşüme sebep olmaktadır. Bu durum, kentte kalan nüfusun büyük çoğunluğunun yaşlı, iş gücü piyasasından dışında kalmış ve sosyal yardımlarla geçimini devam ettiren bireylerden oluşmasına neden olmaktadır (TÜİK, 2023). Sosyal hizmetlerin sınırlı oluşu, ekonomik faaliyet alanlarının az olması ve işsizlik oranının yüksek olması gibi sorunlar, Ardahan'da kent yoksulluğunun yaygınlaşmasını görünür kılmaktadır.

Kent yoksulluğu üzerine yapılan akademik çalışmalar incelendiğinde, yoksulluğun nedenleri ve sonuçlarının geniş kapsamlı şekilde birçok yönden ele alındığı görülmektedir. Ancak bu çalışmaların çoğu büyükşehirlerde yoğunlaşmış; küçük ve çevresel kentlerdeki yoksulluk deneyimleri çoğunlukla göz ardı edilmiştir (Gülçubuk vd., 2010, s.13). Özellikle nitel araştırma teknikleriyle bireylerin gündelik yaşam

deneyimlerine odaklanan çalışmalar oldukça sınırlı olduğu için bu araştırma, Ardahan özelinde kent yoksulluğunun nasıl yaşandığını, bu durumla kimlerin nasıl mücadele ettiğini, yerel dinamiklerin bu süreçte nasıl bir rol oynadığını anlamayı hedeflemektedir. Böylelikle yoksulluğun sadece büyük kentlerle değil, küçük ve çevre illerdeki özgül koşullarını da literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır.

Ardahan ili, Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan, göç veren, ekonomik kaynak bakımından geride olan, sosyo-ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyi düşük ve sert iklim koşullarına sahip özgün bir kenttir. Ardahan'ın bu yapısal özellikleri, kent yoksulluğunun çok daha derin ve özgün boyutlarda gerçekçi bir deneyim alanı sunmaktadır. Mevcut literatürde kent yoksulluğunun mekânsal boyutuna (fiziksel çevre, konut, ulaşım) ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktayken; Ardahan gibi küçük, sınırda bulunan illerde yoksulluğun bireysel düzeyde nasıl deneyimlendiğine ve bireylerin bu durumla nasıl baş ettiğine ilişkin nitel çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın amacı, literatürdeki bu coğrafi ve metodolojik boşluğu doldurma, yerel koşulların iyi anlaşılması ve yoksullukla mücadelede daha etkili ve bölge şartlarına duyarlı politikalar üretilmesini doğrudan destekleyecektir.

Bu çalışma, Ardahan ili kent merkezinde ikamet eden düşük gelirli 24 bireyi ve ailelerinin katılımını temel almaktadır. Temel katılımcı grubu ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler aracılığıyla, bu bireylerin yoksulluk deneyimleri, temel hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar ve sosyal ilişkiler nitel olarak analiz edilmektedir.

Yerel politikaların kentsel yoksulluk üzerindeki etkilerini ve mücadele yöntemlerinin başarısını kapsamlı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV), İŞKUR, Üniversite, Sosyal Hizmet Merkezi ve Yerel Yönetimler ile ilgili STK üyelerinden 6 temsilcisiyle de görüşmeler sağlanarak çalışmanın kapsamı, yerel aktörlerin görüş ve değerlendirmelerinin sürece dahil edilmesiyle genişletmiştir.

Araştırma, yalnızca Ardahan ili coğrafi bağlamı ile sınırlıdır ve diğer kentlerle karşılaştırmalı bir analiz yapmamaktadır. Bu sınırlılık, çalışmaya yerel sosyo-ekonomik ve kültürel bağlamda derinlik katmakla birlikte, elde edilen bulguların genellenebilirliğini Ardahan ili özelinde sınırlandırmaktadır.

Araştırmanın temeli, Ardahan'daki kent yoksulluğunun karmaşık ve çok boyutlu yapısını çözümlmek ve bu yapıya karşı geliştirilen yerel müdahale stratejilerinin ne kadar etkili olduğunu belirlemeye dayanmaktadır.

Ardahan ilinde kent yoksulluğu hangi biçimlerde (ekonomik, sosyal, kültürel) kendini göstermektedir? Kent yoksulluğu ile mücadelede bireylerin, yerel yönetimlerin ve sivil toplumun rolleri ve SKA 17 (Ortaklıklar) çerçevesinde bu aktörler arasındaki koordinasyon nasıldır? Yoksulluk, SKA 3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam) hedefiyle ilişkili olarak bireylerin gündelik yaşamlarını, sosyal ilişkilerini ve psikolojik iyi oluşlarını nasıl etkilemektedir? Son olarak, SKA 1 (Yoksulluğa Son) bağlamında sosyal yardımlar ve kamu politikaları, kent yoksulluğunun etkilerini azaltmada ve sürdürülebilir çözümler üretmede ne kadar etkilidir?

Ardahan ilinde kent yoksulluğu, yalnızca ekonomik yetersizlikler yüzünden değil, aynı zamanda sosyal dışlanma, temel hizmetlere erişimde aksaklıklar ve yapısal eşitsizlikler gibi çok boyutlu sorunlardan da beslenmektedir. Bu karmaşık sorunun çözümü veya hafifletilmesi sürecinde; yerel düzeyde (il/ilçe) geliştirilen sosyal destek ve dayanışma mekanizmaları kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma, sosyal olguları yüzeysel verilerin ötesinde derinlemesine anlamayı hedefleyen nitel araştırma yöntemine dayanmaktadır. Araştırmada temel veri toplama teknikleri olarak, bireylerin deneyimlerini detaylı olarak kaydetmeye olanak tanıyan derinlemesine görüşmeler ve kentsel yoksulların gündelik yaşam pratiklerini ve sosyal etkileşimlerini bağlam içinde gözlemlemeyi sağlayan gözlem teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen nitel veriler, temaların ve anlamların ortaya çıkarılması amacıyla içerik analizi yöntemiyle yorumlanacaktır. Araştırma sürecinin tamamında etik ilkelere titizlikle uyulacak, katılımcıların kimlik gizliliği ve gönüllülük esasları korunacaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde, yoksulluk kavramına genel bir perspektif sunularak tezin önemi, araştırma problemi, literatür özeti, araştırma soruları, kapsamı, yöntemi ile kullanılan teknikler ve araştırmanın düzeni kısaca tanıtılmıştır. Tez, iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kavramsal ve kuramsal çerçeve kapsamında yoksulluğun tanımına ilişkin yaklaşımlar incelenmiş; yoksulluk kavramı, türleri ve ortaya çıkmasına neden olan unsurlar ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Bu nedenler arasında ekonomik etkenler (gelir eşitsizliği, enflasyon, krizler), istihdam ve işsizlik sorunları, sosyo-kültürel faktörler (eğitim düzeyi, ayrımcılık) ve göç gibi temel dinamikler yer almaktadır. Ayrıca,

kent yoksulluğu olgusu, Sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkilendirilerek, kentlerin sürdürülebilirliği üzerindeki etkileri başlıklar halinde ele alınmıştır. Son olarak kent yoksulluğu ile mücadelede dünya ve Avrupa politikalarının ardından Türkiye’de kentsel yoksulluk dönemler halinde incelenmiş ve Türkiye’deki güncel yoksullukla mücadele politikaları üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümü, Ardahan ilinde kent yoksulluğu olgusunun nitel bir araştırma olarak ele alınmasına odaklanmaktadır. Bu kısım, Ardahan’ın nüfus dinamikleri, göç oranları, sosyo-ekonomik yapısı ve yoksullukla mücadelede uygulanan yerel politikalar gibi yapısal unsurları değerlendirmektedir. Devamında ise çalışmanın metodolojisi; araştırmanın amacı ve önemi, örneklem ve sınırlılıklar, yöntem ve tasarım ile literatürün eleştirel değerlendirilmesi ve araştırmanın gerekçelendirilme süreci ayrıntılı olarak sunulmuştur. Bu bölümler aracılığıyla, araştırmanın bilimsel katkı potansiyeli ve hangi gerekçelerle yürütüldüğü netleştirilmiştir. Özellikle kent yoksulluğunun, SKA 1 (Yoksulluğa Son), SKA 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) ve SKA 8 (İnsana Yakışır İş) hedeflerinin yerel düzeyde nasıl somutlaştığı ve uygulamada ne şekilde karşılık bulduğu vurgulanmıştır.

Evren ve örneklem seçimi ile birlikte kullanılan nitel veri toplama araçları ve veri analiz yöntemleri ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur. Saha araştırmasının bulgular ve analiz bölümünde ise, Ardahan ilinin sosyo-ekonomik yapısı ile yardım alan bireylerin sosyo-demografik özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiş; elde edilen bulgular, SKA çerçevesiyle ilişkilendirilerek yoksullukla mücadeleye yönelik uygulanabilir politika önerileri geliştirilmiştir.

Bu tez, Ardahan ilindeki kent yoksulluğunu ayrıntılı bir şekilde incelemeyi ve yerel düzeyde etkili mücadele yöntemlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, bölgede yürütülen yoksullukla mücadele stratejilerinin etkinliğini ele alırken, bu girişimlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), özellikle SKA 1 (Yoksulluğa Son) ve SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedeflerine ulaşma aşamasındaki yerel düzeyde bulunan yansımalarını incelemektedir.

Kent yoksulluğuna dair uygulanabilir politikaların geliştirilmesinde yoksulluk deneyimini bizzat yaşayan bireylerin ve yerel aktörlerin (kamu çalışanları) perspektiflerinin nitel yöntemle göz önünde bulundurulması, bu çalışmanın yenilikçi ve kanıta dayalı politika katkısı sunan temel yönlerini oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular,

benzer sosyo-ekonomik koşullara sahip diğer dezavantajlı kentler için de yol gösterici ve önemli bir başvuru kaynağı olma potansiyeline sahiptir.

1.BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

1.1.YOKSULLUK ÜZERİNE TEORİK VE KAVRAMSAL YAKLAŞIMLAR

Literatürdeki uluslararası arşivlere göre yoksulluk tanımı ilk olarak Seebom Rowntree tarafından 1901 yılında yapılmış olup, bireyin veya hanenin toplam gelirinin kendisini biyolojik açıdan yeterli derece yaşatabilmesi için gereken en minimum seviyedeki giyim, yiyecek, barınma, güvenlik gibi maddeleri yerine getirememesi durumu olarak açıklamaktadır (Öztornacı ve Demirdöğen, 2015, s. 7). Yoksul olan insanlar en başta hastalıklara, ekonomik çöktüşlere veya doğal afetlere karşı savunmasız kalabilmektedir.

İktisatçı Amartya Sen'e göre ise yoksulluk, belirli açılardan kavuşulması gereken asgari düzeyi karşılayamama olarak tanımlanmıştır. Amartya Sen, yoksulluğu bireyin sahip olduğu maddi ve manevi olgular yanında eğitim, sağlık, sermaye, yetenek ile görebildikleri yaşam standardından duydukları yeterliliğe bağlı olan bir olgu olduğunu savunmuştur (Ceyhan, 2016, s. 47).

Yapılan tanımların değişkenlik göstermesi sonucunda göstergelerin farklı insan grupları yoksul olarak nitelendirmesine yol açar. Ayrıca, yapılan yoksulluk tanımlarının farklı olması yoksullukla mücadelede de farklı politikaların oluşumuna neden olur. Yoksulluğun araştırılmasında ve tanımlanmasında kullanılan 4 temel yaklaşım bulunmaktadır (Laderchi vd., 2003, s. 243).

Yoksulluk kavramı, ele alındığı perspektife göre farklı boyutlar kazanır. Yoksulluğa maddi kaynak eksikliği açısından bakıldığında, bu durum Parasal Yaklaşım çerçevesinde ele alınır. Eğer kişi istediği hayatı yaşayabilecek kriterlere sahipse bu Kapasite Yaklaşımı alanı içerisinde yer alır. Buna ek olarak, bireyin toplum içinde çeşitli sosyal mekanizmalar aracılığıyla dışlanması durumu Sosyal Dışlanma Yaklaşımı ile açıklanır. Son olarak, yoksullukla mücadelede bireylerin karar alma süreçlerine aktif katılımı esas alındığında, bu yaklaşım Katılımcı Yaklaşım olarak tanımlanır (Laderchi vd., 2003, s. 245).

1.1.1.Parasal Perspektif (Monetary Approach)

Parasal yaklaşım veya diğer adıyla Gelir Yaklaşımı, yoksulluğu belirleme ve ölçme yöntemlerinin başında gelir. Bu yaklaşım, yoksulluğu; bireyin gelir düzeyi ya da tüketim harcamalarının belirlenmiş bir yoksulluk sınırının altında kalması esasına dayandırır. Gelir ve tüketim gibi kolayca ölçülebilir araçları temel alması ve ekonomik birimlerin fayda maksimizasyonu ilkesiyle örtüşmesi sayesinde Parasal yaklaşım, ekonomistler tarafından en çok tercih edilen yoksulluk tespiti yöntemidir. (Kabaş, 2009, s. 9)

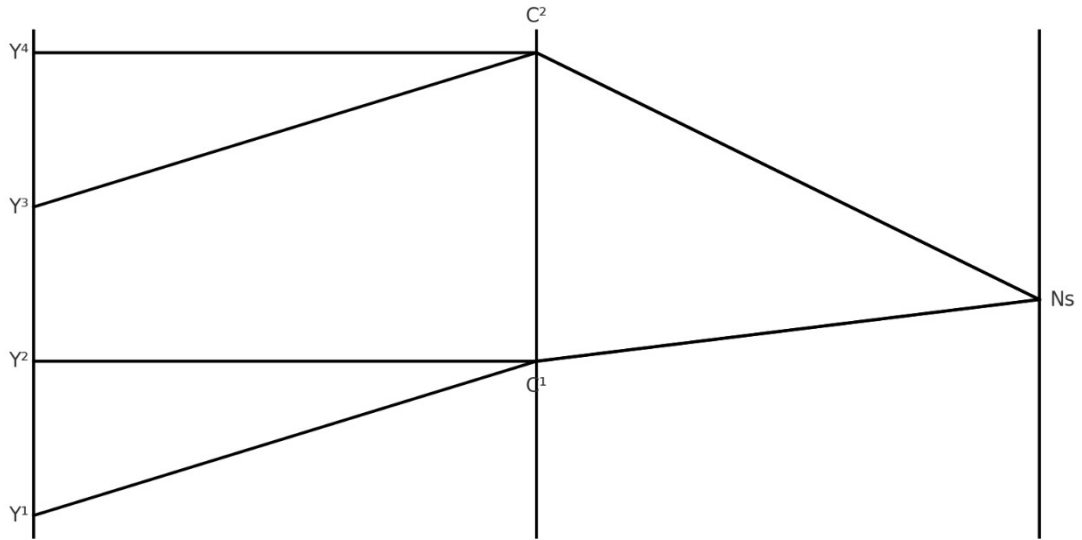
Parasal yoksulluk ölçümünde tüketim verileri kullanılır; zira tüketim harcamaları, gelirden daha güvenilir bir refah göstergesidir ve uzun dönemli geliri yansıtır. Ölçümler, piyasada fiyatı olmayan hizmetleri dâhil edebilse de, genellikle kamunun sunduğu okul ve sağlık hizmetleri gibi hizmetleri dışarıda bırakıp sadece özel kaynakları temel alır. Bu seçici yaklaşım, özel gelirin üretimine odaklanırken kamu malı tedarikini geri plana atar. Sonuç olarak, özel geliri olmayanların yoksulluk araştırmalarında yoksul sayılmasının temel nedeni, millî gelir ve hanehalkı hesaplamalarına eğitim ve sağlık hizmetlerinin dâhil edilmemesidir (Laderchi vd., 2003, s. 249).

Tüketici davranışları açısından bakıldığında, bireylerin temel amacı sahip oldukları gelirle maksimum faydayı elde etmektir. Parasal yaklaşıma göre ise, belirli bir gelir düzeyinin yani yoksulluk sınırının altında kalan bireyler, tüketim harcamalarındaki yetersizlik nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelir ve bu nedenle “yoksul” olarak sınıflandırılır. Bu tanımda yoksulluk, doğrudan ekonomik ölçütlerle, özellikle de gelir ve harcama düzeyleriyle ilişkilendirilir.

Ravallion’a göre “yoksulluk sınırında bulunan yararlı minimum maliyeti” yoksulluk sınırı belirlemektedir. Yani bu açıklamaya göre minimum sınır iki farklı yöntemle hesaplanmaktadır. Bu mutlak yoksulluk parasal hesaplamalarını “minimum gıda sepeti yöntemi” ve “temel gereksinimler yaklaşımı adı altında hesaplanan yöntem” belirler. Minimum gıda sepeti yönteminde, bireylerin gün içerisinde alması gerekli olan kalori miktarına dayalı bir hesaplama yapılmaktadır. Hesabın altında kalanlar yoksul olarak nitelendirilir. Bulunan bu sınır besinin temel olarak gösterdiği yoksulluk alanıdır. Temel gereksinimler yaklaşımında ise, bireylerin yaşamlarını sürdürmede yardımcı olan asgari düzeydeki gıda, giyim, eğitim, barınma ve sağlık harcamalarında tükettikleri gelir hesaplanmaktadır. İlk başta gıda gelir ve ardından diğer mallar eklenerek bir liste hazırlanır. Bu iki yöntemle belirlenen asgari yaşam sınırının gerisinde yer alan kişiler

yoksul olarak nitelendirilir. Yalnız temel gereksinimler yaklaşımında tutarlılık daha fazladır, çünkü yaşam koşulları aynı olan bireylere eşit davranılır (Ravallion, 1998, s. 6).

Yoksulluk hesaplamalarında en yaygın kullanılan ölçüm aracı Parasal yaklaşım, yoksulluğun tanımını sadece ekonomik boyutuyla gösterdiği için birçok eleştiriye maruz kalmaktadır. Eleştiriciler yoksulluk hesaplamalarının yetersiz kaldığını savunmaktadır.

Şekil 1. Parasal Yoksulluk

Kaynak: (Laderchi vd.,2003, s.251).

Grafik, bireylerin farklı gelir seviyelerinde (Y^1 , Y^2 , Y^3 , Y^4) tükettikleri mal ve hizmetleri (C^1 , C^2) ve bunların toplumsal ihtiyaçlara (N_s) yönelişini göstermektedir. Bu tür grafiksel analizlerde, gelir düzeyine göre tüketim kalıplarının nasıl farklılaştığı ortaya konur.

Parasal yoksulluğu yukarıdaki şekil yardımıyla açıklayacak olursak; N_s bir bireyin asgari beslenme ve barınma seviyesini göstermektedir. C^1 ve C^2 ise bu besin ihtiyacının karşılanmasında gerekli olan kalori miktarının olduğu aralık olarak varsayılırsa bu miktarı kişilerin farklı olan özellikleri (metabolizma, yaş, cinsiyet, aktivite) neticesinde değerlendirilir. C^1 kalori miktarının doyumuna ulaşmada gerekli olan gelir seviyesi Y^1 ile Y^2 arasında yer alır. Sözü edilen gelir düzeyi hanehalkının sayısına, tüketim miktarına ve aile arasında bulunan paylaşıma bağlıdır. C^1 kalori düzeyine ulaşmada hanehalkının geliri Y^3 ve Y^4 arasında seyir göstermektedir. Y^1 'in aşağısında yer alan aile gelirinin bulunduğu alanda düzensiz beslenme gözlemlenebilir. Y^4 'ün üzerinde yer alan gelir seviyesinde ise iyi beslenme düzeyine erişilebilir (Kabaş, 2009, s. 10).

1.1.2. Kapasite Yaklaşımı (Capability Approach)

Kapasite yaklaşımı, Hintli bilim adamı Amartya Sen öncülüğünde geliştirilmiştir. Sen'in kapasite yaklaşımının ilk basamakları Adam Smith'e, Marx'a ve Aristotle'a kadar uzanmaktadır. Kapasite yaklaşımına göre, toplumun özgürlük boyutunda refah seviyesindeki artışı gerekli kılmak için izlenilmesi gereken temel koşul *"Bireylerin sahip oldukları özgürlüklerin arttırılmasıdır. Çünkü özgürlükler arttıkça bireylerin sahip oldukları kapasiteler artacak ve yoksul olan kişilerin yoksulluktan kurtulma şansları daha da çoğalacaktır."* (Kaya, 2008, s. 50). Kapasitelerinde artış gözlenen bireyler ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olmakla birlikte üretime de daha aktif katılacaklardır. Bu sebepten dolayı bireylere tanınan özgürlükler genişletilmelidir.

Kapasite yaklaşımında asıl refah insanların istedikleri hayatı yaşama özgürlüğü olarak görüldüğü için insanlar yaşamlarının kalitesini yansıtan sonuçlara öncelik vermektedir. Yani bireyler refahın veya yoksul olmanın görünümünü parasal göstergeler yerine parasal olmayan göstergelerle değerlendirir. Kapasite yaklaşımında refahın göstergesi parasal gelire bağlı değildir. Daha doğrusu değerli olan bir yaşamı yaşama özgürlüğü göstergelerine odaklanılmaktadır. Sen, özgürlüğün bu boyutlarını çeşitlendirip özel ilgi gerektiren beş farklı araçsal tipte belirtmiştir (Sen, 2004, s. 55-60): siyasal özgürlükler, toplumsal fırsatlara erişim, şeffaflık güvenceleri, iktisadi kaynaklara ulaşabilme ve koruyucu güvenlik.

Yoksullukla mücadelede en kritik olanlar; bireylerin sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanmasını sağlayan toplumsal fırsatlara erişim ve toplumun sefalet ile açlıkla yüz yüze kalmasını engelleyen koruyucu güvenlik ağının oluşturulmasıdır.

Ele alınan bu beş araçsal özgürlük çeşitleri toplumun kapasitesini doğrudan arttırır ve beraberinde her bir özgürlük tipi bir diğerinin eksikliğini gidererek güçlendirir. Sen'in yaklaşımı günümüzde yaygın göstergeler arasında yer almakta ve özellikle UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)'nın çalışmalarında önemli bir noktada varlığını sürdürmektedir.

Kapasite Gelişimi Yaklaşımının temel amacı araçların, insanların ulaşma arzusunda yer alan amaçlara ve buna da ulaşmak için gereken özgürlüklere gereksinim duyulması gerektiğidir. Böylece yoksulluğun, yoksulluğun nedenlerine ve yoksulluk doğasına ilişkin güçlü bir anlayış barındırmayı amaçlar. Özgürlüklerin kısıtlanması halinde, bazen otoriter baskılarla doğrudan ilişkili, bazen de ekonomik yoksulluklardan, sağlık ve eğitim

ihtiyaçlarının karşılanma aşamasında adaletsizlikten ve toplumun barış ve düzenini sağlayan ana kurumların yetersizliğinden meydana gelir. Fakat sonuç olarak grlen ekonomik yoksulluklar, politik ve sosyal baskıları aynı zamanda bunlar da ekonomik yoksullukları doğurur. İşte bu noktada Sen'e göre önemli olan etken piyasaların rolüdür (Sen, 2004, s. 131).

1.1.3.Sosyal Dışlanma Yaklaşımı (Social Exclusion Approach)

Yoksulluğun tanımlanmasında etkili olan bir diğer yaklaşım ise sosyal dışlanma yaklaşımıdır. İlk olarak 1970'li yıllarda Fransa'da ortaya çıkmış, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise AB (Avrupa Birliği) yesi ülkeler başta olmak üzere birçok ülkenin ele aldığı güncel konulardan biri olarak varlığını sürdürmüştür. Sosyal dışlanma kavramı gelişmiş olan ülkelerde toplumun ötekileştirilme ve dışlanma sürecini anlatmak için kullanılmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde, bireylerin veya grupların toplum tarafından ötekileştirilme ve dışlanma süreçlerini tanımlamak için kullanılır. Sosyal dışlanma yaklaşımı, zengin olan toplumun yaşamakta olduğu çok boyutlu yoksulluğu belirtir. Son yıllarda sosyal dışlanma kavramı ve yoksulluk arasındaki tartışmalar büyüyerek devam etmektedir. Bunun sebebi; bazı kesimde yer alan insanlar sosyal dışlanmanın yoksulluk kavramıyla aynı olabileceğini düşünmekte iken, bazılarının ise sosyal dışlanmanın yoksulluktan farklı bir şekilde geniş, ilişkisel, dinamik ve çok boyutlu olduğu görüşünü kabul etmesidir (şahin, 2009, s. 13).

Sosyal dışlanma, ekonomik yetersizliklerin baş gösterdiği noktalarda yeterli alım gücüne sahip olamama durumunu, psikolojik açıdan bireyin kendini geri planda ve yetersiz hissetmesini ve hatta siyasi açıdan katılım dışı olması gibi bireylerin sosyal hayattaki farklı yönlerini etkilediği gibi sağlık hizmetlerinden, eğitimden, barınma ihtiyaçlarından, su kaynaklarından ve güvenlik haklarından mahrumiyeti olarak da nitelendirilebilir (Sapancalı, 2005, s. 54).

Yoksulluk çerçevesinde değerlendirildiğinde ise sosyal dışlanma; psikolojik, sosyal ve ekonomik nedenlere bağlandığı zaman toplumun alışmış olduğu yaşam tarzından farklı olarak yalnız veya yalnız bırakılma halini göstermektedir. Sosyal dışlanma yalnızca maddi açıdan yoksul bırakılma ile değil aynı zamanda fiziksel dışlanma, sosyal yoksunluk ve sosyal kurumlara katılımda engellerle karşılaşması gibi boyutları da içermektedir. Bu

da birey ve toplum arasında var olan ilişkinin neticesini gösteren bir durum haline gelmektedir (Silver, 1995, s. 1).

Gelir yoksulluğu sosyal dışlanmanın hem nedeni hem de sonucu olduğu için genellikle sosyal dışlanma yaklaşımı gelir yoksulluğu ile bir bütün halinde kaynakların dağılımına öncelik vermektedir. Çünkü bu yaklaşıma göre dışlanmış olan toplumun fırsatları yeniden yakalamasına müsaade edilmezse düzene erişilemeyeceği düşüncesinin hâkim olmasıdır. Yoksulluk yaklaşımlarından parasal ve kapasite yaklaşımında ise dağıtım yapılmadığı takdirde devam eden büyüme ortamında bile yoksulluk minimum seviyeye indirilecek niteliktedir (Kabaş, 2009, s. 18). Bu durum, yaklaşımların çözüm önerileri ve odak noktaları arasındaki temel felsefi ayrımı ortaya koymaktadır.

1.1.4. Katılımcı Yaklaşım (Participatory Methods)

Yoksulluk alanındaki en yeni yaklaşım olan Katılımcı Yaklaşım, 1990'lı yıllarda Robert Chambers tarafından geliştirilmiştir. Diğer yaklaşımlardan farklı olarak bu yöntemde, yoksulluğu tanımlama sürecinde kendini yoksul olarak gören veya yoksul olan bireylerin görüşleri önem taşımaktadır.

Chambers'in öncülüğünü yaptığı bu yaklaşım, yoksulu belirlerken ve yoksulluğun boyutlarını hesaplarken insanların katılımına öncelik vermektedir. Genellikle yerel düzeydeki küçük ölçekli projelerde uygulanan bu yöntem, nicel verilerin nitel verilerle desteklenmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşımın kullandığı temel metodoloji olan Katılımcı Yoksulluk Değerlendirmeleri (PPA) ise, yerel halkın yaşam standartlarına dair bilgileri toplamak ve analiz etmek için kullanılan bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Chambers, 1994, s. 957).

PPA, 1990'lı yıllardan itibaren DB tarafından yoksulluğun değerlendirilmesinde tamamlayıcı unsur haline gelmiştir. DB ve Uluslararası Para Fonu (IMF), Yoksullukla Mücadele Stratejisi araştırmaları kapsamında, yoksul ülkelere kredi temini sağlarken bu yöntemi kullanmış ve onu en önemli araçlarından biri hâline getirmiştir. Bu yöntem aracılığıyla, katılımcı yaklaşımın daha geniş ölçekte kurumsallaşmasında DB ve IMF önemli bir rol üstlenmiştir (Yavuzkanat, 2013, s. 11).

Tablo 1. Yoksulluk Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

Parasal Yaklaşım	Kapasite Yaklaşımı	Sosyal Dışlanma Yaklaşımı	Katılımcı Yaklaşım
Faydanın refahı	Temel kapasitelerin	Kapsamının çok	Hangi görüşlerin

Kavramsal Açıdan Temel Sınırlılıklar	ölçmek için uygun bir yöntem sunmaması ve yoksulluğun iktisadi bir kategori olarak ele alınmaması.	belirlenmesindeki rastgelelik ve yoksulluğu tek bir göstergeye indirgeme güclüğü, yaklaşımın uygulanmasında birtakım sınırlamalar doğurmaktadır.	geniş olması, farklı yorumlara açık bulunması ve ülkeler arası karşılaştırmaların yapılmasını güçleştirmesi, bu yaklaşımın bazı sınırlılıklarını ortaya koymaktadır.	dikkate alındığı, bu görüşlerin ne derece tutarlı olduğu ve temsil yeteneğine sahip olup olmadığı ile anlaşmazlıkların nasıl çözümlendiği konusu net olarak belirlenmemiştir.
Ülkelerarası karşılaştırmalardan doğan problemler	Araştırmaların ve fiyat endekslerinin karşılaştırılması, yoksulluk sınırlarının belirlenmesi sırasında doğan problemler.	Temel kapasiteler dışarıdan belirlendiğinde ortaya çıkan sorunlar azalmakta, buna karşın veri toplama sürecindeki güçlükler ve tutarsızlıklar ülkeler arası karşılaştırmaları zorlaştırmaktadır.	Sosyal dışlanma toplumdan topluma değişmekte ve toplamada zorluklar bulunmaktadır.	Kültürel farklar toplumlar arasındaki süreçleri değiştiriyor, sonuçlar karşılaştırılamayabilir.
Verilerin temin edilmesindeki problemler	Hanehalkı anketleri düzenli olarak yapılmaktadır. Ancak bulunmayan gözlemler önemli olabilmektedir.	Veriler daha az sıklıkla toplanmaktadır.	Başka amaçlarla toplanmış veriler kullanılmakta olup, temel boyutlar üzerinde uzlaşı sağlandığında bu verilerin düzenli olarak toplanması mümkün olabilmektedir.	Bu yöntem genellikle küçük örneklemeler üzerinde uygulanmakta olup, ulusal düzeyde kapsamlı veri sağlanması mümkün olmamaktadır.
Ölçüm Sürecinde Karşılaşılan Zorluklar	Söz konusu süreç, dışsal unsurlara bağlı olarak şekillenmektedir.	Temel kapasiteler mevcut olsa da, ölçüm sürecinde hangi boyutların ne ölçüde ağırlık taşıyacağı net olarak belirlenmemiştir.	Çok boyutlulukla ilgili problemler var.	Elde edilen sonuçların nasıl karşılaştırılabileceği ve ne derece temsil gücüne sahip olduğu net olarak belirlenmemiştir.
Yoksullukla mücadele için önerilen yoksulluk politikası	Ekonomik büyüme ve gelir dağılımını düzeltecek politikalar önerilir.	Temel kapasitelerin/temel ihtiyaçların artırılması için yatırımların arttırılması önerilir.	Toplumdan dışlanmış bireylerin piyasa ve sosyal süreçlere etkin şekilde katılımını sağlamak için çeşitli yöntemler önerilmektedir.	Yoksul bireylerin yetkinliklerinin ve karar alma kapasitelerinin artırılması önerilmektedir.

Kaynak: (Laderchi vd., 2003, 264)

1.2.YOKSULLUK KAVRAMI VE YOKSULLUK TÜRLERİ

Yoksulluk, insanlık tarihi boyunca bireylerin doğrudan deneyimlediği ancak üzerinde tam bir fikir birliği sağlanamayan olgulardan biri olmuştur. Bu kavram, kişiden kişiye farklılık gösteren öznel etkiler içerdiği için, zenginlik ve yoksulluk gibi konulara ilişkin nesnel veri toplamak oldukça güçtür. Ayrıca farklı sosyal bilim alanlarında çeşitli yaklaşımlarla ele alınan ve çok sayıda tanımı bulunan yoksulluk, hangi tanım ve yaklaşımla ele alınırsa, o çerçevede anlam ve boyut kazanmaktadır; bu da kavramın çok boyutlu yapısını teyit etmektedir.

Yoksulluk günümüzde çok farklı alanları, farklı tarihsel geçmişi olan ve her geçen gün değişen, değişim hızını dahi etkileyen bir sorun haline gelmiştir. Yalnızca düşük gelir seviyesi olarak tanımlamak yetersiz olur. Yapılan çeşitli çalışmalar, yoksulluğun eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği, barınma ve istihdam olanaklarından yoksunluk ile toplumsal yaşama katılımda güçlük yaşamak şeklinde tanımlanabileceğini göstermektedir (aktaran Ceyhan, 2016, s. 47).

DB da yoksulluğu; a  kalmak, barınma düzeyine uygun şartlara sahip olmamak, hastalık halinde hekime gidememek, eğitim öğretimden mahrum kalmak, asgari düzeyde çalışabileceği bir iş bulamamak, gelecek kaygısı taşıyor olmak şeklinde tanımlamaktadır (Güler, 2011, s. 87).

Bauman’a göre yoksulluk, bireyin “normal yaşam” olarak kabul edilen tüm olanaklardan yoksun kalması ve “istenilen düzeyde olmama” durumunu ifade etmektedir. Bu durum, kendini değersiz hissetme, utanç veya suçluluk duygularına yol açabileceği gibi, aynı zamanda belirlenen topluluk içinde “mutlu yaşam”ı sağlayan tüm imkanlardan mahrum kalmayı da kapsar. Yoksulluk, bireyin hayatın sunması gereken fırsatlardan yoksun bırakılması anlamına gelir ve bu durum, kin ve öfke gibi şiddet içeren tepkilerle ya da bu tepkilerin birleşimiyle sonuçlanabilir. (Bauman,1999, s. 60).

1.2.1. Mutlak- G reli Yoksulluk

Mutlak yoksulluk, bireylerin yaşamlarını sürdürmede ihtiyaç duydukları temel gereksinimleri (sağlık, barınma, yiyecek, su vb.) karşılayamamasını ifade eder. Belirlenen yoksul kişiler minimum gelire sahip yaşamlarını asgari düzeyde sürdürmeye muhtaç olanlardır. Aynı ve nakdi gelirlerle asgari geçim düzeyleri yetersiz olanlar mutlak yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Mutlak yoksul kişiler farklı tanımlarda; kendisine

yeterli gelebilecek bir barınağa sahip olamayan, temiz içme suyuna erişemeyen, karnını doyuramayıp gıdasız kalan veya temel sağlık hizmetlerinden yoksun olan bireylerdir (Gedikoğlu, 2015, s. 4).

DB mutlak yoksulluğu uluslararası istatistiklerde hesaplayabilmek için; bireyin hayatına devam edebilmesi adına alacağı asgari kalori ihtiyacının 2400 olduğunu açıklamış ve satın alma sınıflamasına göre kişi başı günlük 1 dolara denk gelen bir açlık sınırı belirlemiştir. Buna göre gıda harcamaları gruplamasına göre 2400 kalorilik temel besin öğelerinin yer aldığı gıda alımının maliyetiyle açlık sınırı hesaplanmıştır (Taş ve Özcan, 2012, s. 425). Dünya Bankası, yayınladığı “Yoksulluk ve Paylaşılan Refah” başlığında 2011 yılında 1.90 olan yoksulluk sınırını 2017 yılında 2,15 dolara yükseltmiştir (World Bank, 2022, s. 3). Bu hesaplamada yalnızca gıda harcamaları değil temel ihtiyaçlar da göz önünde bulundurulmuştur (Albayrak, 2022, s. 75).

Mutlak yoksulluğa yönelik birçok eleştiri geliştirilmiştir. Bunlardan biri de bireyin tüketmesi gereken günlük kalori düzeyinin genetik, yaş, cinsiyet, günlük tempo gibi birçok değişkenden etkilenmesi sonrasında oluşacak yanlış kalori hesabıdır. Örneğin yetişkin bir insanın bir gün içerisinde ihtiyaç duyacağı kalori miktarının 2800 ila 3000 kalori arası olması gerekirken; DB’nın belirlediği sınır 2400 kaloridir (Öztürk, 2017, s. 176).

Hesaplanan mutlak yoksulluk sınırının kalori ihtiyacına dayandırılması kişiden kişiye değişkenlik gösterebildiği için göreceli yoksulluk tanımının ortaya çıkması sağlanmıştır.

Göreceli yoksulluk, kişisel ihtiyaçların kişiden kişiye farklılık göstermesi sebebiyle kültürel açıdan tanımlanır ve her yerde geçerli olan yoksulluk göstergeleri ile hesaplanmamaktadır. Mutlak yoksulluk tüm ülkelerde 1 dolar olarak sınırlanırken göreceli yoksulluk sınırı ülkeden ülkeye değişkenlik göstermektedir. Mutlak yoksulluk genellikle az gelişmiş ülkelerin yoksulluğunu tanımlamada yeterli olurken göreceli yoksulluk kavramı daha çok gelişmiş ülkeler için kullanılmaktadır. Göreceli yoksulluk genellikle eşitsizlik ölçüsü olarak tanımlanmaktadır. Göreceli yoksullukta eğer eşitsizlik azalma yoluna gitmiyorsa, yoksulluğun büyümeye oranı tamamen duyarsız olarak kabul edilir. Bu durumda da eşitsizlik azaltılarak yoksulluk kontrol altına alınabilir (Giddens, 2005, s. 386).

Aşağıda yer alan tabloda 2015-2023 yılları arası eşdeğer hanehalkı kullanılabılır fert ortanca gelirin %50'si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk sınırı, yoksul sayısı, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı verileri gösterilmiştir.

Tablo 2. 2015-2023 yılları arasında, Satın Alma Gücü Paritesi (SGP) kullanılarak hesaplanan gelire dayalı görelî yoksulluk oranları

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Yoksulluk sınırı	6 032	6 896	7 707	8 647	10 442	12 026	13 605	17 219	31 005
Yoksul sayısı (Bin kişi)	10 503	10 296	9 690	10 647	10 833	11 424	11 233	11 163	10 375
Yoksulluk oranı (%)	13,8	13,4	12,3	13,3	13,4	14,0	13,6	13,4	12,4
Yoksulluk açığı	23,8	23,0	21,5	22,1	22,4	25,4	24,7	20,6	19,7

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2023*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841> (Erişim tarihi: 10 Ekim 2024)

2015-2023 yılları arasında ortanca gelirin %50'si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk sınırına bakıldığında bu oranın yıllar itibariyle yükseldiği görülmektedir. Yoksulluk sınırı 2019-2020 yılları arasında yaklaşık olarak 2000 TL artış görülmesinin altında bahsi geçen yılda küresel salgının etkisinde kalan ülke ekonomisinin enflasyona yenik düştüğü düşünülmektedir. 2023 yılına bakıldığında yoksulluk sınırı miktar bakımından son 9 yılın en yüksek seviyesinde bulunmaktadır. 2023 verilerine göre yoksulluk sınırı düzenlenerek 31.005 TL olarak belirlenmiştir. İlgili yılın ikinci yarısında belirlenen asgari ücret 11.402,32 TL'dir. Bu da gösteriyor ki aradaki fark yoksulluğun boyutlarını ortaya koyar vaziyettedir.

Görelî yoksullukta en önemli unsur, gelir ve refah seviyesindeki dağılımdır. Bu yaklaşım, yoksul kesimin elindeki olanakları toplumun ortalama gelir düzeyiyle kıyaslayarak yeterlilik durumunu ölçer. Görelî yoksulluk, bireylerin toplumsal yaşama aktif katılımını ölçmeyi amaçladığından, toplumun genel yaşam standartları yükseldikçe, yoksulların durumu göreceli olarak daha da derinleşir. Bu durum, bireylerin maddî olanaklarının, toplumun genel yaşam biçimi, sosyal etkinlikler veya belirli düzeydeki

konfor ve lüks yaşam koşullarını karşılamada yetersiz kalması olarak tanımlanır (Genç, 2010, s. 13).

1.2.2. Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk, boyutları ve yoksulların temel nitelikleri bakımından mekânsal olarak kırsal ve kentsel yoksulluk olmak üzere iki türe ayrılmaktadır. Kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluğa oranla daha şiddetli bir seyir göstermektedir çünkü kırsal bölgelerde kişi başına gelir daha düşüktür. Ayrıca tüketim olanakları kısıtlı ve üretim teknolojileri ile el gücüne dayanan araçlar basit ve ilkel kaldığından dolayı geri kalmışlık söz konusudur. Kırsal kesimde yoksullar genellikle tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık ve küçük ölçekli sanayi ve hizmet dallarını tercih edip bu alanlarda çalışırlar. Tarım ve hayvancılık da geleneksel üretim metotları uygulandığı için yoğun istihdama rağmen kişi başına düşen üretim ve gelir düşük seviyelerdedir. Bu da kırsal bölgede yaşanan yoksulluğun kalıcı hale gelmesine neden olmaktadır (Dumanlı, 1996, s. 16).

Kavramsal açıdan bakıldığında, kırsal yoksulluk genellikle niteliksel kavramlarla ifade edilirken kent yoksulluğu daha nitel tanımlamalardan oluşmaktadır. Tanımların ilgili olduğu kavramların nitel ve nicel olarak ayrımının yapılmasına rağmen kırsal ve kentsel yoksulluk türleri birbirinden bağımsız olmayıp, çoğu zaman iç içe geçerek birbirini besleyen süreçler oluşturmaktadır.

Kentsel yoksulluk, bireylerin kent mekanlarında yeterli gelire sahip olmaması, temel hizmetlerden yararlanma düşkünlüğünün yanı sıra kent merkezlerindeki dışlanma, elverişsiz yaşam koşulları, yargı, bilgi, eğitim, karar alma yetkisi ve yurttaşlık gibi temel haklardan yararlanmadaki eksiklikler kaba kuvvete maruz kalma, güvenlik eksikliği ve belirli bir konumda yaşanan sıkıntılarla da kendini göstermektedir (Işık, 2007, s. 6). Kentteki olanaklardan yararlanıp yararlanamama durumu kent yoksulluğunun hangi düzeyde olduğunu göstermektedir. Kent yoksulluğunu tetikleyen ana unsur göçlerdir.

Kırsal yoksulluğun sürmesi, kentlerdeki hızlı nüfus artışını ve göçü doğrudan etkilemektedir; bu durum kentsel yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olur. Çarpık hükümet politikaları bir nevi tarım sektörünü cezalandırmaktadır. Kırsal bölgelerdeki altyapı gibi temel kamu hizmetlerinin ihmalinin de etkisi ile hem kırsal hem de kentsel yoksulluk oranları artış göstermektedir. Kırsal bölgeden gelen vasıfsız işgücü kentlerdeki

resmi olmayan sektörlerce kullanılmaktadır. Bu şekilde oluşan geçici ve düşük ücretli istihdam birçok ülkede kırsal ve kent yoksulluğunu artırmaktadır.

1.2.3. Subjektif ve Objektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk (refah yaklaşımı), mutlak/görelî şekilde belli olanaklardan geri kalmaktır. Subjektif yoksulluk (fayda yaklaşımı) ise bireyin veya hane halkının yoksul olduğu düşüncesine kapılmasıdır. Yoksulluk subjektif olarak ölçüldüğü zaman yoksulluk kavramı genişlemekte ve sosyal dışlanma, güçsüzlük, kendini değersiz görme vb. ölçütler de dahil olmaktadır (Uçar, 2011, s. 11). Bu bağlamda objektif ve subjektif yoksulluk ayrımı, yoksulluk türünü tanımlamaktan ziyade yoksulluğun belirlenmesinde kullanılan bir araçtır.

Objektif yoksulluk, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari yaşam standartlarından yoksun olmalarını ifade eder ve ölçülebilir, somut kriterlere dayanır. Buna karşın, subjektif yoksulluk ise kişilerin ya da toplumun bu yaşam olanaklarından mahrum kalması sonucunda üzüntü duymasıdır. Bu anlamda subjektif yoksulluk öznel bakış açısına sahip olarak kişiden kişiye değişebilir (Şenses, 2001, s. 92-96). Benzer refah seviyelerine sahip olmalarına rağmen halklarından bir kesimi yoksul, diğerleri zengin olarak sınıflandırılabilir.

1.2.4. Kronik ve Geçici Yoksulluk

Yoksulluk türlerinden bir diğeri de geçici yoksulluktur. Geçici yoksulluk (kısa-dönemli) kişilerin yaşam standartlarında, maddî gelirlerinde, sosyal ve ekonomik durumlarında meydana gelen dalgalanmaların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geçici yoksulluğu yaşayan bireyler ve haneler yoksulluk sınırının altında bir hayat standardına düşerler (Yayla, 2018, s. 9). Kriz dönemlerinde sıklıkla ortaya çıkan geçici yoksulluk, en çok gelir düzeyi ortalama geçim seviyesinin üzerinde olan bireyleri etkilemektedir (Beken, 2006, s. 16). Bu duruma ise ekonomik ve finansal krizler, doğal afetler, yüksek enflasyon, mevsimlik ve geçici işsizlik, bölgesel çatışmalar gibi dönemsel faktörler örnek olarak gösterilebilir.

Geçici yoksulluk türünde bireyler ekonomide meydana gelen dalgalanmalar ve kırımlardan kolayca etkilenirler ve bunun sonucunda bireylerin ve hane halkının maddî durumlarında büyük ölçüde gerileme meydana gelir.

Kronik yoksulluk (uzun-dönem) ise geçici yoksulluktan farklı olarak, nadir olarak bir tek faktörün sonucu olarak görülmektedir. Kavram, yalnızca düşük gelir anlamına gelmez; maddi yetersizlik, yeteneklerdeki derin eksiklikler ve kırılganlık arasındaki karşılıklı etkileşim olarak açıklanır. Bu nedenle, kronik yoksulluğu sadece gelir veya tüketim boyutuyla değerlendirmek yetersiz kalır. Bireylerin yaşamlarının büyük bölümünü etkileyen bu durum, genellikle kuşaklar arası aktarılır ve nesiller arası yoksulluk döngüsünün temelini oluşturur. Düşük gelirle sınırlı kalmayan kronik yoksulluk; açlık, yetersiz beslenme, temiz suya ve temel hizmetlere ulaşamama, ayrımcılık gibi çok boyutlu dezavantajları ve üretim araçlarının yetersizliğini de içerir (Temiz, 2008, s. 4). Bu durumda, kronik yoksulluk temel insani gereksinimlerden yoksun olma durumuna karşılık gelmektedir.

Bu noktadan yola çıkılarak geçici yoksulluk maddi seviyedeki bir dalgalanmayı ve döngüsellliği yansıtırken kronik yoksulluğun daha karmaşık bir süreci göstererek yoksulluğun tüm boyutlarını gözler önüne serdiği anlaşılmaktadır. Açıkça yoksul olmayan bireyler ilk kez yoksul olmaya başladığında, onların geçici mi yoksa sürekli mi bir yoksulluğu tecrübe ettiklerini tayin etmek oldukça zordur.

1.3.YOKSULLUĞA NEDEN OLAN FAKTÖRLER

Toplumsal hayatın bir parçası olan yoksulluğu tek bir nedenle açıklamak mümkün değildir. Yoksulluğun değişik türlerine göre birbirinden farklı nedenlerden ortaya çıktığını ülkeden ülkeye, ülke içerisinde de yerleşim yeri, gelişmişlik düzeyi, dini inanç, yaş, eğitim, gelir düzeyi gibi unsurlar nedeniyle değişiklik gösterdiğini bu değişikliklerin de birbirinden farklı nedenlerden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla yoksulluk olgusunun tipik özellikleri sadece düşük olan gelir düzeyi ile ele alınamaz.

Yoksulluğun nedenlerini oluşturan iki temel yaklaşım kullanılmaktadır. Bunlardan ilki yoksulluğun sosyal, ekonomik ve yapısal sorunlarından oluştuğunu ileri süren yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise, kişisel beceri ve yetenekler, çalışma azim ve disiplini, kişisel kararlar gibi yoksul olan kişilerin kendisinden kaynaklı ortaya çıkan nedenlerdir (Şenses, 2001 s. 145- 146). Yoksullukla kuvvetli bir şekilde mücadele edebilmek için yoksulluğa sebep olan faktörler iyi belirlenmeli bunun üzerine de çözümler geliştirilmelidir. Bu bölümde, yoksulluğun ortaya çıkmasına yol açan faktörler belirli kategoriler halinde incelenecektir.

1.3.1.Ekonomik Nedenler

Yoksulluğun oluşumunu belirleyen temel faktörlerin başında ekonomik nedenleri sıralayabiliriz. Kalkınmanın oluşumunda rol oynayan plan, politika ve strateji uygulamaları ekonomik nedenlerin ana temasını oluşturur. Devlet, sosyal devlet anlayışından uzaklaştığı takdirde ekonomi neoliberal bir yapıyla şekillenecek ve özel teşebbüslere yönelik politikalar meydana gelecektir. (Aytaç ve Hatipler, 2013, s. 72). Bu durum sonucunda ortaya çıkan politikalar yoksulluğun artmasına sebep olacak, zengin ve fakir ülkeler arasında uçurum daha da derinleşerek dünya nüfusunun bir kısmı giderek zenginleşirken diğer bir kısmı da her geçen gün artan yoksullukla mücadele etmek zorunda kalacaktır (Gürses, 2017, s. 60-61). Yoksulluğun ortaya çıkmasında etkili olan ekonomik nedenler; gelir dağılımındaki adaletsizlik, enflasyon, ekonomik krizler, istihdam düzeyi ve işsizlik başlıkları altında incelenebilir.

1.3.1.1. Gelir Dağılımındaki Adaletsizlik

Ekonomik büyüme, gelir dağılımı ve dolaylı olarak yoksulluk birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedir. Gelir dağılımındaki dengesizlik sorunu, tarih boyunca tüm dünyada önemli bir mesele olarak varlığını sürdürmektedir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde adil olmayan gelir dağılımı, yoksulluğun başlıca nedenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Gelir dağılımı, bir ülkenin belirli bir dönemde ürettiği milli gelirin bireyler, hanhalkları, toplumsal gruplar, bölgeler veya üretim faktörü sahipleri arasında paylaşılması olarak tanımlanmaktadır (Çalışkan, 2010, s. 92). Gelir dağılımı eşitsizliğinin en önemli göstergelerinden biri yoksulluk oranlarıdır. Yoksulluk oranları, gelir dağılımı eşitsizliğinin yoğun olduğu ülkelerde veya bölgelerde daha yüksek seyretmektedir. Bu tür eşitsizliklerin bulunduğu durumlarda ekonomik büyüme, çoğunlukla yoksullar aleyhine sonuçlar doğurabilmektedir. Böyle bir büyüme, gelir eşitsizliklerinin yoksulluk üzerindeki olumsuz etkilerini derinleştirerek durumu daha da kötüleştirebilir (Şenses, 2003, s. 321). Öte yandan, farklı ülkelerdeki deneyimler, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaldığı, gerçek ücretlerin yükseldiği ve ücret eşitsizlikleri ile işsizliğin düştüğü büyüme süreçlerinin, yoksulluk seviyesini aşağı çekmede etkili olduğunu göstermektedir (Şenses, 2001, s. 151).

Tüm bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda, yoksullukla etkili bir şekilde mücadele edebilmek için en temel koşul, gelir dağılımı eşitsizliklerini azaltan ve planlı biçimde yönlendirilen bir ekonomik büyümenin sağlanmasıdır.

1.3.1.2. Enflasyon ve Ekonomik Krizler

Enflasyon, zenginlere kıyasla yoksul kesimler üzerinde çok daha ağır ekonomik etkiler yaratır. Yüksek gelir grubu finansal araçlarla kendini koruyabilirken, dar gelirli tüketiciler mallarındaki fiyat artışları karşısında alım güçlerini sürdüremezler. Yüksek enflasyonun yol açtığı işsizlik ve ekonomik krizler, gelir dağılımını olumsuz etkileyerek toplumsal eşitliği bozar. Ekonomik krizlerden en çok etkilenen grup olan sabit gelirli emekçiler, bu durumda ya düşük ücretli, güvencesiz kayıt dışı sektörde çalışmayı kabul etmek ya da işsizlikle mücadele etmek zorunda kalır (Aktan ve Vural, 2002, ss. 7-8).

1.3.1.3. İstihdam ve İşsizlik

Yoksulluğun bir diğer ana nedeni de işsizliktir. Yapılan araştırmalar yoksulluğun başlıca nedeninin işsizlik olduğunu göstermektedir. İnsanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için paraya ihtiyaç duyarlar. Para kazanmak için de iş gücüne katılmaları gerekir. Buna bağlı olarak, işsizliğin yoğun olduğu bölgelerde yoksulluk kaçınılmaz hale gelirken, yoksulluğun yaygın olduğu alanlarda da işsizlik büyük olasılıkla ortaya çıkmaktadır.

Demografik bir yapıda bulunabilmesi için Türkiye'deki genç nüfusun üretimde etkin bir yapıya sahip olması ekonomik büyüme ve kalkınma açısından önem arz etmektedir. Tablo 3'te Türkiye'nin 15-24 yaş arası işsizlik oranları gösterilmiştir:

Tablo 3. 15-24 Yaş arası genç nüfusta mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 2005-2023

Yıllar	İşgücüne Katılma Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
2005	35,8	29,8	16,7
2006	36,8	30,9	15,9
2007	36,1	30	16,8
2008	37,2	29,1	21,8
2009	37,4	29,2	21,9
2010	36,5	29,6	18,7
2011	37,4	31,8	15
2012	37,3	31,1	16,7
2013	38,4	32,1	16,3

2014	41,3	33,5	18,9
2015	41,8	34,5	17,5
2016	43,2	33,6	22,2
2017	43,2	35,3	18,2
2018	43,7	33	24,6
2019	42,1	32,1	23,7
2020	39,8	29,6	25,6
2021	42,9	33,8	21,1
2022	45,2	36,1	20
2023	46,2	39,1	15,3

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023). *İşgücü İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr>

Tablo 3 incelendiğinde Türkiye’de yaşayan veya ikamet eden 15-24 yaş arası bireylerin işgücüne katılım oranı ile istihdam oranı birbirini izleyen yıllara yakın düzeylerde küçük dalgalanmalar göstermiştir. Fakat 2020 yılındaki verilerde meydana gelen düşüşlerin sebebi küresel çapta yaşanan ekonomik krizlerin olduğu düşünülmektedir. Genç işsizlik oranlarının yükselişe geçtiği yıllar 2008, 2016, 2018 yılları olmuştur. İşsizlik oranının düşüşe geçtiği yıl ise %15,3 seviyesiyle 2023 yılıdır. Tablo 3’e bakıldığında Türkiye’deki gençlerin 7/1 oranı işsizlik riskiyle karşı karşıyadır. Büyük bir ciddiyet gerektiren bu rakamlar ile enflasyon oranları bir arada tutulduğunda gelir elde edemeyen birçok insanın yoksulluğa maruz kalması kaçınılmaz olacaktır.

İşsizlik profili, yoksullukla arasındaki ilişkinin doğru saptanmasına bağlıdır ve bu temel bağlantı; işsizlik nedenleri, eğitim, yaş durumu ve işsizlik süreleri üzerinden kurulur. Bazı ülkelerde yüksek eğitilmiş bireyler mali güvence sayesinde iş seçme özgürlüğüne sahipken, diğerlerinde işsizlik, düşük gelirli veya ekonomik durgunlukta hızla yoksullaşan gruplarda yoğunlaşır. İlişkiyi etkileyen bir diğer önemli faktör uzun süreli işsizliktir; bu durum, yoksulluk artışı için kaygı verici bir gösterge kabul edilir. Örneğin, Belçika ve İtalya’da işsizlerin %60’ından fazlası uzun dönem işsizlik yaşarken, bu oran bazı Avrupa ülkelerinde daha da yüksektir (Şenses, 2001, s. 168).

İstihdamın kalitesi, yoksulluğun nedenlerinin açıklanması üzerinde önemli bir yere sahiptir. Kayıt dışı istihdam, niteliksiz işgücü, yaşanmış iş kazası, kronik sağlık problemleri, meslek hastalığı, yaşlılık gibi bireyin iş hayatlarını etkileyecek tehlikeli durumlarda bireylerin tüketim harcamalarında yükseliş, gelirlerinde ise azalış meydana gelmektedir. Bu da bireyleri doğrudan yoksulluğa iten önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Durak, 2019, s. 26).

1.3.2.Sosyo-kültürel Nedenler

Yoksulluğa neden olan sosyo-kültürel nedenler oldukça çeşitli ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Eğitim imkanlarına ulaşma konusunda yaşanan eşitsizlik, cinsiyet eşitsizliği, kültürel inançlar, etnik kökenlere bağlı farklılıklar nedeniyle oluşan ayrımcılıklar, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlik, sosyal dışlanma, ekonomik nedenlerin yol açtığı zorunlu göçler ve çevresel daha birçok sebep yoksulluğun inceleme alanına dahil olmaktadır. Bütün bu faktörler birbiriyle etkileşim halinde olup farklı toplumlarda değişik boyutlarda seyredebilir.

Bu çalışmada, yoksulluğa yol açan sosyo-kültürel faktörler eğitim, nüfus artışı, ayrımcılık ve göç başlıkları altında kısaca ele alınmıştır.

1.3.3.Eğitim Durumu

Yoksulluk düzeyi ile eğitim seviyesi arasında genellikle doğrusal bir ilişki gözlemlenmektedir. Özellikle giderek artan rekabet ortamında, bilgi ve beceri ağırlıklı işgücüne olan talep, işletmeler için önemli bir gereklilik haline gelmektedir. Eğitim seviyesindeki iyileşmeler, işgücüne katılımı artırmakta ve bireylerin yaşamları boyunca iş değiştirme riskini azaltmaktadır. Bu durum, eğitilmiş bireylere duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte, eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkinin önemini daha da güçlendirmektedir (aktaran Yaşar, 2016, s. 209). Eğitim ile gelir arasındaki bu ilişki sonucunda bir ülkede eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk da azalış gösterecektir.

Eğitim seviyesinin iyileşmesi pek çok olumlu sonucu doğurur. Kişisel bakış açısıyla eğitim seviyesinin olumlu seyri verimliliğin artmasına katkıda bulunur. Böylelikle, eğitim düzeyinin yükselmesi; kazançların artması, işsizlik oranlarının düşmesi, iş arama süresinin kısalması, yaşam standartlarının iyileşmesi ve diğer doğrudan ve dolaylı faydaların ortaya çıkması gibi olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ayrıca, eğitim seviyesindeki artış, ekonomik ve toplumsal kalkınmaya da önemli katkılar sağlamaktadır.

En önemli gelir kaynağından bir diğeri de bilgidir. Toplumda bireylerin sahip olduğu bilgi ve gelir arasında doğrudan bir bağlantı bulunmaktadır. Türkiye’de uygulanmakta olan eğitim düzeyi istenilen boyuta ulaşamadığı için işgücü kol gücüne dayalı sürdürülmektedir. Bilgiyi üreten toplumlar daha iyi yaşam standartlarına ulaşırken gelirini kol gücüne dayalı sürdüren toplumlar yoksulluk ile daha fazla mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Giderek azalan istihdam oranı maaşların düşmesine, işsizliğin

yükselmesine ve yoksulluk oranının artmasına neden olmaktadır (Taş ve Özcan, 2013, s. 295).

1.3.4.Nüfus Artışı

Nüfus, işgücünün temel kaynağı olarak ülke ekonomisine katkı sağlayan önemli bir üretim faktörüdür ve devletin ekonomik kaynakları adil dağıtma yükümlülüğü vardır. Fakat o ülkedeki nüfusun sayısı her geçen gün artmaya devam ettiği müddetçe yoksulluk, temel ihtiyaçların karşılanamaması, adaletsiz gelir dağılımı vb. gibi olumsuz sonuçlar ortaya çıkacaktır. Aynı zamanda hane içindeki nüfus artışı, aile bireylerinin yoksulluktan kurtulma şansını da azaltarak, yoksulluğun derinleşmesine neden olacaktır. Nüfus oranlarının hızla artması hem işsizliğin giderek artmasına hem de konut, eğitim, sağlık gibi hizmetlerden faydalanamamaya sebep olacak, kentlerde gecekondulaşma, çarpık kentleşme, gibi olumsuz durumların da karşımıza çıkmasına yol açacaktır. Nüfus artışının olumlu sonuç vermesinin tek yolu, istihdam olanaklarının nüfusla orantılı olarak artırılmasıdır; aksi takdirde, mevcut işgücünü istihdam edecek imkânlar yoksa olumsuz bir tablo kaçınılmazdır (Yalçın, 2008, s. 10).

Özellikle az gelişmiş ülkeler içinde az üretim çok tüketim olacağından hızlı nüfus artışı önemli bir yoksulluk sorunudur. Bu yoksullukla başa çıkmak için hızlı artan nüfus sayısını azaltacak politikalar uygulanmalı, birey ve toplumların faydalanacağı iş olanakları geliştirilmelidir. Aksi halde ülkede gasp ve hırsızlık tarzı insan hayatını etkileyecek davranışlar oluşması kaçınılmazdır.

1.3.5.Ayrımcılık

Ayrımcılık, farklı toplumları etkileyen ve ülkeden ülkeye biçim değiştiren çok yönlü bir kavramdır. Bazı durumlarda uzun dönemli sosyoekonomik süreçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkarken, diğer yandan dezavantajlı grupların durumunu daha da kötüleştirebilir ve belirli grupların sosyo-ekonomik değişimlerden daha olumsuz etkilenmesine yol açabilir (Şenses, 2001, s.173). Özetle, ayrımcılık, cinsiyet, ırk, dil, din, ten rengi veya etnik köken gibi özelliklere sahip bireylerin toplum tarafından farklı ve adaletsiz bir muamele görmesi olarak tanımlanabilir.

Bazı ülkelerde cinsiyetçi, ırkçı ve milliyetçi yaklaşımlardan dolayı ayrımcılık göz ardı edilemeyecek boyutlara gelmiştir. Bu da o ülkede yaşanan yoksulluk nedenlerinin

ana belirleyicilerinden bir tanesidir (Şenses, 2001, s. 173-174). Ayrımcılık ile yoksulluk arasındaki ilişkiye paralel olarak, cinsiyete dayalı yaklaşımlar da önemli bir konudur. Çoğu zaman bazı işler “erkek işi” veya “kadın işi” olarak sınıflandırılmaktadır. Cinsiyet temelli ayrımcılık, özellikle mesleklere giriş, ücretlendirme ve terfi süreçlerinde kendini göstermektedir. Kadınların ailevi sorumlulukları nedeniyle işlerine yeterince odaklanamayacağı veya evlenene kadar geçici statüde çalışacakları yönündeki önyargılar, kadınlar üzerinde ciddi ayrımcılığa yol açmaktadır (Alparslan vd., 2015, s. 67).

Yoksul ülkelerde kız çocuklarına yeterli eğitim desteğinin verilmemesi toplum tarafından kabul edilebilir bir boyuta gelmiştir. Dolayısıyla bu tür ülkelerde kadınların eğitim seviyesi erkeklere göre oldukça geridedir. Yalnızca eğitim değil kadın sağlığı için yapılan yatırımlar ve siyasal anlamda yürütülen çalışmalar erkeklerinkine kıyasla mikro düzeydedir. Bu da gelişmekte olan ülkelerdeki kadın statüsünün, gelişmiş ülkelere göre daha geride olmasına neden olmaktadır (Doğaner Gönel, 2016, s. 136-137).

Ayrımcılığın yaygın olduğu ülkelerde, toplumsal yapıda sosyal dışlanma riski belirli gruplar için çok daha yüksek seviyelerde seyir göstermektedir. Özellikle gençler, çocuklar, kadınlar, göçmenler ve engelli bireyler hem ekonomik hem de sosyal alanlarda eşit fırsatlara erişimde ciddi engellerle yüzleşmektedir. Bu gruplar, eğitimden istihdama, sağlık hizmetlerinden toplumsal katılıma kadar pek çok alanda dışlanmakta, bu da onların toplumla bütünleşmesini ve sosyal refahtan eşit şekilde faydalanmasını zorlaştırmaktadır.

1.3.6. Göç

Toplumlar dünyanın var oluşundan itibaren sürekli göç halindedir. Ekonomik sorunlar, fırsat eşitsizliği, kentleşmede ortaya çıkan sorunlar, nüfus ve doğal afetler gerçekleşen bu göçlerin genel sebepleri arasında yer almaktadır. Ancak yapılan araştırmalar göçün en temel nedeninin ekonomik geçimsizlik olduğunu vurgulamaktadır.

Yeryüzündeki tüm bireyler bulundukları coğrafyada ekonomik, sosyal, doğal afetler, güvenlik, sağlık ve yaşam şartlarını iyileştirmek gibi sebeplerden dolayı artık kendilerine yetecek bir gelir düzeyine sahip olamadıkları zaman çareyi farklı yerlere göç etmekte bulacaklardır. Göç eden yoksulluktan kurtulmak için göç etmeyi tercih etmekte fakat göç ettiği yerlerde yoksulluğun nedeni olmaktadır. Bilinçsizce gerçekleştirilen bu göç hareketi, göç edeni gittiği yerde yoksullukla mücadele etmek zorunda bırakacaktır. Ancak yoksulluktan kurtulmak için gerçekleştirilen bu göç hareketleri, göç edeni yeni

yerinde yoksullukla mücadele etmek zorunda bırakır ve göç edilen bölgelerde nüfusu artırarak durumu değiştirmez, sadece yoksulluğun boyutunu ve durumunu değiştirir (Yalçın, 2008, s. 29).

Göç ile yoksulluk arasındaki karmaşık ilişkiyi destekleyen çeşitli örnekler mevcuttur. Afrika ve Bangladeş gibi ülkeler karşılaştırıldığında, hızla artan nüfusun ülke toprakları üzerindeki baskısı Afrika'nın güney bölgelerinde kentlere yönelik göçü artırırken, Bangladeş'te benzer bir durum gözlemlenmemiştir. Öte yandan, İngiltere ve Galler'de yapılan bir araştırma, yoksul kesimin yüksek gelirli bölgelere kıyasla daha az göç ettiğini ve göçün birçok bireyin yoksulluktan kurtulmasına katkı sağladığını ortaya koymuştur (Şenses 2001, s. 162).

1.3.7.Siyasal Nedenler

Yoksulluk ile başa çıkabilmenin yollarından bir tanesi de ülkelerin uyguladığı politikalar. Buna dayanarak bir ülkenin iktidarı; tarımsal faaliyetlerden ve eğitimdeki dengeli politikalardan mahrum ise o ülke yoksullukla mücadele etmek zorunda kalacaktır.

Yoksulluğun siyasal nedenlerini adı geçen bileşenler üzerinden açıklamak yetersiz olacaktır. Sosyal devlet, toplum içindeki eşitsizlikleri en aza indirmeyi, bireyler arasında bütünlüğü sağlamayı ve dayanışmanın toplumsal boyutta gerçekleşmesini amaçlayan; bu hedefleri gerçekleştirmek için çeşitli alt kurumlar ve sosyal politikalar aracılığıyla sorunların çözümünü mümkün kılan bir devlet modelidir (Aksan, 2015, s. 92).

1970'lerde neoklasik iktisadın yeniden yorumlanmasıyla doğan Neoliberalizm, devlet müdahalesini sınırlayarak sosyal devlet anlayışından uzaklaşmış ve sosyal politikayı çoğunlukla sosyal yardımla eşdeğer görmüştür. Bu dönemde sosyal devlet, temel başlıkları (bölüşüm politikaları, sosyal güvenlik, sosyal yardımlar) yerine sadece "sosyal yardım devleti" olarak algılanmaya başlamıştır. Neoliberal politikaların bir sonucu olarak gelir dağılımında adaletsizlikler yaşanmış ve sosyal güvenlik kurumları güç kaybederek yetersiz kalmıştır (Yılmaz, 2015, s. 196).

Sosyal devlet anlayışına sahip olan ülkelerin en başında neoliberal ekonomi modelini benimsemesi, o ülkelere fayda sağlamıştır. Fakat belirli bir süre geçtikten sonra bu durum tersi sonuçlar doğurmaya başlamıştır. Bunun nedeni neoliberal ekonomi politikasının özel sektöre hâkim olmak istemesi sonucunda kamusal kesimin hakimiyetinin sınırlandırılmasına yol açmasıdır. Piyasaların kamunun elinde olması

sonucunda özel sektörün de hakimiyetini sınırlandırmak zorunda kalacağı için özel sektör de buna karşı kamusal hakimiyeti sınırlandırıcı tedbirler almaktadır.

1.3.8. Ekolojik Nedenler

İnsanoğlunun günlük yaşamında karşılaştığı durumlar, yoksulluğa sebebiyet veren dışsal olaylar olarak adlandırılabilir. Örnek olarak; tarımsal faaliyetlerle geçimini sağlayan birinin kuraklık sonucunda hasadındaki verimliliğin düşük olması şok edici bir olaydır ve kişinin bu kuraklığı durduracak bir şeyi yoktur. Eğer doğal kaynaklar, coğrafi koşullar ve iklim koşulları yeterli düzeyde olursa o ülkede istihdam edilen kişilerin sayısı da bir o kadar fazla olacaktır.

Jared Diamond, *Tüfek, Mikrop ve Çelik* adlı eserinde, tarihsel süreçte gelişmiş ülkelerin bulundukları coğrafi bölgeleri inceleyerek, yoksulluğun neden olduğu farklılıkların büyük ölçüde coğrafi koşullardan kaynaklandığını ortaya koymuştur. Teknoloji ve düzenlenmiş işgücü, ülkelerin sahip olduğu gelişmelere fayda sağlasa bile tarım ve uygulanan tarımın çeşidi insan eşitsizliğini anlamak için yeterli olacaktır (Durak, 2019, s. 35). Kaynakların yetersizliği, yoksulluğun artmasına ve belirli bölgelerde yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Ayrıca, gerekli altyapı hizmetlerinden yoksun kalan bireyler, çevresel sorunlarla baş etmekte ciddi zorluklar yaşamaktadır; bu durum da birçok sağlık sorununa zemin hazırlamaktadır. Sosyal ve ekonomik politikaların yanı sıra yoksullukla mücadele edebilmek için etkili bir çevre politikasının oluşturulması gerekir.

1.4. KENT YOKSULLUĞU (YENİ YOKSULLUK)

Kentler, sosyal yaşamın meydana getirdiği eylemleri gözlemlemek ve değerlendirmek için en uygun alanlardır. Bu açıdan bakıldığında kentlerde küreselleşmenin sosyal hayata olan etkileri bireysel ve toplumsal alanda çok daha net görülebilmektedir. Kenti, sınırları içerisinde barınan nüfusun temel geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık dışında kalan uğraşların oluşturduğu, daha çok ticaret, sanayi, hizmet gibi cazibe merkezleri etrafında toplanan ve bu konularla ilgili işlerle uğraşan yerleşim alanı olarak tanımlamak mümkündür (Erten, 1999, s. 31). Üretim tarzının değişmesi beraberinde yaşam biçiminin değişmesine de yol açar.

Kent yoksulluğu, ekonomik bir sürecin ötesinde daha büyük bir yelpazede ele alınmaktadır. Kent yoksulluğu, belli bir coğrafyada nüfusun kentlerde yaşayan kısmının,

birtakım sebeplerle asgari geçim seviyesine ulaşamaması, kaynaklara ulaşmada zorluk yaşaması, barınma ve beslenme gibi olanaklardan mahrum yaşaması gibi sorunlar olarak açıklanmıştır (Karayılmaz, 2019, s. 25). DB'na göre kent yoksulluğu, bireylerin yaşadıkları alanlarda “iş imkânlarından ve gelir kaynaklarından uzak kalma, sağlıksız yaşam koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlik” olarak tanımlanmaktadır (Karatepe, 2006, s. 12).

Modern kentlerin ortaya çıkışı sanayi devriminden sonra görülmüştür. Sanayi devriminin yaşandığı dönemlerdeki ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimler, kentlerin sayılarını gittikçe arttırmıştır. Bunun sonucunda oluşan kent artışları, kentli nüfusun da artmasına sebep olarak kentleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Kent yoksulluğu, tarihsel olarak Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan ve çeşitli faktörlerden beslenen yeni bir kavramdır. 1980'lerden itibaren ise küreselleşme ve uluslararası rekabetin etkisiyle dünya çapında küresel bir sorun haline gelmiştir (Pir, 2018, s. 8). Modern batı toplumlarının aksine Türkiye'de kentleşme ve sanayileşme bir bütün şeklinde gelişme gösterememiş, kentleşme sanayileşmeyi önceleyen bir unsur haline gelmiştir.

Kırdaki nispi yoksulluktan kurtulmak isteyen kişi çareyi kente göç etmekte bulmakta bunun sonucunda da “kent yoksulu” tanımı meydana çıkmaktadır. Kentte yaşamalarına rağmen kentin faydalarından yararlanamayan bireyler ellerinden olmayan sebeplerden dolayı toplumsal olarak kent yaşamına katılamamakta ve kent yoksulu durumuna düşmektedir. Kent yoksulluğu, göç alan büyük kentlerde veya kentlerin etrafında, varoluşlarında ya da gecekondularda görülen bir gerçekliği yansıtmamakta aynı zamanda kent merkezindeki tabloyu da yansıtmaktadır (Çakmak, 2012, s. 68).

Kentleşmenin yaygınlık göstermesinin birçok sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerden kısaca bahsedilecek olursa bu sebepler: İktisadi, Siyasi, Teknolojik ve Sosyo-psikoloji şeklinde 4'e ayrılmaktadır. İktisadi sebeplerden yola çıkacak olursak, sanayileşmenin kentsel bölgelerde daha seri olması, ticari merkezlerin kentlere yığılması, hizmet sektörünün kentlerde daha öncelikli yer alması en önemli sebeplerin başında gelerek kent merkezlerinin göçü daha çekici kılmasına neden olmuştur (Kasapoğlu, 2018, s. 12).

Halk, kentte istihdam edileceği ve daha güzel şartlarda yaşama düşüncesiyle kırsal kesimden kentsel alanlara göç etmektedir. Köyden kente göç araftalığı daha da büyük boyutlara taşır. Yoksulluğa düşen köylü, en azından sahip olduğu geleneksel değerlerle

varlığını sürdürürken, göçmen kent yoksulunun dayanak noktası çok daha sınırlı bir alanla kısıtlanmıştır. Tarımsal ve hayvansal açıdan bir gelir elde edemeyen bireyler büyük şehirlerin günlük yevmiyeli veya asgari ücretli iş sektörleriyle tanışarak dar kapılı gelirler elde etmek zorunda kalmaktadır.

Göçün bir diğer önemli sebebi olan siyasi faktörler, insanları psikolojik bir zorunlulukla göçe teşvik eder. Suriye'deki iç çatışmalar buna örnek teşkil ederken, gelen Suriyeli mülteciler daha düşük ücretleri kabul edip kayıt dışı işgücü yaratarak yerel halkın istihdam olanaklarını ciddi şekilde zedelemektedir. Öte yandan teknolojik ve sosyo-psikolojik faktörler de göçü etkiler: Radyo, televizyon ve internet aracılığıyla kentli yaşamın daha saygın ve refah gösterilmesi, halkı kentsel bölgelere yönlendirir. Bu durum, kentleşmenin tek bir olgu yerine birçok sebebin birleşimi ile oluştuğunu göstermektedir (Kasapoğlu, 2018, s. 13).

Bu çalışmada kent yoksulluğunun incelenmesinin temel sebepleri arasında 80'li yıllardan sonra nüfusun gün geçtikçe kent merkezlerinde toplanması ve kırsal alanlardaki nüfusun hızla azalmasıdır. Mevcut veriler, yoksulluğun önümüzdeki yıllarda artış göstereceğini ve demografik yapılar ile iç göç eğilimleri doğrultusunda bu sürecin özellikle fazla nüfusun kent merkezlerinde toplanacağını ortaya koymaktadır (Şenses, 2001, s. 318).

Nüfusun hızlıca kırsaldan kentlere kayması beraberinde ciddi toplumsal sorunları da getirmektedir. Bunun en yoğun göstergesi de yoksulluktur. Çünkü kentler sınırlı üretim alanlarının yer aldığı ve geçim kaynaklarının yetersiz kaldığı mekanlardır. Bu mekânda para bulabilmek için 80'li yıllardan sonra göç eden bireyler ciddi sıkıntılar yaşamış ve toplum tarafından destek bulamayan aileler yoksulluk sendromunun içine düşmüşlerdir. İnsanlar arasındaki bu çatışma kent yaşamında hayatta kalabilmek için mücadeleye dönüşmüştür.

İnsanlar arasın süregiden mücadele büyüdükçe eşitsizlik ve yoksulluk da çoğalmaktadır. Bu kentleşme göstergeleri dünyadaki gelişmelerden bağımsız bir şekilde kendi iç dinamiklerimizle oluşmuş bir süreç değildir. Kentsel yoksulluk sorunu 1990'lı yıllarda daha da artmıştır, en önemli nedenlerinden bir tanesi de dünyadaki yapısal dönüşüm politikalarıdır. Ülke ekonomileri 70'li yılların sonlarından itibaren yapısal uyum ve istikrar politikaları ile liberalize edilmişlerdir. Yine de bu dönüşümler sonucu

işsizlik oranları, sosyo-ekonomik eşitsizlikler, gelir dağılımı dengesizliği ve yoksulluk genel olarak artış göstermiştir (Sönmez, 2005, s. 63).

1.5.KENT YOKSULLUĞU VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilirlik kavramı ilk olarak Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından 1982 yılında kabul edilerek Dünya Doğa Şartı belgesinde yer almıştır. Bu belge neticesinde insanlara faydalı olan ekosistem, organizmalar, kara, deniz ve atmosfer kaynaklarının en üst düzeyde sürdürülebilirliğini gerçekleştirecek şekilde yönetilmelerinin gerekli kıldığını ancak ekosistemlerin bunu ve türlerini tehlikeye düşürmeden gerçekleştirmesini öngörmektedir (Mengi ve Algan, 2003, s. 19).

21. yüzyıla girdiğimiz süreç içerisinde ve insanlığın bilgi toplumu sürecini yaşadığı bir dönemde insanların rahat, hür ve mutluluk içinde yaşamaları, ekonomik ve sosyal politikalar vesilesiyle de bunu sürdürülebilir hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir kentleşmenin temelini, ilk kez uluslararası düzeyde 1972 Stockholm BM (Birleşmiş Milletler) İnsan ve Çevresi Konferansı'nda atılan sürdürülebilir gelişme yaklaşımı oluşturmaktadır. Stockholm Bildirgesi'nin 15 ve 16. maddeleri sürdürülebilir kentleşmenin aktif bir rol oynaması üzerine inşa edilmiştir. Bildirinin 15. maddesinde “Çevresel sorunları önlemek, maksimum sosyal, ekonomik ve çevresel faydaları gerçekleştirmek amaçlı yerleşim yerlerine ve kentsel alanlara uygun planlamalar oluşturmalıdır”. 16. maddede ise “Ön yargının oluşmasına fırsat vermeden temel insan haklarına, hükümetin uygun bulduğu demografi politikalarının; artan nüfus oranları veya nüfus yığılmaları ile düşük nüfusun yer aldığı yerleşkelerin geliştirilmesini engelleyebileceği alanlarda uygulanmalıdır” ifadeleri yer almaktadır. Neticede Stockholm Konferansı'nda sürdürülebilir kentleşmenin dayandığı en temel maddenin refah, planlı kentleşme olduğu anlaşılmaktadır (Karakurt Tosun, 2009, s. 4-5).

Günümüz coğrafyasında nüfusun büyük bir kısmı kentlerde yaşamaktadır. BM'nin 1950 ve 2014 yılları arasını kapsayan “Dünya Kentleşme Beklentileri” (World Urbanization Prospects) raporuna göre 2007 yılında ilk defa kentsel nüfusun kırsal nüfusu aştığı görülmüştür. 1950 yıllarında Türkiye'deki kırsal nüfus oranı %70 civarındayken, kentsel nüfus oranı ise %30 seviyesindeydi. Fakat ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin gelişme göstermesiyle 2014 yılında kentsel nüfus miktarı %54 düzeyine çıkmıştır. Kentleşme oranı önümüzdeki yıllarda 1950 yıllarının kırsal kesimine kıyasla

2050 yıllarına gelindiğinde %70'e yakınının kentsel yaşamın içinde yer alması beklenmektedir. Tarihsel olarak büyük göç hareketleri, düşük doğurganlık oranı, artan yaşam süresi ve yaşlı nüfusun artması gibi dinamikler ile ilişkilendirilen kentler, yalnızca yaşam alanını değil kırsal ve kentsel alanlarda kalkınmanın ve toplumsal refahın önemli katalizörü olarak değerlendirilmiştir. Gelişmiş okuryazarlık oranı, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetlere erişim kolaylığı ve kültürel ve politik katılım mekanizmaları kentsel yaşamın en önemli belirleyicileri haline gelmiştir (aktaran Akçakaya, 2016, s. 51).

Kentsel sürdürülebilirlik, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayınlamış olduğu Brundtland Raporu ile uluslararası ekseninde algılanabilir bir boyuta kavuşmuştur. Rapor, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde; yoksulluk, çevre üzerindeki baskılar, nüfusun hızla artarak kentlerde yoğunlaşmasıyla yaşam kalitesinin düşmesi, doğal kaynakların aşırı tüketimi ve kontrolsüz şehir yayılmaları gibi sorunları ele almıştır. Raporda, sürdürülebilir kalkınma modeli çevre ile ekonomik politikalar arasında birlik sağlanması durumunda toplumsal yapının da bu birliğe uyum göstereceği ve iyileşme yaşayacağı belirtilmiştir (Güneş, 2004, s. 41).

2013 yılı sürdürülebilir gelişme raporunda UNDESA (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Departmanı), kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından 4 temel ilkedden bahsetmektedir.

Tablo 4. Birleşmiş Milletlere Göre Sürdürülebilir Kentin İlkeleri

Sosyal Gelişme	Ekonomik Gelişme	Çevre Yönetimi	Kentsel Yönetişim
-Eğitim ve Sağlık	-Yeşil Büyüme	-Orman ve Toprak Yön.	-Planlama ve
-Gıda ve Beslenme	-Yeterli İstihdamın	-Atık ve Dönüşüm Yön.	Özeksizleştirme
-Yeşil Binalar ve Yapılar	-Yaratılması	-Enerji Verimliliği	-Eşitsizliklerin Azaltılması
-Su ve Hijyen	-Yenilenebilir Enerjinin	-Atık Yön. (Temiz Su Dahil)	-Medeni ve Siyasi
-Yeşil Taşımacılık	Üretimi ve Dağıtımı	-Hava Kalitesini Koruma	Hakların Güçlendirilmesi
-Yeşil Enerji Kullanımı	-Teknoloji ve Yenilik	-İklim Değişikliğini	-Yerel, Ulusal, Bölgesel ve
-Yerel Toplulukları Destekleme		Azaltma	Kültürel Bağlantıların Desteklenmesi

Kaynak: UNDESA, 2013, s. 62.

Yukarıdaki ilkelerden sosyal gelişme, ekonomik gelişme ve çevresel yönetim, sürdürülebilir kentin temel taşları olarak kabul edilmektedir. Ancak bu üç temel ilkeye kentsel yönetişimin eklenmesiyle, sürdürülebilir gelişmenin kentsel mekanlardaki uygulanabilirliği netleşmektedir. Raporda, kentlerin gelişmişlik düzeylerinin birbirinden

farklı olduğu vurgulanmış ve bu ilkelerin birlikte uygulanmasının, yerleşimlerin sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla, sürdürülebilir kent anlayışına ilişkin ortak yaklaşımın Birleşmiş Milletler (BM) tarafından da onaylandığı söylenebilir. (UNDESA, 2013, s. 62).

1.6.KENT YOKSULLUĞUNUN KENTLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Sürdürülebilirlik kavramının kentlerle ilişkilendirilmesi, görece yeni bir gelişmedir. Bu kavram, ekonomik ve sosyal gelişmelerle birlikte ortaya çıkmış ve özellikle çevresel sorunların önlenmesi ile ekosistemlerin korunmasına odaklanmıştır.

Sürdürülebilir gelişme öğeleriyle birlikte kentler arası ilişkiyi sosyal ve toplumsal seviye oluşturmaktadır. Nitekim sürdürülebilir bir toplumun bu halini oluşturan yerleşme düzenidir (Tekeli, 1996, s. 28).

Sürdürülebilir bir kentleşme modeli oluşturabilmek için aşağıdaki şartların sağlanması gerekmektedir. Bunlar (Ulusoy ve Vural, 2001, s. 12):

- Alan tasarrufu sağlayıcı gelişmeler uygulanmalıdır.
- Doğal habitat korunmalıdır.
- Kentleşme planlı olmalıdır.
- Geniş yeşil alan sağlanmalıdır.
- Su kaynakları korunmalıdır.
- Motorlu araç kullanımı teşvik edilmemelidir.
- Geri dönüşüm programları başlatılmalıdır.

Sürdürülebilir kentleşme kapsamında öne çıkan ilkeler çevresel, ekonomik, toplumsal ve yönetsel ilkeler olarak belirlenmiştir. Bu temel ilkeler doğrultusunda sürdürülebilir kentsel gelişmenin hedefleri şu şekilde sıralanabilir (Çubuk, 2000, s. 7):

- Yaşam kalitesinin geliştirilmesi
- Gelişmede seçeneklerin bulunması
- Yoksulluğa karşı koyma
- İstihdam ve beslenme sorunlarının çözümü
- Sağlıkla ilgili temel gereksinimlerin karşılanması
- Biyolojik çeşitliğin korunması ve geliştirilmesi
- Teknolojide yeniden yapılanma

- Nüfus artışının denetim altına alınması
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve temiz, güvenilir su bulma
- Risklerin ortadan kaldırılması

Yukarıda sıralanan ilkeler ve hedefler neticesinde, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi beş ana boyutta incelemek mümkündür: siyasal/yönetimsel, fiziksel, çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutlar.

1.6.1.Siyasal / Yönetimsel Boyut

Sürdürülebilir gelişme kavramının kentsel alanlardaki siyasal-yönetimsel boyutunun önceliği, yerleşim alanlarında meydana gelen sorunların çözümü için yerel yönetimlerin yetkili olmasını içermesidir.

Nitekim hükümetinde eğitim, sağlık, güvenlik gibi konularda çıkarmış olduğu kamu politikaları, doğrudan ya da dolaylı olarak kentsel politikalar ile ilgili olması gerekir. Bu sebepten dolayı merkezi hükümet ile yerel yönetimlerin birbiriyle dayanışma ve sorumluluk ölçümlerinin gerçeği yansıtacak şekilde açıklanması yerinde olacaktır. Sorumluluk paylaşımına örnek vermek gerekirse; enerji üretimi ve dağıtımı gibi hizmetler bölgesel/ulusal ölçekte yürütülürken; temizlik, kanalizasyon, otopark, imar faaliyetleri, yol bakımı ve kent içi ulaşım gibi hizmetler ise ağırlıklı olarak yerel düzeyde gerçekleştirilir (Keleş, 2016, s. 30). Bu bağlamda, yerel düzeyde yürütülen çalışmalar ile daha üst ölçekli uygulamalar birbirinden bağımsız düşünülemez; asıl gereklilik, bu farklı düzeylerdeki sistemler arasında karar alma mekanizmalarının bütünleşmiş ve uyumlu bir bütün olarak işletilmesidir.

Sürdürülebilir kentsel dönüşüm doğrultusunda siyasal-yönetimsel boyutuna dair bir diğer önemli konu da “İyi yönetim” kavramıdır. Bu noktada, genel düzeyde iyi yönetim olgusunun asli nitelikleri katılımcılık, saydamlık, hesap sorulabilirlik ve eşitlik ile hukukun üstünlüğü şeklinde sıralanabilir. İyi yönetim salt yönetim birimlerinin gerçekleştireceği bir kavram olmayıp, toplumsal açıdan uzlaşmayı gerektiren bir süreçtir (Ergün, 2004, s. 334-335). Yani toplumsal bütünleşme sağlanmadan iyi yönetimi gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir.

Son olarak sürdürülebilir kentsel gelişme alanında kent yönetimlerinin katılımın yüksek olacağı bir şema ortaya koymaları gerekmektedir. Bu katılımın, çok ortaklı yönetim süreci olarak adlandırılacağı modele; kentle ilgili tüm tarafların, demokratik kitle

örgütlerinin, resmi kuruluşların, meslek odalarının, üniversitelerin, halkın temsilcilerinin veya örgütlerinin etkili bir şekilde dahil olması gerekmektedir (Türk Belediyeler Birliği, 2001, s. 85)

1.6.2. Fiziksel Boyut

Kentlerin fiziksel boyutu, kentsel gelişmenin sürdürülebilirliği ile doğrudan ilişkilidir. Kent kavramının tanımlanması için kullanılan “*yönetmelik sınır ölçütünden, nüfus büyüklüğü ölçütüne, ekonomik ölçütlerden, toplumbilimsel ölçütlere*” (Keleş, 2004, s. 105-107) kadar olan tüm yöntemlerde fiziksel boyut; nüfusun büyüklüğü, çevresi ile olan ilişkisi, yapılaşma, ulaşım sistemleri gibi konuları ele almaktadır.

Nüfusun kentlerde toplanması, elektrik, su ve kanalizasyon gibi belediye altyapı hizmetlerinin maliyetini ciddi şekilde artırmaktadır. Nüfus artışına paralel konut sayısının yükselmesi, kentin fiziksel boyutunu etkileyerek maliyetlerin yükselmesine yol açar. Özellikle ekonomik nedenlerden dolayı metropol bölgelere göç eden nüfus, çevre ve sosyal yapının bozulmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, nüfusun ve demografik özelliklerinin kentsel gelişmenin fiziksel boyutu içinde ayrıcalıklı bir öneme sahip olduğu kabul edilmelidir.

Fiziksel kapsamda ele alınması gereken kritik bir unsur da, kentin makro formunu belirleyen ve hizmet alanlarını bağlayan ulaşım sistemidir. Kentlerin genişlemesiyle artan trafik hacmi; çevresel kirlilik (hava, gürültü), yol güvenliği sorunları ve kırsal alanların bozulması gibi sonuçlar doğurur. Ulaşım planlamasında sürdürülebilirliğin ihmal edilmesi; karayolu kullanımının yaygınlaşması, toplu taşımanın tercih edilmemesi, özel araç sayısının artışı ve yaya/bisiklet yollarının yetersizliği gibi olumsuzluklarla kentsel gelişimin sürdürülebilirlik hedeflerinden sapmasına neden olmaktadır (Banister, 2000, s. 114-115).

1.6.3. Çevresel Boyut

Sürdürülebilir gelişme kavramının göreceli olarak önem verdiği unsurlardan bir tanesini çevre, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi kavramları oluşturmaktadır. Sürdürülebilir gelişme bir ekonomik gelişme modelidir. Aynı zamanda insan merkezli bir yaklaşımı da içerisinde barındırmaktadır.

İnsan yerleşimleri ile çevre arasındaki ilişkinin incelenmesi için, tüm sorunları kapsayan bütüncül bir çevre anlayışının, "habitat" kavramı üzerinden yeniden değerlendirilmesi gerekir. Bu doğrultuda, sürdürülebilir kentsel gelişme yaklaşımının merkezinde, insan yerleşmelerinin sağlık, beslenme, konut, eğitim, çalışma, gelir ve yeşil alan gibi tüm sorunları ile ilgilenen 'yaşanabilirlik' (habitability) kavramına en geniş anlamını veren bir çevre anlayışı yer almaktadır. Bu kavrama göre, çevreyi yalnızca fiziksel bir mekân olarak değil, insanın temel ihtiyaçlarını karşılayan, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarla bütünleşmiş çok yönlü bir sistem olarak ele almak gerekir (Keleş ve Hamamcı, 2005, s. 153).

Sürdürülebilir kentsel gelişme, ekoloji kavramını da çevresel kapsamı içine almaktadır. Canlı varlıkların ortamlarıyla olan ilişkilerini ele alan ekoloji, *"1980'li yıllarda görüldüğü gibi, giderek insanı da inceleme konusu yapma yolundadır. Ayrıca insanı hesaba katmaksızın canlı ve cansız çevrenin kendi içinde ve birbirileri ile etkileşimini sağlıklı olarak saptamak da olanaksızdır"* (Keleş ve Hamamcı, 2005, s. 45). Bu açıdan bakıldığında, ekolojiyi çevrenin dışına itmenin mantıklı bir gerekçesi de pratik bir anlamı da yoktur.

Sonuç olarak, kentleri çevresel boyutuyla özetlemek gerekirse şu beş maddeden yararlanabiliriz (Satterthwaite, 1997, s. 1675-1676);

- Kentlerde hastalıkların önlenmesi ve kontrol altına alınabilmesi için, tüm yerleşim alanlarında yeterli ve güvenilir su temini, etkili sağlık hizmetleri, işleyen drenaj sistemleri ve düzenli çöp toplama hizmetlerinin sağlanması gereklidir.
- Konut, işyeri ve diğer kentsel kullanım alanlarında mevcut fiziksel ve kimyasal risklerin azaltılması; kişi başına düşen açık ve yeşil alan miktarının artırılması, bu alanların kalitesinin yükseltilmesi ve doğal-kültürel mirasın korunması yoluyla tüm kentliler için yüksek yaşam kalitesine sahip bir çevre oluşturulmalıdır.
- Kenti çevreleyen ekosistemlere ve canlılara ve diğer kentlere veya yerleşim birimlerine çevresel maliyetlerin transferinin minimize edilmesi
- Sürdürülebilir tüketim olarak adlandırılan sürecin güçlendirilmesi

1.6.4. Ekonomik Boyut

Ekonomik boyut doğrultusunda ele alınan tanımlamaya göre, ekonomik faaliyetlerin kır ile kent arasında oluşan farklılığa vurgu yapılmaktadır. Sanayi ve hizmet

sektörü gibi tarım dışı sektörlerin genel olduğu yerler kent olarak kabul edilmektedir. Tarımın ekonomi sektöründe yer aldığı yerleşim birimleri ise kırsal kentleşme alanlarıdır. Bu doğrultuda, köyünde yetersiz beslenen ve gelecek için hiçbir güvencesi bulunmayan bireylerin kentlerde toplanması, kentlerin uzmanlaşma alanları olması ve kentlerdeki üretim faktörlerinin yoğunluk göstermesi gibi sebepler ekonomik boyuta vurgu yapmaktadır (Keleş, 2016, s. 42-43). Ayrıca kentlerin ekonomik boyutu; istihdam, göç politikaları, beslenme, enerji, sağlık ve eğitim alanlarıyla da bir bütündür.

. Sürdürülebilir gelişme kavramı, aynı zamanda ekonomik gelişmenin sağlanmasını amaçlayan bir kavramdır. Fakat yalnızca ekonomik boyutuyla değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel açıdan birbirini tamamlayan ölçütleri de ele almaktadır. Bütüncül bir şekilde ele alınan sürdürülebilir gelişme; ekonomideki gelişmelerin değiştirilmesi kapsamında mal ve hizmetlerdeki artışla sınırlı değildir. Bu artışın nedeni, enerji ve hammadde kullanımındaki anlayışın değiştirilmesi ve gelişmenin niteliksel boyutuyla ilgilidir (Ertürk, 1996, s. 176).

Kentsel alanlarda yer alan mal ve hizmetler alanında verimliliğin artırılması, hava kirliliğinin önüne geçilmesi, kentteki hizmet kalitesinin artırılması, teknolojik gelişmelerin sağlanması gibi hususlar da ekonomik boyut alanı içerisinde değerlendirilir. Fakat kentte yaşayan tüm bireylerin, kentteki ekonomik gelişmelerden eşit oranda yararlandığını söylemek mümkün değildir. Marksist açıdan yapılan değerlendirmeler ışığında kentler, kapitalist sömürü ilişkilerini çevresel açıdan yansıtırken, bu ilişkileri arttıran bir pozisyon yaratmaktadır (Şengül, 2001, s. 194).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kentsel gelişmenin ekonomik yansıması, kentteki mal ve hizmetlerden toplumun bütün kesimleri tarafından yararlanıp, yoksulluğun ve eşitsizliklerin azaltılması, herkesin yerleşim alanına sahip olmasıyla birlikte üretim ve tüketim ilişkilerinin de bunlara dahil edilmesi gerekmektedir.

1.6.5.Sosyal / Toplumsal Boyut

Sürdürülebilir kalkınmanın üç temel ayağından biri olan sosyal/toplumsal boyut; temel ihtiyaçların karşılanması, adil paylaşım, eşitlik, katılımcılık ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi unsurları kapsar. Bu boyut, kentlerin sadece ekonomik ve çevresel ilişkilerin değil, toplumsal ağların da merkezi olmasıyla ilgilidir. Sosyal/toplumsal boyut; siyasal-yönetsel, fiziksel, çevresel ve ekonomik tüm diğer boyutlardan etkilenir ve bu

boyutların unsurları (katılımcılık, ekoloji, istihdam, arazi kullanımı) sosyal boyuttan bağımsız düşünülemez. Bu nedenle, Tekeli'nin de belirttiği gibi, kentsel sürdürülebilirliğin özü topluma referanslıdır (Tekeli, 1996, s. 28). Bu nedenle, kentsel sürdürülebilirliğin sağlanması için toplumla doğrudan veya dolaylı ilişkili çok sayıda stratejinin geliştirilmesi ve uygulamaya konması şarttır.

Sosyal boyutun bir diğer önemli konusu ise; aileleri olmayan çocuklar, engelliler yaşlılar, mülteciler gibi bireylere dönük çalışmalardır. Bu bireylerin kent hayatını diğer insanlar gibi özgür ve mutlu yaşamaları, ayrımcılığa uğramamaları, gerekli kamu hizmetlerinden yararlanmaları gibi hususlar oldukça gerekli görülmektedir.

Sosyal-toplumsal boyut başta olmak üzere diğer tüm boyutlar, kentlerde yaşayan bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu çerçevede, her bireyin sağlıklı bir çevre, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, yeterli beslenme ve konut imkânı, adalet, cinsiyet eşitliği, kamusal yaşama katılım ve onurlu bir yaşam güvencesi hakkına sahip olduğu kabul edilmektedir (Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu, 1997, s. 76).

Sürdürülebilir kentsel kalkınmanın sosyal-toplumsal boyutunda en kritik mesele, kent yoksulluğu ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sefalet olgusudur. Yoksulluk, günümüz dünyasının en ciddi ve öncelikli sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Birçok uluslararası toplantıların ana temasını oluşturmakta ve yoksulluğu önlemenin zorunluluğu kapsamında çözüm arayışları sürdürülmektedir.

Yoksulluğu bu derecede önemli hale getiren şey ise tarihten beri kırsal alanlarda yoğunlaşmak yerine günümüzde kırsal nüfusun kentlere göç etmesi sonucu kentsel bir soruna dönüşmüş olmasıdır. Yani yoksulluğun kentsel alanlarda toplanması sefalet ve eşitsizlik gibi kavramları ön plana çıkartmaktadır. Bu çerçevede, yoksulluk kavramı yeni bir boyut kazanmaktadır. Yoksulluk, yalnızca bireylerin gelir düzeylerinin azlığı ya da fazlalığıyla sınırlı olmayıp, aynı zamanda 'kentlerin mekânsal ve fiziksel örgütlenmesinin bir parçası' (Kaygalak, 2001, s. 130) olarak da değerlendirilmektedir.

Kentlerde yoksulluk genellikle üç boyutta ele alınmaktadır. Bunlardan ilki, şebeke suyu, kanalizasyon ve atıkların sağlığa uygun biçimde toplanması gibi altyapı hizmetlerindeki eksikliklerdir. İkincisi; insanların kalabalık topluluklar oluşturmaları bunun da sağlık problemlerini beraberinde getirmesidir. Üçüncü boyut ise; insan yaşamına aykırı alanlarda (sel, heyelana müsait yerler, sanayi atıklarına yakın yerler ve insan

yerleşimine uygun olmayan alanlar gibi) yaşanılmak zorunda kalınmasıdır (Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, 1991, s. 306).

Sonuç olarak, sürdürülebilir kentsel gelişmenin sosyal kapsamı kent yoksulluğu ve kaliteli yaşam gibi unsurlarla yakından ilişkisi olan eşitlik, güvenlik, katılım ve uygulanabilirlik ölçütlerine bağlıdır.

1.7.KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE DÜNYA VE AVRUPA POLİTİKALARI

1.7.1.Küresel Ölçekte Yoksulluk

Günümüzde küresel bir sorun olarak öne çıkan yoksulluk, tarih boyunca farklı biçimlerde tanımlanmış ve çeşitli çözüm yöntemleriyle ele alınmıştır. Sanayi Devrimi öncesinde yoksulluk, ‘muhtaçlık temelinde ele alınan ve geleneksel kuramlar çerçevesinde toplumsal vicdanın bir sorunu’ olarak değerlendirilmiştir (Kahraman, 2015, s. 52).

Yoksulluk bu dönemlerde dini, ahlaki ve geleneksel değerlerle bireysellik kazanmıştır. Her birey birbirine yardım etmeye başlamış ve yoksulluk durum olmaktan çıkıp sorun haline gelmiştir. Modern döneme kadar katlanılabilir bir durumken yoksul olmak, sanayi devriminden sonra içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Dünya üzerinde yaşayan birçok insan sağlıklı yaşam koşullarına maruz kalmakta ve temel kamu hizmetlerinin sağlanamamasından dolayı ciddi sayıda ölümler yaşanmaktadır. Öte yandan yaşanan gelir düzensizliği yaşam kalitesini düşürmekte bu da ekonomik krizlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Yeryüzünde yaşanan yoksulluğun boyutlarını incelemek için gerek ulusal çapta yapılan gelir dağılımı araştırmalarının, gerek uluslararası kurum ve kuruluşların yapmış olduğu araştırma sonuçları son derece önem arz etmektedir.

Ulusal düzeyde yapılan gelir dağılımı araştırmaları bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayan asgari gelirin altındaki kişileri 'yoksul' olarak tanımlar. Yoksulluğun ölçülmesinde ulusal araştırma metotları ve hesaplama yöntemleri farklı olduğundan dolayı gelir dağılımının ülkelerarası karşılaştırılması güvenilir bir yol değildir. Uluslararası düzeyde düzenli çalışmalar yürüten DB ise, eleştirilse de, günlük geliri 1 veya 2 doların altında olan bireyleri 'yoksul' sınıfına dâhil eder. Ülkelerin farklı

gelişmişlik düzeyleri, gelir dağılımı analizlerinde onları yüksek, orta ve düşük gelirli kategorilerde sınıflandırmayı zorunlu kılmaktadır (Es ve Güloğlu, 2004, s. 82).

1.7.2. Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Uluslararası Politikalar

Son yıllarda yoksulluğun azaltılması yönünde oldukça fazla çalışma bulunmaktadır. Sürekli artış gösteren bu yoksulluk düzeylerine karşı hemen hemen tüm uluslararası kuruluşlar yoksullukla mücadele kapsamında çalışmalar yürütmüş ve raporlar hazırlamışlardır (Sapançalı, 2001, s. 127). Bu kurumlarda belli başlı olanlar; Dünya Bankası (DB), Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Mikro Kredi uygulamaları şeklinde olmak üzere uluslararası kuruluşların yayınladığı yoksulluk çalışmaları, yoksulluğun boyutlarının daha net açıdan görülmesini sağlayarak yoksulluğun küresel boyutunu bir kez daha gözler önüne sermiştir (Türk ve Ünlü, 2016, s. 95).

1.7.2.1. Dünya Bankası (DB)

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 1945 yılında Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası ismiyle kurulmuştur. DB'nin merkezi Amerika Birleşik Devletleri, Washington'dadır. Ülkelerin belirli alanlarda yeni proje oluşturmalarına veya yenilik getirecek işler sağlamalarına yardımcı olma amacıyla, finansal yardım sağlayıp bu süreçte ekonomik düzeni ve yoksulluğun azaltılmasına fayda sağlamaktadır. DB'na üye olabilmek için öncelikle IMF üyeliğine sahip olunması gerekmektedir. Türkiye, 19 Şubat 1947 tarihinde DB'na asıl üye olarak yer almıştır (Aslan, 2016, s. 54).

1990'lı yıllardan itibaren DB özellikle gelişmekte olan ülkeler üzerinde yoksullukla mücadele kapsamında politikalar yürütmüştür. Bu politikalar sonucunda çıkardığı gelişme raporların 10 yılda bir değiştirilebilirliğidir. 1960'lı yıllarda ise birçok iktisatçının da kuramına göre, yoksullukla mücadelede en iyi altyapı çalışmaları sanayileşme üzerine olmuştur. 70'li yıllarda kırsal gelişmeye öncelik verilmesinin ardından, 80'li yılların başlarından itibaren birçok ülkede uygulamaya koyduğu yapısal uyum programları sayesinde neoliberal politikaların geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir (Uzun, 2003, s. 159). 1990'lı yıllarda küresel boyuttaki büyük şirketler ön plana çıkmış, yerel ve ulusal düzeydeki şirketlerin savunmasız duruma gelmesi de beraberinde görülmeye başlanmıştır. Ayrıca eğitim ve sağlığa erişimin yanı sıra

toplumsal ve politik hayata katılamama durumu da yoksulluğa dahil olmuştur (Uzun, 2003, s. 160-161).

Yoksullukla mücadelede DB, “*fırsat, güçlendirme ve güvenlik*” (Aykaç, 2010, s. 229) üçgeninde stratejilerini geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. 2000 yılının Dünya Kalkınma Raporu’nda yayınlanan yoksullukla mücadele unsurları şunlardır (Zülfikar, 2010, s. 46).;

1.Fırsatları Geliştirme: Yoksul düşen insanların temiz su, iş, sağlık, kredi, yol, elektrik ve kendi mallarını pazarlayabilecekleri altyapının iyileştirilmesi gerekmektedir.

2.Güçlendirme: Yoksullukla mücadele kapsamında kamuya hizmet eden kurum ve kuruluşların yoksullara karşı yürütülen çalışmalara daha öncelik vermeleri ve bu grupta yer alan insanların siyasi karar alma süreçlerinde daha aktif katılmaları sağlanmalıdır. Ayrıca cinsiyet, etnik kurum, sosyal statüden kaynaklanan her türlü ayrımcılığın önüne geçilmesi adına çalışmalar yürütülmelidir.

3. Güvenliği Arttırma: İnsanların yoksulluğa düşmelerine sebep olacak riskleri önleyici çalışmalar geliştirilmelidir. Yoksulları ekonomik kriz, doğal afet, sağlık sorunları, şiddet vb. olumsuzluklara karşı koruyacak sigorta yöntemlerinin arttırılması gerekmektedir.

1.7.2.2. Avrupa Birliği (AB)

AB, yoksulluğu, bireylerin içinde yaşadıkları toplumda kabul edilebilir düzeyde bir yaşam kalitesinden yoksun kalmaları olarak tanımlamaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 104). Bu olguyu, toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmeleri etkileyen; demografik ve ahlaki değerleri zayıflatan bir sorun olarak değerlendirmekte ve hem ulusal hem de uluslararası düzeyde ele almaktadır (Karakaş ve Çak, 2007, s. 87). Bunun yanında AB’ne üye olan ülkelerde tek tip yoksullukla mücadele programını incelemek yeterli olmayacaktır. Her ülkenin kendine özgü bir refah rejimi bulunduğundan, sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik boyutlarının düzeyi de dikkate alınmalıdır (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 101).

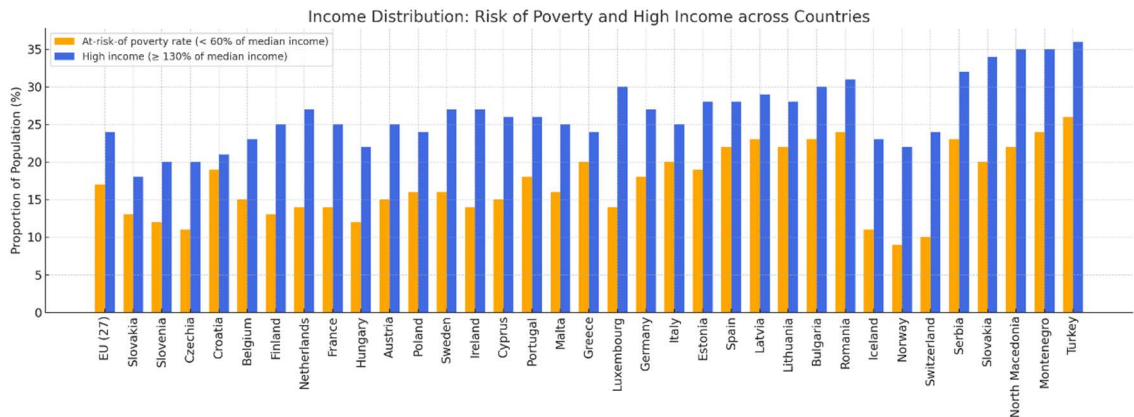
AB üyesi ülkelere kıyasla, yoksulluk dünya genelinde genellikle güney bölgelerinde yoğunlaşmakta ve en yüksek yaygınlık Güney Asya ile Güney Sahra Afrika ülkelerinde gözlemlenmektedir. Güney Sahra ülkelerinde yaklaşık olarak her iki kişiden biri yoksul olarak kabul edilirken, bu oran Güney Asya ülkelerine kıyasla daha yüksek

düzeydedir. Öte yandan, 1998 verilerine göre, Doğu Asya ve Pasifik bölgesi ile Amerika kıtasında yoksulların yaklaşık %30'u yaşarken, genel yoksulluk oranı %15 civarında seyretmektedir (Şenses, 2001, s. 115).

Genel araştırmalar incelendiğinde kırsal yoksulluk oranı en fazla Asya'da, kentsel yoksulluk ise düzeyin oldukça üzerinde bir seyir göstererek en yüksek boyutuyla Latin Amerika'ya aittir. Diğer yandan kentleşmenin hızlanması sonucunda Asya ve Afrika'da da kentsel yoksulluk oranlarının yakın bir gelecekte oldukça fazla artış göstereceği beklenmektedir (Şenses, 2001, s.116).

Görüldüğü üzere yoksulluk, küresel ölçekte gelişmiş ve az gelişmiş ülke ayrımı yapmaksızın evrensel bir sorun hâline gelmiş; yalnızca dünyanın en yoksul ülkelerini etkileyen bir olgu olmaktan çıkıp, gelişmekte olan hatta gelişmiş ülkelerin dahi karşı karşıya olduğu önemli bir sorun boyutuna ulaşmıştır (Türk ve Ünlü, 2016, s. 102). Örneğin, DB yoksulluğu genellikle parasal gelir düzeyi üzerinden değerlendirirken, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, yoksulluğu insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek uygun imkânlara erişememesi olarak tanımlamakta ve bu olgunun yalnızca parasal göstergelerle ölçülmemesi gerektiğini vurgulamaktadır (Türk ve Ünlü, 2016, s. 98).

2001 yılında Laeken'de düzenlenen 'Avrupa Zirvesi'nde, sosyal dışlanma ve yoksulluk sorunlarının ortadan kaldırılmasına yönelik hedefler belirlenmiş; özellikle mali yoksulluk, istihdam, eğitim ve sağlık göstergeleri üzerinde durulmuştur (Coşkun ve Tireli, 2008, s. 115). Bu göstergeler ışığında sosyal dışlanmayı parasal mekanizmalarla ilişkilendiren Zirve, ayrıca gelir dağılımı ve yoksulluk açığı gibi ölçütlerin de değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Bildirici, 2011, s. 137).

Şekil 2. Yoksulluk riski altındaki oran ve nispeten yüksek gelire sahip nüfusun oranı, 2020

Kaynak: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li03/default/table?lang=en , (Erişim tarihi 27.02.2023)

Turuncu sütunlar, medyan gelirin %60'ının altında gelire sahip olan bireylerin oranını, yani yoksulluk riski altındaki nüfusu göstermektedir. Mavi sütunlar ise medyan gelirin %130'unun üzerinde gelire sahip olan bireylerin oranını, yani yüksek gelir grubundaki nüfusu ifade etmektedir.

Eurostat tarafından yayınlanan Şekil 2'de yoksulluk riski altında olan insanlarla ilgili bilgiler göstermektedir. 2020 yılında, AB nüfusunun %16,4'ü böyle bir riskle karşı karşıya kalmıştır. Başka bir deyişle, yaşadıkları ülke için ulusal medyanın %60'ından daha az bir gelir seviyesine sahiptiler. Nüfusunun en az beşte birinin yoksulluk riski altında olduğunu bildiren yedi AB Üye Devleti vardı: Bulgaristan (%23,9), Romanya (%23,4), Letonya (%21,7), İspanya (%21,0), Litvanya (%20,9), Estonya (%20,8) ve İtalya (%20,1). Buna karşılık, en düşük yoksulluk riski Çekya'da (%9,5), ardından Slovakya (%11,4) ve Danimarka'da (%12,1) kaydedilmiştir.

Ülkelerin ekonomik yapıları birbirinden farklılık gösterse de yoksulluk sorununun her ülkede var olduğu görülmektedir. Önemli olan, devletlerin yoksulluğu sosyal bir sorun olarak ele alarak bunu asgari düzeye indirecek politikaları hayata geçirebilmesidir. Ülkelerin ve uluslararası kuruluşların yoksullukla mücadelede sürdürülebilir politikalar geliştirmesi, tüm ülkeler açısından büyük önem taşımaktadır.

1.7.2.3. Birleşmiş Milletler (BM)

24 Ekim 1945'te, II. Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ile ülkeler arasında ekonomik, sosyal, kültürel ve insani iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuş bir uluslararası örgüttür (BM, 1945). BM'nin temel amacı, dünya genelinde barışın korunmasını ve sürdürülmesini sağlarken aynı zamanda insan haklarına saygının yerleşmesini, toplumsal eşitliğin güçlendirilmesini ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde desteklenmesini temin etmektir (UNDP, 2023).

Kurumsal kimliğini tanımlarken “adalet, güvenlik, ekonomik kalkınma ve toplumsal eşitlik” gibi evrensel değerleri ön plana çıkaran BM, bu ilkeleri tüm üye devletler tarafından benimsenmesi gereken ortak normlar olarak kabul eder. Uluslararası

alandan, BM sözleşmesi güç kullanılmasını yasaklayan evrensel bir anlaşmadır (Sur, 2013, s. 2538).

1980’li yıllar itibariyle dünyaya giderek yayılan yoksulluk nedeniyle BM, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programını (UNDP) oluşturmuştur. UNDP, 1990 yılında her yıl olmak üzere İnsani Gelişim Raporu yayınlamaya başlamıştır. UNDP, yoksulluğu ‘insani gelişim için zorunlu olan yaşam boyu sağlık, yaratıcı bir yaşam, ortalama bir yaşam standardı, özgürlük, öz güven ve saygınlık gibi fırsatlardan yoksun kalma durumu’ şeklinde tanımlamıştır (Uzun, 2003, s. 157). UNDP, yoksulluğa karşı stratejiler geliştirme çabalarını gerçekleştirmek amacıyla Yoksulluk Stratejileri Girişimi programını 166 ülkede uygulamaya koyup, her yıl İnsani Gelişim Raporu yayınlarak bu konuda çalışmalarını sürdürmektedir (Uzun, 2003, s. 157).

Türkiye, UNDP tarafından İnsani Gelişim Endeksi (İGE)’ne göre 48 ülke arasında 191. sırada yer almaktadır. Bu da Türkiye’yi üst üste üçüncü senede “çok yüksek insani gelişim” kategorisinde gösteriyor. Dünya’daki diğer ülkelerde de olduğu gibi Türkiye’nin insani gelişimdeki ilerleyişi, COVID 19 (Koronavirüs Hastalığı) salgınının insanlar üzerindeki olumsuz etkileri ve küresel ekonomik sorunları nedeniyle hiç durmamıştır (UNDP, 2022, s. 1).

Şekil 3. Türkiye’nin İGE Değerleri (1990–2022)

Kaynak: UNDP, 2023

İGE, uzun ve sağlıklı bir yaşam, bilgiye erişim olanakları ve insana yakışır bir yaşam standardı olmak üzere üç temel boyuttaki ortalama başarı düzeyini ölçen özet niteliğinde bir göstergedir. Türkiye, 2022 yılı itibarıyla 0,855’lik İGE puanıyla “Çok

Yüksek İnsani Gelişme” kategorisinde yer almış ve 193 ülke ve bölge arasında 45. sıraya yerleşmiştir. 1990 yılındaki 0,598 olan İGE değeri, 2022’ye geldiğinde yaklaşık %43’lük bir artışla 0,855’e yükselmiştir. Bu dönemde Türkiye’de doğum oranında beklenen yaşam süresi 10,8 yıl, beklenen öğrenim süresi de aynı oranda yükselerek; ortalama öğrenim süresi ise 4,4 yıl artmıştır. Ayrıca, kişi başına düşen gayrisafi millî gelir (GSMG), 1990-2022 yılları arasında yaklaşık %154,3 oranında artış kaydetmiştir (UNDP, 2023).

SKH, bir diğer adıyla Küresel Hedefler, BM tarafından 2015 yılında yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegeni korumak ve 2030 yılına kadar bütün insanlığın yararına dokunacak şekilde barış ve refah içinde yaşaması için evrensel bir eylem çağrısı olarak kabul edilmiştir. 17 tane olan SKH birbiriyle bütünüdür. Bir alandaki eylem diğerlerinin sonucunu etkiler ve kalkınmanın sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği dengelemesi gerektiğini kabul ederler (UNDP, 2023)

Tablo 5. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Amaç 1: Yoksulluk yok.

Hedef 1: 2030 yılına kadar yoksulluk içinde yaşayan kadın, erkek, çocukların oranını yarıdan yarıya azaltmak.

Hedef 2: Herkesin sosyal koruma sistemlerinden ve önlemlerinden uygun düzeyde faydalanması.

Hedef 3: 2030 yılına kadar yoksul bireylerin doğal afetler ile diğer ekonomik, sosyal ve çevresel krizlere karşı maruz kalma düzeylerini ve savunmasızlıklarını azaltmak.

Amaç 2: Sıfır açlık.

Hedef 4: 5 yaş altı çocukların zayıf ve bodurluklarına ilişkin yetersiz beslenmelerini sona erdirmek ve ergenlik çağındaki kızların, hamilelerin, emziren annelerin beslenme ihtiyaçlarını karşılamak.

Hedef 5: Tarımsal üretimde istihdam fırsatları yaratmak ve güvenli, eşit erişimle verimliliği iki katına çıkartmak.

Hedef 6: Gıda piyasalarının ve türevlerinin düzgün bir şekilde işlenmesini sağlamak ve fiyat oranlarını eşit biçimde sunmak.

Amaç 3: İyi sağlık ve esenlik.

Hedef 7: 2030 yılına kadar küresel anne ölüm oranını her 100.000 canlı doğumda 70’in altına düşürmek.

Hedef 8: AIDS, tüberküloz, sıtma ve diğer tropikal salgınları ortadan kaldırmak ve bulaşıcı hastalıklarla etkin bir şekilde mücadele etme.

Hedef 9: Dünya çapında meydana gelen trafik kazalarını ve yaralanmalarını en aza indirmek.

Amaç 4: Kaliteli eğitim.

Hedef 10: Tüm kız ve erkek çocuklarının kaliteli erken çocukluk eğitimi görerek ilkokula donanımlı bir şekilde hazırlanmalarını sağlamak.

Amaç 6: Temiz suya erişim ve sanitasyon hizmetlerinin sağlanması.

Heder 12: Su kıtlığı yaşayan insan sayısını önemli ölçüde azaltmak ve sürdürülebilir tatlı su kaynaklarının teminini güvence altına almak.

Hedef 13: 2030 yılına kadar herkesin güvenli ve uygun maliyetli içme suyuna evrensel ve eşit şekilde erişimini sağlamak.

Amaç 7: Uygun fiyatlı ve temiz enerji.

Hedef 14: 2030 yılına kadar uygun maliyetli, güvenli ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişimi sağlamak.

Hedef 15: Enerji verimliliğinde küresel iyileşme oranının iki katına çıkması.

Amaç 8: İnsana yakışır istihdam olanaklarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması.

Hedef 16: Zorla çalıştırmayı, modern köleliği ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırmak. 2025 yılına kadar bu tip sorunların her türüsüne son vermek.

Hedef 17: Kişi başına düşen gelir düzeyinin ulusal koşullara uygun biçimde korunması ve en az gelişmiş ülkelerde gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) büyüme oranının en az %7 seviyesinde olması.

Hedef 18: Emek yoğun sektörlerin çeşitlendirilmesine teknolojik yükselme ve inovasyon yoluyla daha yüksek ekonomik boyutlara ulaşmak.

Amaç 9: Sanayi, inovasyon ve altyapı.

Hedef 19: Gelişmekte olan ülkelerdeki küçük işletmelerin ve sanayi faaliyetlerine uygun fiyatlı kredi ve finansal erişim sağlanarak piyasalara entegrasyonunu arttırmak.

Hedef 20: 2030 yılına kadar tüm ülkelerin altyapılarını iyileştirmek, endüstrileri sürdürülebilir hale getirmek, kaynak kullanım verimliliklerini arttırmak, çevreye duyarlı teknoloji ağı oluşturmak, endüstriyel süreçlerin daha fazla benimsenmesini sağlamak.

Amaç 10: Azaltılmış eşitsizlikler.

Hedef 21: Bireyleri yaş, cinsiyet, engellilik durumu, ırk, etnik köken veya din ayrımı gözetmeksizin ekonomik, politik ve sosyal açıdan güçlendirmek.

Hedef 22: 2030 yılına kadar nüfusun yüzde 40'ının gelir artışını ulusal ortalamanın üzerine çıkartmak ve bunun devamlılığını sağlamak.

Amaç 11: Sürdürülebilir şehirler ve topluluklar.

Hedef 23: Bütün ülkelerde kapsayıcı, sürdürülebilir ve planlı kentleşmeyi bütüncül olarak insan yerleşimine uygun düzenlemek.

Hedef 24: Dünyanın doğal ve kültürel mirasını korumak ve güçlendirmek.

Amaç 12: Sorumlu tüketim ve üretim.

Hedef 25: Özellikle gelişmekte olan ülkelere, sürdürülebilir tüketim ve üretim süreçlerinde doğru ilerlemelerini destekleyecek teknolojik ve bilimsel katkılar sağlamak.

Hedef 26: 2030 yılına kadar doğal kaynakların sürdürülebilirliğini ve verimliliğini arttırmak.

Hedef 27: Tüketim ve üretim konusunda sürdürülebilir bir çevre sunmak için 10 yıllık bir programla gelişmiş ülkelerin önderliğinde, gelişmekte olan ülkelere destek sunmak.

Amaç 13: İklim eylemi.

Hedef 28: İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak, uyum sağlamak, etki alanını sınırlamak ve erken uyarı sistemlerinde eğitim, farkındalık oluşturma ile kurumsal kapasitenin güçlendirilmesini sağlamak.

Amaç 14: Su altındaki hayat.

Hedef 29: 2025 yılına kadar, karasal faaliyetlerden kaynaklanan deniz atıkları ve besin kirliliği başta olmak üzere tüm deniz kirliliğini önlemek ve önemli ölçüde azaltmak.

Amaç 15: Karada yaşam.

Hedef 30: 2020 yılına kadar ekosistem ve biyolojik çeşitlilik değerlerini, ulusal ve yerel kalkınma planlamalarına entegre ederek yoksulluğu azaltma stratejilerine dahil etmek.

Amaç 16: Barışın sağlanması, adaletin tesisi ve güçlü, etkin kurumların oluşturulması.

Hedef 31: Hukukun üstünlüğünü hem ulusal hem de uluslararası düzeyde teşvik etmek ve herkesin adalete eşit erişimini sağlamak.

Hedef 32: Hesap verebilir ve şeffaf kurumlar oluşturmak.

Amaç 17: Hedefler için ortaklıklar.

Hedef 33: Gelişmekte olan ülkelerin ihracatını önemli ölçüde arttırmak ve birden fazla kaynaktan ek finansal kaynaklarını harekete geçirmek.

Kaynak: UNDP. (2016). *Sürdürülebilir kalkınma hedefleri*. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>. (Erişim tarihi: 10 Şubat 2025).

BM, yoksulluk oranını düşürmek ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmek amacıyla faaliyetlerini altı temel politika ekseninde sürdürmektedir (Pehlivan, 2010, s. 71).

Bu politikalar dizisinin merkezinde, bireylerin kendi yaşamlarına özgü kontrolünü ve özerkliğini artırmak yer almaktadır. Bu bağlamda, kişilerin siyasal karar alma süreçlerine etkin katılımını sağlamak önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek amacıyla kadınların toplumsal yaşama aktif katılımının teşvik edilmesi de BM'nin öncelik verdiği hedefler arasındadır.

Ekonomik çerçevede ise BM, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi, yoksul kesimlerin yararına yönlendirerek geniş çaplı kalkınmayı desteklemeyi hedefler. Bunun yanında, günümüz dünyasının kaçınılmaz bir gerçeği olan küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan yoksul kesimlerin de adaletli bir şekilde yararlanmasını temin etmek için çaba gösterilmektedir.

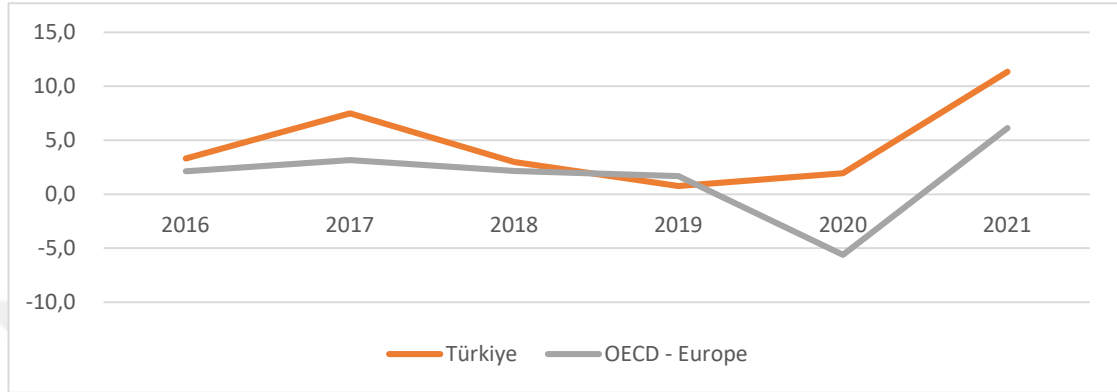
Son olarak, bu mücadeleyi yalnızca devletlerin veya uluslararası kuruluşların değil, tüm toplumun ortak sorumluluğu haline getirmek gerekmektedir. Bu nedenle, toplumun yoksullukla mücadele süreçlerine katılım sağlamasını ve kolektif etkinliği güçlendirmesini sağlamaya özen göstermektedir. Bu genel çerçeveye ek olarak, BM, yoksullukla mücadelede başarının sırrının özel ihtiyaç ve koşullara uygun, hedef odaklı politikalar geliştirmek ve uygulamak olduğuna inanmaktadır.

1.7.2.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

OECD, sosyal politikalarda istihdam, emekli maaşı, çocuk ve engelli ödeneği, kırsal bölgelerdeki ekonomik yapının güçlendirilmesi gibi konularda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların da hükümetler, uluslararası kuruluşlar, vakıflar, STK (Sivil Toplum Kuruluşu) ve özel sektörlerle iş birliği içerisinde olması gerektiğini belirtmektedir (T. C. Dışişleri Bakanlığı, 2023).

Yoksulluk yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil gelişmiş ülkelerinde üzerinde durması gereken bir sorun olmuştur. Son 25 sene içerisinde gerçekleşen küreselleşmeyle bir yandan Asya ülkelerindeki ciddi büyüme performansı ülkeler arası gelir eşitsizliğini minimuma indirerek küresel açıdan eşitsizliğin ülkeler arası boyutunun ve küresel

yoksulluğun azaltılması aşamasında fayda göstermiştir. Buna ek olarak aynı süreçte küresel çaptaki farklılıkların ülkeler içindeki boyutu artış göstererek geliri yüksek olan OECD ülkelerinin yoksul ve orta sınıfları küreselleşme sonucu kazanç sağlayamazken, küreselleşmeden en faydalı çıkan gelişmiş ülkelerdeki en yüksek gelire sahip olan sınıf %1'lik oranla Asya ekonomilerinin orta sınıfı olmuştur (Milanović, 2016, s. 10-24).

Şekil 4. Türkiye ve OECD ülkelerinde ekonomik büyüme (2016-2021)

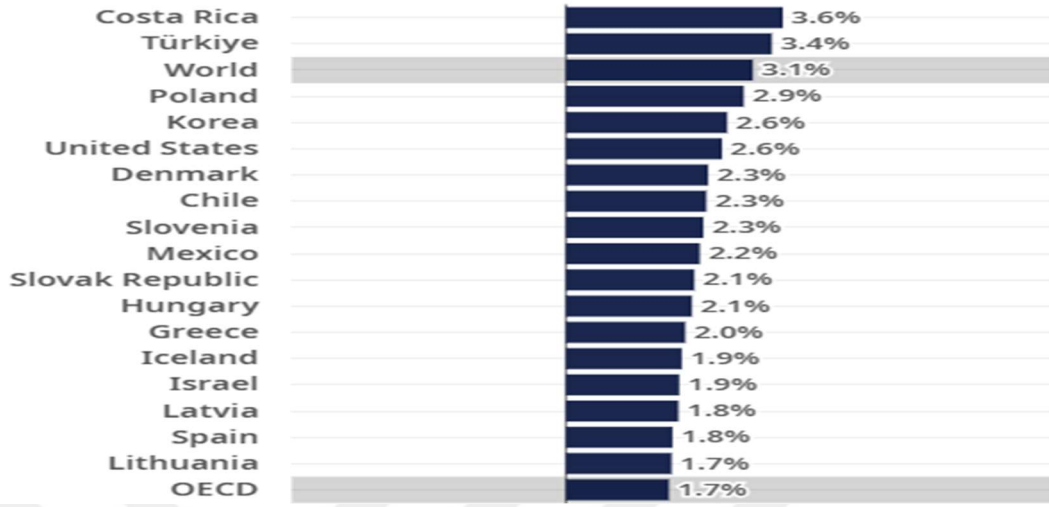
Kaynak: OECD Annual Growth Rates in Percentage, 2022

Küreselleşme sürecinde oluşan ülkeler arası gelir dengesi ve küresel eşitsizliğin ülkeler arası boyutunun azalması, Şekil 4'te Türkiye ve OECD ülkelerinin 2016-2022 yılları arasında gerçekleşen ekonomik büyüme incelenmiştir. İlgili grafiğe göre, Türkiye ekonomisi 2018-2020 aralığında COVID 19 salgını nedeniyle büyüme açısından sabit seviyelerde kalmış, fakat OECD ülkeleri 2019-2020 yıllarında bu salgının neden olduğu ekonomik buhrana daha yenik düşmüştür.

2024 yıllarına gelindiğinde küresel görünümün iyileşmeye başladığına dair bulgular bulunmaktadır. Parasal koşulların sıkılaştırılması, özellikle konut ve kredi piyasalarının gelişmesi sayesinde enflasyon oranları beklentinin altında kalmıştır. Buna bağlı olarak da arz ve talep dengesi oluşmuş, işsizlik oranları düşüş göstermiştir. Enflasyonun azalmasıyla ticari büyümenin artması ülkelerin gelirlerinde pozitif yansımalar oluşturmuştur. Bu durum reel sektörde istihdam artışını desteklemiş ve işsizlik oranlarında genel çaplı düşüşler yaşanmasına neden olmuştur (OECD, 2024).

Ancak bu toparlanma sürecinde tüm ülkeler aynı oranda ilerlememekte, bölgesel farklılıklar dikkat çekmektedir. Özellikle gelişmiş Avrupa ekonomileri, yapısal reformların etkisi, güçlü sosyal politikalar ve dijital dönüşüm sayesinde bu süreçten daha hızlı ve güçlü bir şekilde faydalanmaktadır. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelere

bazılarında ise yüksek dış borç yükü, siyasi belirsizlikler ve yapısal kırılganlıklar nedeniyle toparlanma süreci daha sınırlı kalabilmektedir (OECD, 2024).

Şekil 5. 2024 OECD ülkeleri GSYİH büyüme oranları

Kaynak: OECD Ekonomik Görünüm, 2024. <https://doi.org/10.1787/69a0c310-en>

2023 yılında küresel ekonomik büyüme, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırıları ve Orta Doğu'daki çatışmalar gibi jeopolitik gerilimlerin yarattığı olumsuz koşullara rağmen %3'ün üzerinde gerçekleşmiştir. 2024 yılına gelindiğinde ise küresel GSYİH büyümesi %3,1 ile önceki yıla benzer bir düzeyde kalmıştır. Türkiye, bu süreçte OECD ülkeleri arasında dikkat çeken bir performans göstererek %3,4'lük büyüme oranıyla ikinci sırada yer almıştır.

Türkiye, son yıllarda OECD ortalamasının üzerinde bir büyüme sergileyerek, ekonomik potansiyelini ve uluslararası rekabet gücünü arttırmıştır. Ancak bu hızlı büyüme, aynı zamanda ülke içindeki ekonomik eşitsizliklerin de derinleşmesine neden olmuştur. Gelir dağılımındaki uçurumun daha da açılması, büyümenin faydalarının toplumun tüm kesimlerine eşit bir şekilde dağılmadığını göstermektedir. Bu durum, Türkiye'nin ekonomik başarısının sürdürülebilirliği konusunda önemli soru işaretleri oluşturmakta ve ülkedeki sosyal adaletsizliklerin çözülmeden ekonomik büyümenin tam anlamıyla anlam kazanmaması gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.7.2.5. Uluslararası Para Fonu (IMF)

IMF, Dünya Bankası ile 1944 yılında Bretton Woods konferansında alınan kararlar kurulmuştur. IMF ve Dünya Bankası uluslararası para sisteminin düzenli bir şekilde

işlemesini sağlamak amacıyla üst üste yaşanan krizlere yönelik ekonomik politikalar geliştirme amacıyla kurulmuştur (Öztürk, 2002, s. 110). IMF'ye üye olan ülkeler aynı zamanda Dünya Bankası'na da üyedirler. İki kuruluşun yer aldığı merkez de Washington D.C.'dedir.

IMF'nin görevi ülkelerin karşılaştığı olası ödeme güçlüğü hallerinde yardımcı olmaktır. Destekten yararlanmak isteyen ülkenin ekonomik ve mali politikalarının yer aldığı istikrar programını IMF'ye "niyet mektubu" adı altında sunmak zorundadır. Buna karşılık, IMF, sorunun nedenini sorgulamadan, ülkelere dış ödeme dengesini sağlamaları için kredi desteği vermelidir. Verilen kredilerin, programın amaç ve koşullarına uygun kullanılması şarttır. IMF'nin uyum programları, ülkelerin ekonomik sisteme entegrasyonunu hedefler ve bu politikalar, serbest piyasa ekonomisine yansıtılarak küresel ekonomiyle bütünleşmenin temel aracı olarak değerlendirilir (aktaran Memiş, vd., 2010, s. 329).

DB ve IMF'nin son yıllarda öne çıkan yoksullukla mücadele anlayışında, nedenler ve sonuçlar perspektifi değişmiş; yoksulluğa yol açan başlıca etkenler ekonomik krizler, savaşlar, doğal afetler ve bulaşıcı hastalıklar olarak belirlenmiştir. Dünya genelinde önemli bir sorun olan işsizlik, çalışan nüfusun azalmasıyla birlikte bir milyara yaklaşırken, yapısal uyum programlarının bir sonucu olarak sosyal programlar ve fonlarda kesintiler yaşanmakta; eğitim ve sağlık sektörlerine yapılan harcamalar azalmaya başlamaktadır. Bu durum, milyonlarca insanın evsiz kalması, yetersiz beslenme ve sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır (Soyak, 2004, s. 38).

Az gelişmiş ülkelerin ekonomilerindeki gidişat hiper enflasyon gibi bir sebeple kötüye gitmeye başladığında IMF'ye başvurumaktadırlar. Söz konusu ülkelerin içinde bulunduğu bu olumsuz durum karşısında DB ve IMF güçlenerek ülke için direnç noktalarını kırmaktadır.

IMF'nin düşük gelirli ülkelere ekonomik açıdan kalkınmaları konusunda çeşitli destekleri bulunmaktadır. Bu destekler şu alanlarda yoğunlaşmaktadır (IMF, 2025):

Mali ve Teknik Destek:

1. **Kredi programları:** IMF, ödeme açısından sorun yaşayan düşük gelirli ülkelere bu sorunların üstesinden gelebilmeleri amacıyla çeşitli kredi programları sunar. Programlar çoğunlukla ekonomik reformlar ve politikalar üzerinedir.

2. **Hızlı Finansman İmkânı ve Hızlı Kredi İmkânı:** Doğal afetler ve emtia fiyat şokları gibi çatışmalar karşısında kalan düşük gelirli ülkeler bu gibi acil durumlarla karşılaştıkları zaman hızlı mali yardımla sorunlarını çözebilmektedir.
3. **Genişletilmiş Fon İmkânı ve Genişletilmiş Kredi İmkânı:** Düşük gelirli ülkelerin karşılaştıkları orta ve uzun vadeli ödemeler dengesine karşı yaşanan sorunlar karşısında daha uzun vadeli yapısal reformlarla desteklenen programlardır.
4. **Kapasite Geliştirme:** Ekonomik ve mali yönetim kapasitelerini güçlendirmek amacıyla düşük gelire sahip olan ülkelere yönelik sunulan eğitimler, seminerler ve teknik yardımları kapsar.
5. **Politika Danışmanlığı:** IMF uzmanları düşük gelirli ülkelere ekonomik politikalar, mali yönetim, vergi reformları ve benzeri çeşitli alanlarda danışmanlık hizmeti sunar.

IMF'nin düşük gelirli ülkelere destek sağlamasında birtakım amaçlar vardır. Bu amaçlar; Yoksulluğu azaltmak ve ekonomik büyüme sağlamalarına yardımcı olamaya yönelik, enflasyonu kontrol altında tutmak ve döviz kuru istikrarını sağlamaya yönelik, ülkelerin borç yükünü yönetmelerine yardımcı olamaya yönelik ve iyi yönetimi teşvik ederek kurumları güçlendirmeye yönelik şeklinde sıralanmaktadır (IMF, 2025).

1.7.2.6. Mikro Kredi Uygulamaları

Mikro kredi, yoksul ailelerin geleneksel finans kuruluşlarından yararlanamaması durumunda istihdama katılmalarını sağlamak ve küçük ölçekli işletme sahiplerinin işlerini büyütebilmeleri amacıyla verilen küçük ölçekli finansal destek türüdür. Ayrıca müşkül duruma düşen yoksullar için finansal yardımlarda bulunarak istikrarlı olmaları hedeflenmektedir. Bankalara kıyasla, mikro kredi kuruluşları teminatsız kredi vermektedir. Verilen kredilere yönelik sık sık takip işlemleri yürütülmekte, müşterilere finansal ve teknik açıdan öneriler sunulmaktadır (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2007, s. 25).

1.8.TÜRKİYE'DE YOKSULLUK

Yoksulluk yıllar boyunca ülkemizin en önemli sorunu olmuş ve Türkiye'de 1950 yıllarından sonra şiddetini daha da arttırmıştır. Sanayileşmenin gelmesiyle birlikte

yoksullukla mücadele politikaları ilk maddesini 1961 anayasasında almıştır (Kongar, 1979, s. 399).

Bunun sonucunda da altmışlı yıllarda Türkiye Cumhuriyeti devleti sosyal devlet statüsüne kavuşmuş ve yoksullukla mücadele aşılması gereken bir konu haline gelmiştir (Akyalçın ve Temizel, 2006, s. 5). Sanayide gelişmeler yaşanmasıyla birlikte tarımda makineleşme süreci hız kazanmıştır.

Bu sebeple insan gücüne ihtiyaç azalmış, kentin de çekiciliğiyle birlikte köyden kente göçler yaşanmıştır. Kırsal bölgelerden ayrılan yoksul kesim kentlere uyumda sorun yaşamış ve hem maddi hem de manevi yönden sıkıntılar çekmiştir. Daha sonra göçmenler kamu ve özel mülk arazilerine kendilerince barınma sağlayabilecekleri konutlar inşa ederek çarpık kentleşme, altyapı yetersizliği, sağlık problemleri ve gecekondulaşma gibi yeni sorunlar meydana gelmiştir. Bu dönemlerde inşa edilen konutlar, mahkeme kararı olmadan yıkılmadığından, göçmenler izin alma sürecinden kaçınmak amacıyla barınaklarını bir gecede yapmışlardır. Bu şekilde ortaya çıkan yeni konut tipi 'gecekondu' olarak adlandırılmış ve sonucunda plansız, düzensiz kentleşme yaygınlaşmıştır (Kongar, 1979, s. 400).

Yoksulluk, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çözülmesi güç sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlardan biri de çözüm bekleyen gelir eşitsizliğidir. Gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülke standartlarını yakalayabilmesi için öncelikli olarak ekonomideki gelişmelerin nimetlerini toplumsal sınıflar ve bireyler arasında adaletli olarak dağıtması gerekmektedir.

Ülkelerdeki gelir dağılımının adil olup olmadığını gösteren en önemli göstergelerden biri, yoksulluk ve gelir eşitsizliği verileridir. Türkiye, bu açıdan diğer gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında oldukça dezavantajlı bir konumdadır. 1960’lı yıllardan itibaren gelir dağılımına yönelik verilerin derlenmesine rağmen, eşitsizlikte belirgin iyileşmelerin sağlanamaması, Türkiye’deki siyasi iktidarın gelir dağılımında adaleti tesis etme ve yoksullukla mücadeleye yönelik sosyal politikalara yeterince öncelik vermediğini ortaya koymaktadır (Kızıler, 2017, s. 86).

Türkiye’de gelir dağılımındaki adaletsizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan yoksulluğun genel görünümünü ortaya koymak için, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan hane halkı bütçe anketleri ile bu verilerden hesaplanan gelir dağılımı, tüketim harcamaları ve yoksulluk istatistiklerinden yararlanmak gerekmektedir.

Tablo 6. 2006-2023 Döneminde Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksulluk Oranı (%)

Anket Yılı	Ortanca Gelirin %40'ına Göre	Ortanca Gelirin %50'sine Göre	Ortanca Gelirin %60'ına Göre	Ortanca Gelirin %70'ine Göre
2006	12,8	18,6	25,4	32
2007	9,9	16,3	23,4	30,1
2008	10,1	16,7	24,1	30,9
2009	10,6	17,1	24,3	31,1
2010	10,3	16,9	23,8	30,6
2011	10,1	16,1	22,9	30
2012	10	16,3	22,7	30,2
2013	9,1	15	22,4	29,5
2014	8,7	15	21,8	29,4
2015	8,7	14,7	21,9	29,5
2016	8,4	14,3	21,2	28,7
2017	7,4	13,5	20,1	28,1
2018	7,9	13,9	21,2	28,5
2019	8,3	14,4	21,3	28,5
2020	8,9	15	21,9	29
2021	8,5	14,4	21,3	28,7
2022	7,6	14,4	21,6	29,3
2023	7,4	13,9	21,7	29,7

Kaynak: TÜİK, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2024> Erişim Tarihi:10.10.2024

TÜİK, yoksulluk hesaplamalarındaki medyan gelirlerinin %50'lik dilimini esas almaktadır. Tablo 6'ya göre, 2023 yılındaki göreceli yoksulluk oranı bir önceki seneye kıyasla 0,5 puan düşüş göstererek %13,9 oranında seyir göstermiştir. Türkiye'deki göreceli yoksulluğun yüksek olması gelir eşitsizliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Açlık ve Yoksulluk sınırı istatistikleri bir ülkedeki yoksulluk boyutlarının gösteriminde önem arz eden iki temel kavramdır. Açlık sınırını bireylerin hayatlarını idame etmede gerekli gördüğü temel gıdalardan oluşan malzemelerin maliyeti olarak tanımlayabiliriz. Yoksulluk sınırını ise bireylerin sadece beslenme değil aynı zamanda ihtiyaçları olan giyinme, barınma, ulaştırma ve haberleşme gibi tüm temel gereksinimlerini karşılamada kullanacağı (satın alma gücünü) gösterir. Bu tanımlar doğrultusunda Türkiye'deki hanelerin geçim zorluklarını somut verilerle sunan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ) tarafından düzenli olarak yayımlanan istatistikler büyük öneme sahiptir. TÜRK-İŞ'in yayımladığı verilere göre (TÜRK-İŞ,

2023), dört kişilik bir ailenin 2022 Şubat, Aralık ve 2023 Ocak, Şubat aylarını ele alan açlık ve yoksulluk sınırı verileri incelenmiştir.

Tablo 7. Dört Kişilik Hane İçin Aylık Açlık ve Yoksulluk Limitleri (TL)

	Şubat 2022	Aralık 2022	Ocak 2023	Şubat 2023
Yetişkin Erkek Aylık Gıda Harcaması	1.379,02	2.451,55	2.669,57	2.833,42
Yetişkin Kadın Aylık Gıda Harcaması	1.081,82	1.951,20	2.142,34	2.286,08
15-19 Yaş Grubu Çocuk Aylık Gıda Harcaması	1.362,15	2.421,55	2.632,07	2.795,02
4-6 Yaş Grubu Çocuk Aylık Gıda Harcaması	729,57	1.306,27	1.420,52	1.509,74
4 Kişilik Ailenin Açlık Sınırı (Gıda Harcaması)	4.552,56	8.130,57	8.864,48	9.425,15
4 Kişilik Ailenin Yoksulluk Sınırı (Toplam Harcama)	14.829,19	26.483,94	28.874,55	30.700,83

Kaynak: Türk-iş, 2023 <https://www.turkis.org.tr/subat-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/> (Erişim Tarihi: 01.03.2023)

Tablo 7’ye göre, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için gerekli olan açlık sınırı 9.425,15 TL’ye yükselmiştir. Buna ek olarak, gıda harcaması ile giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri temel ihtiyaçlar için gereken toplam tutar (yoksulluk sınırı) 30.700,83 TL’ye, bekar bir bireyin aylık yaşam maliyeti ise 12.265,88 TL’ye ulaşmıştır.

TUİK tarafından yayınlanan eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert geliri, hane içerisindeki bireylere düşen gelirler arası farkları ölçmek için kullanılmaktadır. Bu sebeple hanehalkı düzeyinde toplanan gelirin birey başına düşecek olan gelire dönüştürülmesi gerekmektedir. Hanehalkı toplam kullanılabilir geliri eşdeğer hane halkı büyüklüğüne bölüp, o hane halkı için eşdeğer fert başına düşen gelir eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri hesaplanmaktadır. Yüzde payları (P80/ P20) ise, kişisel gelir dağılımına ait verileri ölçmede kullanılmaktadır. Yüzde 20’lik fert/hane halkı gruplarının toplam gelirden hesaplanan paylara göre; “Son yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay/ İlk yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay” olarak hazırlanmaktadır (TUİK, 2021).

Türkiye’de yoksulluk seyrini ölçme alanında yürütülen çalışmalar yetersizlik göstermektedir. Bu alanda bilgiler edinilmesi açısından TUİK tarafından Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri adı altında çalışmalar mevcuttur. Türkiye’deki yoksulluk oranlarını inceleyebilmek için TUİK’in yaptığı Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert

gelirine göre yoksul sayısı, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı, 2022-2023 yılları bazında Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. 2022-2023 Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri

		Yoksulluk Eşiği (TL)		Yoksul Birey Sayısı (Bin kişi)		Yoksulluk Oranı (%)		Yoksulluk Açığı Miktarı (TL)	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
Medyan gelirin göre	%40'ına	14 197	25 687	6 354	5 857	7,6	7	22,1	17,6
Medyan gelirin göre	%50'sine	17 747	32 109	12 000	11 303	14,4	13,5	21,1	20,9
Medyan gelirin göre	%60'ına	21 296	38 531	18 030	17 873	21,6	21,3	25,6	23,4
Medyan gelirin göre	%70'ine	24 845	44 952	24 460	24 365	29,3	29	28	26,8

Kaynak: TUIK, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841> (Erişim Tarihi: 12.10.2024)

Tablo 8’de TUIK tarafından %40, %50, %60 ve %70 eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre hesaplanan yoksulluk sınırı, yoksul sayısı, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı yer almaktadır. Veriler 2022 ve 2023 yılları arasını kapsamaktadır. Şekil incelendiğinde en yüksek yoksulluk sınırı %70 yoksulluk riski incelendiğinde bir önceki yıla göre 20.107 TL artış göstermiştir. Belirlenen yoksul sayısı ise %40 risk oranında yıllara göre en düşük sayıda yer alırken, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı buna paralel olarak değişkenlik göstermişlerdir.

1.9.TÜRKİYE’DE KENT YOKSULLUĞUNUN DÖNEMLER HALİNDE İNCELENMESİ

Yoksulluk, tarihsel süreçte kentlerde yaşayan insanların kendi özelliklerine göre veya içinde bulundukları haneye dayalı özelliklerden kaynaklanan bir sorun olarak karşımıza çıksa da küresel, ulusal, bölgesel, sosyo-ekonomik vb. sebepler dolayısıyla da önümüze çıkmaktadır. Sebepleri kadar önlenmesi de önemli olan bu sorunlar karşısında mücadele edilebilmesi için en verimli yöntemin sosyo-ekonomik refahı

sağlayacak istikrarlı ve sürdürülebilir ekonomik büyüme gerçekleştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Türkiye'de 20. yüzyılın son 50 yılı (1960-2000), askeri darbelerle demokrasi ve hukukun üstünlüğünün zedelendiği dönemlere ayrılır. Bu dönemlerdeki siyasi düzensizliklere karşı yeni ekonomik düzenler oluşturulmaya çalışılmış; ancak yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlar, sadece devletin egemenliğini değil, milletin refah düzeyini de olumsuz etkilemiştir. Merkezi hiyerarşinin düzensizliği ve yerel yönetimlerin sistematik durgunluğu kentsel yapıya zarar vermiş; bunun sonucunda ortaya çıkan kentsel yoksulluk, kentlerin geleceği için bir tehdit olarak günümüze kadar süregelmiştir (Kule ve Es, 2005, s. 265-266).

1.9.1.1980 Öncesinde Kent Yoksulluğu

Türkiye'deki kentsel yoksulluk Endüstri Devrimi'nden itibaren kentleşmenin de meydana gelmesi sonucu ortaya çıkmıştır. 1950'li yıllardan itibaren oluşmaya başlayarak zaman içinde farklı nedenlere bağlı olarak, göç dalgalarıyla birlikte kendini gösteren kentsel yoksulluk, zaman ilerledikçe daha da zor hale girmiştir. Genellikle gecekondu yerleşkelerinde ortaya çıkan kentsel yoksulluk sorunu, büyük kentleri de etkilemiş ve yeni kentsel yoksulluk tanımlamasına dönüşmüştür (Abay, 2004, s. 522).

Kentsel yoksulluk, dünyanın tüm bölgelerinde tartışılan, yaşam için gerekli ihtiyaçlardan yoksun hanelerin temel sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel sorun kaynağı haline gelmiştir. Bu olgu, daha önce belirtildiği gibi, düşük gelir, yetersiz sağlık/egitim olanakları, düşük istihdam ve barınma problemleri gibi çeşitli boyutlarda incelenebilir. Kentsel yoksulluk, sonuç olarak bireyleri suç işlemeye, psikolojik sorunlara ve aile içi şiddete yönlendirebilmektedir.

Kentsel yoksulluk, Türkiye'de iki döneme ayrılarak 1980 öncesi ve sonrası şeklinde incelenmektedir. 1980 öncesi kenar mahalle gecekondualarının temel özelliği, köyden kente göç eden bireylerin devlete ait arazilere başıboş bir şekilde barınacakları bir yapı oluşturmalarıdır. Bu dönem gecekonduaları, köyden kente göç eden bireyler açısından kayda değer bir oluşum göstererek kent hayatında ilk tecrübelerini kazandıkları, kente ilk adımlarını attıkları bir mekân haline dönüşmüştür (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, s. 115-118).

Bu dönemde gecekondu yaşam biçiminin cazip hale gelmesinde kırsal ve kentsel bölgelerdeki toprak ve mülkiyet yapılarının önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Kırsal

alandaki küçük ölçekli mülkiyetin yaygın olması, göç eden bireylerin kırsaldaki varlıklarını tamamen terk etmeden kentte yeni bir yaşam kurmalarına olanak sağlamıştır. Bu durum, göç sürecinin aşamalı gerçekleşmesine zemin hazırlamış; bireyler hem kırdaki aidiyetlerini sürdürmüş hem de kentte yer edinmeye başlamıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, s. 115-118).

Köylerden gelen güçlü sosyal bağlar, göç sonrası kente uyum sürecinde yoksul bireylerin yaşam koşullarını olumlu yönde etkilemiştir. Kentleşmenin ilk dönemlerinde, konut ihtiyacını karşılamak amacıyla arazi işgali yaygın bir çözüm olarak benimsenmiş; bu durum, göçmenler ile devlet arasındaki örtük bir anlayışa dayalı sessiz bir uzlaşının göstergesi olmuştur. Ayrıca, kente sonradan gelen göçmenler, kendilerinden önce yerleşmiş olan hemşehrilerinin bilgi ve deneyimlerinden yararlanarak uyum süreçlerini daha hızlı ve daha az maliyetli şekilde geçirme imkânı bulmuşlardır. 1980 öncesi dönemde, göçlerle gelen insanlar arasındaki iletişim gücü, onların birbirleriyle dayanışma içinde kalmalarına olumlu etki sağlamıştır. Bu dayanışma kente yeni gelenlere kente bağlanma açısından yerleşim ve işgücü piyasalarının önünü açmakla birlikte, iletişim ağının düzeyine bağlı olarak bireylere yükselme fırsatı da oluşturmaktaydı (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001, s. 115-118).

Bunun neticesinde, kente daha öncelerde yerleşen bireyler, sonradan gelen göçmenlerin yararlanabileceği sosyal ve ekonomik fırsatların yaratılması noktasında önemli bir rol oynamışlardır. Bu öncüllere bakıldığında, hemşehrilik ilişkileri aracılığıyla bilgi, iş ve barınma gibi temel ihtiyaçların erişimi kolaylaştırarak kente uyumlu bir yapı sergilediği görülmüştür. 1980 sonrası döneme gelindiğinde ise bu dayanışma ağlarının zayıflamaya başlaması, eski ve yeni göçmenler arasındaki bağların zayıflamasına sebep olmuştur. İlişkilerin zayıflamasıyla kent yoksullarının dayanışmadan uzak, daha izole ve güç koşullarda yaşam sürmelerine ve dolayısıyla kentlerde sosyal bütünleşmenin zayıflamasına ve bazı toplumsal sıkıntıların belirmesine ortam hazırlamıştır.

1980 öncesine ait dönemlerde, oluşan kentsel yoksulluk ile mücadelede sık sık önlem çalışmaları ve müdahale yaklaşımları ele alınmasının yanında, Türkiye’de yoksullukla mücadele kapsamında 80’li yıllar öncesine ait dar bakış açısıyla çözümler üretilmiştir. 1980 öncesi dönemde mahalli idareler ve STK’na ait sorunların çözümünde pek başarılı olunamamıştır (Kesgin, 2012, s. 178).

Türkiye’de 1980’lere kadar görülen kentsel yoksulluk, ekonomide gelir eşitsizliğini azaltan politikalarla ve geleneksel yardımlaşma ve dayanışma yoluyla giderilmekteydi. Tarımdaki olumsuz gidişatın önüne geçebilmek adına oluşturulan destekleme politikaları, ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri, kentlerde gecekondulaşma, sendikal hareketlerin gelişmişliği, ulusal bir büyüme modelinden kaynaklanan yüksek ücret politikası gelir dağılımındaki orantısızlığın önüne geçmiştir (Altay, 2005, s. 172).

Türkiye için 1980 yılı bir dönüm noktası olmuş; küresel değişimlerin tetiklediği köklü dönüşümler bu yıla damgasını vurmuştur. 70’li yılların sonuna doğru ödemeler dengesinde meydana gelen krize istinaden 24 Ocak 1980’de açıklanan istikrar kararları sonucunda ülkedeki ekonomik düzen oturmaya başlamıştır. 60’lı yıllardan beri görülmekte olan ithal-ikameci politikalar sonlandırılarak, serbest piyasa politikalarına yönelim başlamış, dış dünya ile birleşmeyi ve ihracata dayalı sanayileşmeyi hedef olarak gören ekonomi politikaları benimsenmiştir (Gürses, 2007, s. 61).

1.9.2.1980 Sonrası Kent Yoksulluğu

1980’den sonra büyük bir değişime uğrayan Türkiye Ekonomisi, yürürlüğe koyulan yapısal değişim programlarının neticesinde bir takım ekonomik krizlere maruz kalmıştır (Bağdadioğlu, 2003, s. 109). Ortaya çıkan adaletsiz gelir dağılımı ve yoksulluk, işçi ve işveren arasındaki ilişkinin boyutları ve bireysel politikaların gündeme gelmesi sonucu daha da artmıştır (Kaygalak, 2001, s. 128). Artan kamu açıkları ve buna paralel görünen borçlanma sonucunda enflasyon artarak, işsizlik ve gelir dağılımında meydana gelen dalgalanmalar bunu takip etmiştir (Karaçor ve Atabey, 2001, s. 117). Bu dönemlerde yaşanan olumsuz durumlar karşısında kentsel yoksulluk alanı oldukça genişlemiştir.

1980 öncesi dönemlerde yaşanan kentsel yoksulluk sorunu, bütün bir yapıyla iktisadi gelir eşitsizliğini ele alan uygulamalarla, geleneksel yollarla ve yardımlaşma ile çözülmeye çalışılırken (aktaran Yılmaz, 2020, s. 40), 1980 sonrasında hükümet programlarında kalkınma amacı adı altında makroekonomik politikalarla ele alınmıştır (Dansuk, 2003, s. 239).

Oluşturulan tarım destek uygulamaları, sağlık ve öğrenim hizmetleri, STK, kentlerde oluşan gecekondulaşma, sorunları çözmede nitelikli görünen politikaların önderliği eşliğinde yüksek ücret uygulaması aracılığıyla adaletsiz gelir dağılımının önüne geçilmiştir. 80’li yıllardan itibaren görülmeye başlayan makro ekonomik

denge-sizliklerle, bireylerin olası gelirlerinin artmaması hatta enflasyonun da beraberinde getirdiği reel ücretlerin artmasına engel olan faktörler, iktisadi gelir düzeyini olumsuz yönde etkilemiştir (aktaran Yılmaz, 2020, s. 40).

Piyasada girişimci sayısının sınırlı olması ve yatırımcı eksikliği, ekonomik büyüme sürecini olumsuz etkileyen diğ-er bir önemli faktör olmuştur. Bu durum, ülkenin potansiyelini yeterince harekete geçirememesine yol açmış ve ekonomik denge-sizliklerin derinleşmesine neden olmuştur. Ayrıca, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderek yükseldiği bir ortamda, kentsel yoksullukla mücadele-ye dönük uygulanan politikaların etkinliğini daraltarak bu alandaki çözüm çabalarının aksamasına neden olmuştur. Yatırım ve girişimcilik eksikliği, sosyal adaletin sağlanması için gerekli olan büyüme ve kalkınma süreçlerini sekteye uğratmış, böylece ekonomik reformların başarısını engelleyen bir engel oluşturmuştur.

1980’li yıllara Türkiye açısından bakıldığında oldukça önemli yapısal dönüşümler görölmektedir. 24 Ocak 1980’de uygulamaya giren yeni ekonomik program ile ekonomik ve toplumsal yapıda olumlu yönde iyileşmeler gerçekleştirilirken, 90’lı yıllarda yaşanan krizler sonrasında ekonomik sıkıntılar baş göstererek işsizliğin ortaya çıkmasına yol zemin hazırlamıştır. Türkiye, gelirini eşit dağıtan bir ülke olmanın yanı sıra küresel neo-liberal politikalarla ekonomik krizlerin içiçe geçmesi ülkedeki gelir dağılımının sekteye uğramasına, toplumsal kesimler arasındaki farkın boyutlarında uçurum nitelemesini hak edecek noktaya gelmiştir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011, s. 68).

Ekonomik imkanlar, toplumdan dışlanma sorununa boyun eğmek zorunda kalan yeni yoksul kitlelerin toplumsal yapısını olumsuz açıdan etkilemektedir. Daha önceden göçmenlerin yaşadığı işsizlik ve güvencesiz istihdam geçici görölmüş, bu dönemde kapitalizmin yoğunluğu yoksul kesimin gözden çıkarılmasına ve istihdam olanaklarından mahrum kalmasına neden olmuştur (aktaran Güneş, 2009, s. 456).

Kentsel yoksulluk başta olmak üzere yıllar içerisinde görölen kentsel problemler ile mücadele etmek çözüm önerileri sunmak gerekli hale getirilmelidir. Kentsel yoksulluğun karmaşık halde olması yanında çok boyutlu hallerde görölmesi, sorunlara dair çözüm önerilerinin de aynı doğrultuda geniş açıdan bakmasını gerektirmektedir. Kent yoksulluğunu en aza indirebilecek niteliğe sahip önlemlerin alınması, kısa dönemde sorunlara yönelik etkilerin zayıflamasına, uzun dönemde ise yoksulluğa neden olan

faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olmalıdır. Bu önlem faaliyetlerinde merkezi yönetimden çok yerel yönetimlere büyük görev düşmektedir.

1.9.3.1990'lı Yıllarda Kent Yoksulluğu

1990'lı yıllarda Türkiye'deki kentsel yoksulluk sorununun birden fazla etkenin birleşimiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Yoksulluk, farklı coğrafyaların sahip olduğu sosyal, iktisadi, siyasi ve kültürel nitelikler doğrultusunda şekillenen karmaşık bir olgu olduğu için, bu sorun hemen hemen her ülkede değişken bir yapı sergilemiştir (Karayılmaz, 2019, s. 33).

1990'lı yıllarda Türkiye'deki devlet politikaları, kentsel yoksulluğu yalnızca dezavantajlı gruplara değil, toplumun geneline yönelik, siyasi ve müdahaleci bir yaklaşımla ele almıştır. Bu dönemde, vergilendirmedeki eşitsizlikler enformel (kayıt dışı) ekonominin büyümesine yol açarak siyasi bir zorluk yaratmıştır. İstihdam verileri, işgücünün %52'sinin enformel sektörde bulunduğunu göstermektedir. Bu nedenle, kentsel yoksullukla etkin mücadele için politikaların öncelikle enformel ekonomiyi daraltmaya odaklanması gerekmektedir (Dansuk, 1997, s. 27).

TÜRK-İŞ tarafından 1988-2002 yılları arasında dört kişilik bir aile için yapılan araştırma, açlık ve yoksulluk sınırlarının cari fiyatlarla nasıl değiştiğini göstermektedir (Tablo 9). Buna göre; 1988'de açlık sınırı aylık 174.000 TL, yoksulluk sınırı ise 530.000 TL iken, bu değerler 2002 yılında sırasıyla 337.296.000 TL ve 1.025.215.000 TL'ye yükselmiştir.

Tablo 9. Türkiye'de açlık ve yoksulluk sınırı (1988 – 2002)

Yıllar	Açlık Sınırı		Yoksulluk Sınırı	
	TL/Ay	\$/Ay	TL/Ay	\$/Ay
1988	174.000	114	530.000	348
1989	286.000	129	868.000	391
1990	491.000	188	1.494.000	570
1991	818.000	195	2.487.000	593
1992	1.472.000	207	4.338.000	628
1993	2.345.000	211	7.127.000	643
1994	4.993.000	167	15.177.000	507
1995	10.200.000	221	31.004.000	673
1996	18.895.000	230	57.433.000	700
1997	35.202.000	230	106.996.000	699
1998	66.612.000	253	202.467.000	770

1999	102.012.000	241	310.065.000	733
2000	151.118.000	241	459.326.000	732
2001	227.374.000	184	691.105.000	560
2002	337.296.000	223	1.025.215.000	677

Kaynak: Bağdadioğlu, 2003, s. 116

1980 yılında uygulamaya koyulan istikrar paketi sonucunda ihracat artarken, ülkeye yönelik oluşan güvenin dış piyasalarda yükselmesi 1990'larda yerini art arda yaşanan krizlere bırakmıştır. 1994 krizi ile fiyatlardaki artışlar %125'i bulurken, ulusal gelir %6 oranında azalmıştır. 1994 krizi sonrası ödeme gücünü yaşamaması sebebiyle işsizlik artış göstermiştir (Gürses, 2007, s. 62). Bu gelişmeler sonucunda Türkiye'de yaşanan yoksulluk etkisini kentlerde de göstermiş ve ülkenin yoksulluk profili derinden etkilenmiştir. 1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de, zengin ve yoksul arasındaki fark gün geçtikçe artış göstermiştir.

1.9.4.2000 ve 2010'lu Yıllarda Kent Yoksulluğu

2000'li yıllarda görülen kentsel yoksulluk, kapitalizm ve küreselleşme süreçlerinin oluşturduğu ve sınıfsal eşitsizliğin en fazla yaşandığı dönemdir. Bu dönemde yaşanan kentsel yoksulluk belirli bir kentte olmaktan ziyade tüm dünyada kendisini göstermeye başlamıştır. 80'li ve 90'lı yıllarda oldukça yoğun yaşanan kentsel yoksulluk sorunu 2000'li yıllarda da varlığını sürdürmüş fakat diğer dönemlere kıyasla bu sorunla mücadele yöntemlerinde gelişme görülmüştür. 2000'li yıllarda yerel yönetimlerin kentsel yoksulluk sorunuyla mücadele içinde olması fayda göstermiştir (Özel, 2015, s. 61).

TÜİK, Türkiye'de yoksulluğun boyutlarını göstermesi açısından Hane Halkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi'ni ilk olarak 1987'de yaptıktan sonra, 2002 yılından itibaren düzenli olarak anket sonuçları ile yoksulluk sınırı ve seviyesi ortaya koyulmuştur. TÜİK, yapılan bu araştırmalar sonucunda yoksulluğun seviyesini kırsal ve kentsel alan olmak üzere sınıflandırarak açıklamaya başlamıştır. Bahsi geçen çalışmalar Türkiye'deki kentsel yoksulluğun diğer ülkelere göre konumunu belirlemiş ve kentsel yoksulluk açısından kendinden daha avantajlı konumda bulunan ülkelerin uyguladığı politikaların, ülkemiz açısından örnek alınmasına imkan tanımıştır (Özdemir ve İslamoğlu, 2017, s. 250).

Türkiye’de kentsel yoksulluğun boyutlarını ölçmek amacıyla son yıllarda yapılan çalışmaların sayıca sınırlı olduğu söylenebilir. TÜİK tarafından yapılan 2002-2009 yılları arasını kapsayan yoksulluk araştırması Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları (2002–2009): Türkiye Geneli, Kent ve Kır Ayrımı

Fert Yoksulluk Oranı (%) Türkiye								
Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu	1.35	1.29	1.29	0.87	0.74	0.48	0.54	0.48
Gıda+gıda dışı yoksulluk	26.96	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.1	18.08
Kişi başı günlük 1\$ altı	0.20	0.01	0.02	0.01	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15\$ altı	3.04	2.39	2.49	1.55	1.41	0.52	0.47	0.22
Kişi başı günlük 4.3\$ altı	30.30	23.75	20.89	16.36	13.33	8.41	6.83	4.35
Görelî yoksulluk	14.74	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06	15.12
Fert Yoksulluk Oranı (%) Kent								
Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25	0.06
Gıda+gıda dışı yoksulluk	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38	8.66
Kişi başı günlük 1 \$ altı	0.03	0.01	0.01	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19	0.04
Kişi başı günlük 4.3 \$ altı	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07	0.96
Görelî yoksulluk	11.33	11.26	8.34	9.89	6.97	8.38	8.01	6.59
Fert Yoksulluk Oranı (%) Kır								
Yöntemler	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu	2.01	2.15	2.36	1.24	1.91	1.41	1.18	1.42
Gıda+gıda dışı yoksulluk	34.48	37.13	39.97	32.95	31.96	34.80	34.62	38.69
Kişi başı günlük 1 \$ altı	0.46	0.01	0.02	0.04	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$ altı	4.06	3.71	4.51	2.49	3.36	1.49	1.11	0.63
Kişi başı günlük 4.3 \$ altı	38.82	32.18	32.62	26.59	25.35	17.59	15.33	11.92
Görelî yoksulluk	19.86	22.08	23.48	26.35	27.06	29.16	31.00	34.20

Kaynak: TUIK, 2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları <https://sendika.org/2011/01/2009-yoksulluk-calismasi-sonuclari-tuik-49492/> (Erişim Tarihi: 05.10.2024)

2002 yılında gıda yoksulluk oranı yüzde 1,35 ile en yüksek seviyede bulunurken bu oran 2009 yılında yüzde 0,48’e düşmüştür. Yoksulluk sınırı altındaki nüfusun oranı gıda ve gıda harcamalarını içermekte ve bu oran 2002 yılında yüzde 26,96’yken diğer yıllara göre en yüksek seviyede seyrederek yine 2009 yılında yüzde 18,08’e gerilemiştir.

SGP'ne göre kişi başı günlük harcaması, 1 doların altında kalan fert 2006 senesinden itibaren görülmemiştir. 2002'de kişi başı günlük 2.15 doların altında gelir elde edenlerin oranı yüzde 3,04 iken 2009 yılına gelindiğinde 0.22'ye inmiştir. Kişi başı günlük harcaması SGP'ne göre 4.3 doların altında bulunan yoksulların yüzdesi 2002 yılından 2009 yılına kadar sürekli olarak düşmüştür. 2009 yılında ise, 4 kişilik ailenin aylık bazda açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olacak şekilde tahmin edilmiştir.

Kırsal alanlardaki bireylerde 2008 yılında %34,62 olan yoksulluk oranı 2009 yılına gelindiğinde %38,69'a çıkarken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranları da %9,38'den %8,86'ya gerilemiştir.

Türkiye'de yoksullukla mücadele amacıyla uygulanan politikalar, genellikle en yoksul kesime yönelik sosyal yardımlara öncelik vermektedir ve bu uygulamalar AB ile Binyıl Kalkınma Hedeflerine uyum göstermektedir. Bu alandaki öne çıkan kurumlardan biri, 2001 yılında faaliyete geçen Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)'dir. Ayrıca, uzun yıllardır sosyal yardım faaliyetleri yürüten Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) da aynı ve nakdi yardımlar, yaşlılık ve özürlü yardımları ile eğitim bursları gibi çeşitli destekleri sağlamaktadır (DPT, 2007, s. 29-30).

Türkiye'de 2001 krizinden itibaren benimsenen başka bir yoksullukla mücadele aracı da insanların kır veya kentlerde girişimcilik yapmalarını teşvik etmek amacıyla uygulamaya başlanan mikrokredi projeleridir. Böylelikle bireyler olası kriz durumlarında devletten ziyade kendi kapasite ve becerilerini devreye sokabileceklerdir (Gürses, 2007, s. 68).

Türkiye'deki mikrokredi uygulaması ilk olarak, Yoksulluğu Azaltma Projesi dahilinde, Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından Haziran 2002'de Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi aracılığıyla İstanbul ve Kocaeli'ndeki kadınlara kredi vermek üzere kurulmuştur. Önemli olan diğer bir uygulama ise, Grameen Bank (Bangladeş) desteğiyle Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ve Diyarbakır Valiliği iş birliğinde, 11 Haziran 2003'te Diyarbakır'da pilot bölge olarak uygulamaya konan bir projedir (DPT, 2007, s. 31-32).

Yürürlüğe konulan bu uygulama ve projelerin asıl amacı, yoksulluk boyurunu azaltmak ve gelir dağılımında ortaya çıkan adaletsizliğe son vererek eşitlikçi bir yapı oluşturmaktır. Bu projeler, ekonomik fırsatların eşit olması ve düşük gelirli kesimlerin

yaşam standartlarının iyileştirilmesini hedef alır. Yoksulluğun önüne geçilmesi, sadece maddi yardımlarla sınırlı kalmamakta; eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler gibi temel alanlarda da sürdürülebilir çözümler geliştirmeyi ön planda tutmaktadır. Uygulanan stratejilerde halkın ekonomik katılımı ve sosyal adaletin sağlanması ön planda tutulmakta, böylece bu projeler geçici olmaktan çıkıp uzun dönemli ekonomik rahatlığı ve dengeli gelir yapısını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Kentsel yoksulluk, geçmiş yıllardaki gibi 2010’lu yıllarda da büyük sorun olmaya devam etmiştir. Dönemler olarak bakıldığında bu yıllarda yaşanan yoksulluk, kapitalizm ve küreselleşme olgularının da etkisiyle farklı ülkelerin coğrafyalarında değişik biçimlerde yansımaktadır. 2010’lu yıllarda geçmiş yıllara göre Türkiye’de göç hareketleri sürmeye devam etmiş fakat 80’li ve 90’lı yıllara kıyasla kırsal bölgelerden kentsel alanlara gerçekleşen nüfus akımında azalma olmuştur. Bu dönem Türkiye’deki göç hareketinde oluşan kentsel yoksulluk sorununun, istihdam olanaklarında yetersizliği ve yaşanan işsizlik sorununu tetiklediği söylenebilir.

TÜİK’in 2007-2015 dönemleri arasında gerçekleştirdiği “Yoksulluk Sınırı Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları” aşağıdaki Tablo 11’de gösterilmiştir

Tablo 11. Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları 2007-2015

Yöntem	Fert yoksulluk oranı (%)								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gıda yoksulluğu	0,48	0,54	0,48	0,40					
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	17,91	17,11	18,08	17,50					1,60
Kişi başı günlük 1 \$’ın altı	0,03	0,02	0,01	-	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2,15 \$’ın altı	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başı günlük 4,3 \$’ın altı	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
Harcama esası göreli yoksulluk	14,70	15,06	15,12	14,62					

Kaynak: TÜİK. (2015). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2015*. Erişim tarihi: 05.03.2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2015-21584>

Uluslararası karşılaştırmalar açısından büyük önem taşıyan yoksulluk kriterleri, Türkiye’de yoksulluğun profilini yansıtmış ve fert yoksulluk oranları incelendiğinde 2007 yılında %0,48’i, 2008’de de %0,54’ü açlık sınırının altında kalmıştır. 2009 yılında ise, Türkiye’deki bireylerin %0,48’i yani 339 bin kişi yalnızca gıda harcamalarına ait olan

açlık sınırının, %18,08'i bu da 12 milyon 751 bin kişinin gıda ve gıda dışı harcamalarını içeren yoksulluk sınırının altında hayat sürdürdükleri anlamını taşımaktadır (Topgül, 2013, s. 286).

2010 yılına gelindiğinde bu oran %17,50'ye düşmüş ve gıda dışı yoksulluk oranında düzeltmeler yapıldığı görülmüştür. 2007-2015 yılları arasında ele alınan çalışma verilerinin, 2002-2009 dönemine kıyasla büyük farklar olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Kentsel açıdan yoksulluktan tamamen kurtulamasa da bu dönemde gerçekleştirilen uygulamaların, uluslararası yoksulluk sınırları kriterlerinin oranlarını düşürmede büyük fayda sağlamıştır.

1.9.5.2020 Sonrası Pandemi'nin Kent Yoksulluğuna Etkisi

2019 yılının aralık ayında ortaya çıkan COVID-19 virüsü Çin'in Wuhan kentinden dünyaya yayılarak tüm dünya ülkelerini olumsuz açıdan etkilemiştir. Birçok ülke virüsün kendi ülkelerinde yayılmaması için çeşitli önlemler almışlardır. Hayatı durma noktasına getiren bu önlemler neticesinde ülkeler sınırlarını kapatmış, ticari faaliyetler azalmış ve küresel ekonomi küçülme yaşamıştır. Sonrasında virüs tüm dünyaya yayılmış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 11 Mart 2020 tarihinde COVID-19'u pandemi olarak ilan etmiştir.

Dünyayı olumsuz etkileyen COVID-19 virüsü, ülkemizde 11 Mart 2020'de görülmeye başlamış ve uygulanan kısıtlamalar nedeniyle bazı iş yerleri kapanmıştır. Bu durum, küçük esnafın kira sorunları yaşamasına ve işçi çıkarmasına yol açarak işsizliği ve dolayısıyla yoksulluğu kaçınılmaz bir şekilde artırmıştır. Devlet desteklemeleri yapılırsa da, bu yardımlar ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmıştır. T.C. Sağlık Bakanlığı, 18 Eylül 2021 itibarıyla ülke genelinde 6,6 milyon kişinin virüse yakalandığını ve 59.384 kişinin vefat ettiğini açıklamıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2021).

Korona virüs salgını nedeniyle 2019 yılının ilk yarısındaki işsizlik oranı %14,1 iken, bu oran Temmuz 2020'de %14,4'e yükselmiş, Temmuz 2021'de ise %12,2'e gerilemiştir. İstihdam oranı Temmuz 2019 yılında %46,6 olurken 2020 Temmuz'da %42,1'e gerilemiş, 2021 yılının temmuz ayında da %45,8 olarak toparlanma yaşamıştır (TÜİK, 2021).

Eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan geliri %50'sine göre 2019 yılındaki yoksulluk oranı %14,4 olurken bu oran 2020 yılında %15'e yükselmiştir. Bunun sonucunda yoksulların sayısı artış göstermiş ve 600 bin kişi artışıyla 12,3 milyona

yükselmiştir. 2019 yılı yoksulluğu açığı ise 24,1'den 2020 yılında 25,9'a çıkmıştır (TUİK, 2020).

Pandeminin getirmiş olduğu sıkıntılardan kentsel nüfus, kırsal nüfusa oranla daha fazla etkilenmiştir. Kırsal kesimin geçim kaynağı genellikle hayvancılık, tarım olduğu için ve kendi işleri olduğu dolayısıyla yoksulluk oranlarında kentsel yoksulluk kadar bir artış olmamıştır. Kentsel yoksulluğa karşı kamu ve STK koordineli çalışarak daha iyi sonuçlar elde etmeyi hedeflese de, gerçek ihtiyaç sahibi olmayanların başvuruları nedeniyle yardımların ulaştırılması aksamıştır.

COVID-19'un ekonomik etkilerini azaltmak amacıyla Hazine ve Maliye Bakanlığı 200 milyar TL'lik destek paketi açıklamıştır. Bu paket; vergi erteleme, asgari ücret desteği, kısa çalışma ödeneği ve esnaf desteklerini içeriyordu. T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da düzenli destek alan 2 milyonun üzerinde aileye toplam 6,5 milyar TL ödeme yapmıştır. Ayrıca "Biz Bize Yeteriz Türkiye'm" kampanyası, kısa çalışma ödeneği, nakdi destekler ve işsizlik ödemeleriyle birlikte çeşitli desteklerle toplamda 60 milyar TL harcama yapılmıştır (TRT Haber, 2021).

Yürütülen desteklerin ve tedbirlerin yanında bireyler üzerinde olumlu etkiler bırakması amacıyla bir takım sosyal yardım faaliyetleri de oluşturulmuştur. Bu etkinliklerin, bireylerin gelirleri ve ekonomileri üzerindeki sıkıntılarını giderme hususundan uzak kaldığı için istenilen düzeyde olmamıştır. Ayrıca yapılan sosyal yardımların eşit ve adaletli bir şekilde ulaştırılmadığı ve uzun vadede farklı sosyo-ekonomik sorunların bereberinde geldiği de görülmüştür.

1.10. TÜRKİYE'DE KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE POLİTİKALARI

Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaktadır; bu durum, kitlesel göçlerle birlikte "kentsel yoksulluk" olgusunu ortaya çıkarmıştır. Kentsel yoksulluk; ekonomik daralma, işsizlik, enflasyon, sosyal hizmetlere erişim eksikliği, hızlı nüfus artışı ve siyasi istikrarsızlıklar gibi çok sayıda yapısal sorunu beraberinde getirir. Türkiye, yoksullukla mücadele kapsamında sosyal koruma sistemi gibi çeşitli sosyal politikalar geliştirmiştir; özellikle kamu harcamalarıyla yürütülen sosyal güvenlik uygulamaları yaşam standartlarını iyileştirmeye katkı sunmaktadır. Türkiye, 1970'lerin sonuna kadar benimsediği devletçi kalkınma politikaları sürecinde, yoksulluğu hem

ekonomik büyüme hem de kalkınma odaklı sosyal politikalarla en aza indirmeyi hedeflemiştir.

Kamusal yardımların başında merkezi ve yerel yönetimlerin yaptıkları çalışmalar gelmektedir. Bu bağlamda yürürlüğe konulan il ciddi politika 1976 yılında kabul edilen 2022 sayılı “Altmış Beş Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun” olmuştur. 1982 yılında Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı kimsesiz ve muhtaç çocuklara burs imkânı sunulmuş ve 1983 yılında ise SHÇEK muhtaç çocuklar için çeşitli yardımlarda bulunulmuştur (Hacımahmutoğlu, 2009, s. 69).

Daha sonra başta çocuklara yönelik olmak üzere tüm toplumu ilgilendiren 1982 Anayasası’nın olduğu dönemlerde sosyal güvenlik kapsamında birtakım yasalar çıkarılmıştır. Bunlardan ilki 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu”dur. Çıkarılan bu yasa ile hedeflenen kriter, sosyal hizmetlerin yanında muhtaç durumdaki kişi veya ailelere Kamusal Sosyal Yardım yapılmasıdır (Seyyar, 2003, s. 60).

İkinci önemli gelişme ise, 29.05.1986 tarihinde kabul edilen 3294 sayılı “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu” olmuştur (Resmî Gazete, 1986, s. 6401). Sonraki yıllara gelindiğinde ise sağlık yardımları başlamış ve “yeşil kart” uygulamasına geçilmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın sosyal yardım harcamalarını yürüten üç ana hizmet birimi; Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’dür. Yoksullukla mücadelede en önemli kurum Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü’dür; ihtiyaç sahiplerinin temel harcamalarını ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) üstlenir. Bu alanda faaliyet gösteren bir diğer kurum olan Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yardımları ise muhtaçlara aylık bağlanması, imaret hizmetleri ve yoksul kimsesiz öğrencilere yöneliktir (Polat, 2011, s. 101).

Türkiye’de yoksulluğun yaygınlaşması ve kırdan kente göçün yarattığı sorunlara karşılık belediyenin de yoksullukla mücadele kapsamında çalışmalarını hızlandırmasına zemin hazırlamıştır. Doğuda veya batıda çeşitli çalışmalar yürütülmüş, kimsesiz ve yardıma muhtaç insanlara yemek dağıtma, erzak verme ve yakacak yardımı yapılmıştır.

Türkiye’de yoksullukla mücadele adı altında faaliyet gösteren belediyeler diğer kurumlara kıyasla oldukça geniş bir faaliyet alanı bularak en etkin kurum haline gelmiştir.

1930 tarihli ve 75 yıl yürürlükte kalan 1580 sayılı Belediye Yasası’na rağmen, 1950’lerden itibaren belediyeler kentsel hizmetlerde merkezileşme eğilimine girmiştir. Bu süreç, özellikle eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi alanların niteliğini azaltmıştır. Bu tür hizmetler göç sorunuyla birlikte artış gösteren kent nüfusunun ihtiyaç açığı oluşmasına neden olmuş ve kaynak yetersizliğinden dolayı belediyeler görev alanlarının dışına çıkmıştır. Bu sürece paralel olarak belediyeler toplumun sosyal hizmet ve sosyal yardım ihtiyaçlarına çözüm üretmeye başlamışlardır. 1990’lı yıllarla birlikte şiddetini daha da arttıran kent yoksulluğunun yönetilmesi ve meydana getirdiği sosyal risklerin azaltılması zorunlu hale gelmiştir (Güler, 1994, s. 25).

Toplumun taleplerine çözüm üretmeye çalışan belediyeler, gıda ve temizlik malzemesi dağıtımından sağlık, eğitim ve kültürel hizmetlere kadar geniş bir yelpazede sosyal politika faaliyetleri yürütmeye başlamıştır. Yoksullukla mücadelede başvurulacak en yaygın yöntemlerden bir diğeri ise sosyal devlet anlayışı çerçevesinde uygulanan devlet politikalarıdır. Bu politikaların temelinde yoksullara yapılan karşılıksız yardımlar ve yoksul kesimin çıkarlarını koruyarak toplumsal dengeyi sağlamaktır. Sosyal yardımların asıl rolü, yoksulluğun ortadan kaldırması değil muhtaçlık durumunu gidermektir. Temel ihtiyaçların (beslenme, barınma, giyinme) acilen karşılanması gerekli olduğu için sosyal yardımlar, yoksul bireylere kısa vadede destek olmaktadır (Öğülmüş, 2011, s. 84).

Yürütülen sosyal yardımlar, bireyler üzerinde her şeyi devlet yapar zihniyetini oluşturduğu dolayısıyla toplumu devlete muhtaç konuma getirmiş ve sosyal hayata aktif katılım sağlamalarını sınırlandırmaya neden olmuştur. Böylece bireyler kendilerini yoksulmuş gibi yansıtarak devletten sosyal yardım gelmesi umuduna kapılmış ve başvuru sayıları sürekli artış gösterdiğinden dolayı eleştirilere maruz kalınmıştır (Pir, 2018, s. 54).

Sosyal yardımların yürütülmesi kapsamından sorumlu kurum Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’dır. Yapılan sosyal yardımların sürekli devam edeceğini düşünen bireyler yoksulluktan kurtulmak için bir çaba sarf etmemeye başlamış ve bu da devletin üzerinde durması gereken bir sorun haline gelmiştir. Yardım kurumuna yapılan müracaatlar yoğun olduğu için devletin kurumsal işleri sık sık sekteye uğratmaktadır. Yaşanılan bu tip sorunlar da kamu kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasına engel olmaktadır.

2. BÖLÜM

2.1.KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELE: ARDAHAN İLİ ÖRNEĞİNDE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

2.1.1.Ardahan İli Nüfus Miktarı ve Göç Oranları

Ardahan ilinde ikamet eden nüfus yoğunluğu incelendiğinde büyük çoğunluğunun kırsal kesimde yaşadığı görülmektedir. Temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılığa dayalı olması ilden göçü büyük oranda etkilemekte ve nüfus miktarını negatif yönlü bir büyümeye sürüklemektedir. Yaşanılan bu göçleri genellikle çalışma çağındaki olan genç nüfus oluşturmaktadır.

Son yıllarda eğitim olanaklarındaki gelişme sebebiyle yapılan göçler amacını değiştirmiş ve genç nüfus eğitim görme amacıyla başka illere göç etmeye başlamıştır. Çalışma çağındaki bireyleri kaybeden ilin yıllar itibariyle nüfus miktarı azalma seyretmiştir. Aşağıdaki Tablo 12’de İllere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, 2023/2024 tarihlerine göre verilmiştir.

Tablo 12. İllere göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı, 2023/2024

	Toplam		İl ve İlçe Merkezleri		Belde ve Köyler		Yıllık Nüfus Artış Hızı	
	2023	2024	2023	2024	2023	2024	2023	2024
Ardahan	92 819	91 354	39 990	40 456	52 829	50 898	3,6	-15,9

Kaynak: TUIK, 2025. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783> (Erişim Tarihi: 11.04.2025)

Tablo 12’deki verilere göre, Ardahan’da ikamet eden kişi sayısı yıllar itibariyle azalma sergileyerek toplam nüfus Türkiye ili genelinde en az nüfusa sahip ilk beş il arasına girmiş ve 2024 yılında bir önceki yıla göre azalarak 91.354 kişi olarak kaydedilmiştir. İl ve İlçe Merkezinde bulunan nüfus ile Belde ve Köylerde yaşayan nüfus sayısında 2023-2024 yılları arasında çok az farkla artış gözlenmiş olmasına rağmen Yıllık Nüfus Artış Hızı 2023 yılında 3,6 oranını gösterirken, 2024 yılına gelindiğinde bu oran -15,9 seviyesine kadar gerileyerek son yıllara göre azalma göstermiştir.

Ardahan ilinde nüfus oranlarının düşük olmasının temel nedenleri; Doğu Anadolu Bölgesi’nin dağlık coğrafyası ve geçim kaynağının tarım/hayvancılığa dayanmasıdır.

İldeki yatırım faaliyetlerinin düşük olmasının ana sebebi ise, genç girişimcilerin sermaye yetersizliği, sınırlı eğitim ve istihdam olanakları gibi birçok faktör yüzünden büyük şehirlere yönelmesidir. Bu sorunu çözmek için, destekleyici faaliyetler, eğitim oturumları ve KOBİ destek paketleriyle genç girişimcilere öncelik verilmelidir.

2.1.2. Ardahan ve Göç

Ardahan kentinin nüfus piramidi incelendiğinde diğer illere göre nüfus miktarı oldukça düşük ve çoğunluğu köylerde yaşamaktadır. Ekonomisinin tarıma dayalı olması ve iklim koşullarından olumsuz etkilenmesiyle kent, negatif bir büyüme göstermiştir. Temel geçim kaynaklarının tarıma ve hayvancılığa dayalı olması ve hava koşullarından dolayı yılın sadece bir dönemi hasat yapılabilirdiği için üreticiler sadece kendilerine yetebilecek ölçüde mal alabilmekte bu da ekonomik faaliyetlerin pasif işlemesine sebep olmaktadır.

1992'de il statüsü kazanan Ardahan'a ait resmi nüfus verileri, 1997 ve 2000 genel sayımları ile 2007'den itibaren uygulanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi üzerinden elde edilmiştir. Ardahan'ın il olmadan önceki nüfus verileri ise, ilçe olduğu 1990 genel nüfus sayımına dayanmakta ve Kars ili sınırları içinde değerlendirilmiştir. 1990 yılına ait bu veriler, Ardahan ve çevre ilçelerini kapsamakla birlikte, binlik yuvarlamalar içerdiğinden, yaklaşık nüfus büyüklüklerini yansıttığı dikkate alınmalıdır.

Tablo 13. Kars'a bağlı ilçelerin 1990 nüfus sayımı sonuçları

İl	İlçeler	Nüfus (Kişi)
Kars	Ardahan	102.648
	Çıldır	22.000
	Göle	56.000
	Hanak	(Ardahan merkeze bağlıydı, ayrıca sayılmıyordu)
	Posof	14.000

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü, 1993.

1990 yılındaki genel nüfus sayımı verilerine göre Türkiye'de toplam nüfus 56.473.035 olarak tespit edilmiştir. Belirtilen dönemde Kars'a bağlı olup alınarak 27 Mayıs 1992 tarihi ve 3806 sayılı yasa ile Ardahan iline bağlanan ilçelerin nüfus miktarları Tablo 13'te sunulmuştur (Kızılkaya, 2014, s. 40). Bu nüfus sayımı yapıldıktan iki yıl sonra ise belirtilen ilçeler Kars'tan ayrılmış ve Ardahan il olarak kurulmuştur.

Ardahan kentinin göç vermesinin altında yatan bazı sebepler şunlardır:

- Kentteki alt yapı hizmetlerinin yetersiz olması sebebiyle günlük hayatta yaşanan aksaklıklar,
- Mesleki eğitim alanındaki donanımlı kişilerin kentte yeterli iş imkânı bulamaması,
- Tarımda geleneksel yöntemlerin kullanılmasıyla gereken gelişmenin gösterilemeyip genç nüfusun bu sektörden uzak durması,
- Yaşanan iklim koşullarının uzun sürmesi ve ağır geçmesi nedeniyle temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık olması,
- Yeni iş olanaklarının sınırlı olması ve buna ayrılacak yeterli fiziki çalışma alanının bulunmaması,
- Eğitim, sağlık, ulaşım gibi faktörlerin yetersizliği,
- Kentin sosyal yaşamdan uzak oluşu.

Bölgeden yapılan göçler sonucunda sadece nüfus miktarı değil bununla birlikte işgücü kaybı da yaşanmaktadır. Bu da yatırımların ve sermaye birikiminin azalmasına yol açacağından dolayı ildeki ekonomik faaliyetler yetersiz hale gelir. Üretimin yetersiz kalması bölgede yaşayan toplumun yoksullaşmasına sebep olur. Böylelikle Ardahan'da göçü engellemek amacıyla çeşitli önlemler alınmalı ve eğer mümkünse tersine göç teşvikleri yapılmalıdır. Bölgedeki göçe en fazla işsizlik neden olduğu için işsizliği azaltacak tedbirler alınmalı, özel sektöre öncelik verilerek diğer bölgelerden daha farklı teşvikler uygulanmalıdır.

2.1.3.Ardahan'ın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Ardahan ilinin ekonomik yapısı büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İl genelinde arazilerin önemli bir kısmını çayır ve mera alanları oluşturduğundan, bu doğal yapı tarımsal faaliyetler için elverişli bir zemin sunmaktadır. Ardahan'ın gelişmiş sanayi kentlerine ve ham madde kaynaklarına uzak konumda yer alması, sanayi sektörünün gelişmesini sınırlandırmış ve istihdam olanaklarının genellikle tarım ve hayvancılık sektörlerinde yoğunluk göstermesine yol açmıştır.

Hayvancılık, Ardahan halkının temel geçim kaynağıdır; özellikle yaygın olan büyükbaş hayvan yetiştiriciliği sayesinde il, her yıl binlerce hayvanı il dışına sevk ederek canlı hayvan ticaretinde Türkiye genelinde önemli bir konumdadır. Buna karşılık olarak, sanayi sektöründeki yeri pasif bir konumdadır. İlde bulunan tek sanayi sitesi bile genelde

küçük işçiliklerden ve bireysel girişimlerden oluşmaktadır. Bu durum, ilde bulunan sanayi istihdamının sınırlı olmasına ve ekonominin sıklıkla geleneksel üretim biçimlerine yönelmesine neden olmaktadır.

Ardahan'daki ticari faaliyetlerin genel bir kısmı mikro ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Bulunan bu işletmeler rekabet gücü zayıf yapılara sahiptir ve bu yüzden işletmelerin satış yaptıkları bölgeler genellikle Ardahan'ın merkezini veya ilçelerini kapsamaktadır. Üretim faktörlerinin merkezde toplanması çevrenin yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Anlaşılacağı üzere ilin ekonomik yapısı ve ticari hayatı pasif bir yapıdadır.

İklim koşullarının zor ve ağır geçmesi il ekonomisini tarım ve hayvancılığa dayandırmıştır. Ardahan'daki halkı hayvancılık ve tarım konusunda yeteri düzeyde bilinçlendirmeli, teşvik edici programlar uygulanmalı, günümüzdeki son düzey teknolojiden yararlanmalarını sağlamalı ve işletmecilik hakkında eğitimler verilerek hem Türkiye hem de bölge halkına yönelik yapılacak olan ticari faaliyetlerde oldukça büyük katkılar sağlanacaktır.

Ardahan ekonomisini etkileyen bir diğer faktör, küçük imalathanelerin varlığı ve geleneksel ticaret anlayışının hâkim olmasıdır. Ekonomi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayandığı için bu imalathanelerdeki üretim yetersiz kalmaktadır. Kentin ticari yapısı süt, süt ürünleri, organik bal ve et üretimine dayanırken, temel geçim kaynakları arasında büyükbaş hayvancılık, arıcılık ve kaşar peyniri üretimi öne çıkar; ancak en büyük pay hayvancılığa aittir. Tarım ve hayvancılığın temel geçim kaynağı olması, üretimi iklim koşullarına bağımlı kılar. Sert iklim, ürünlerin olgunlaşma süresini geciktirerek verimliliği etkiler, bu da hammadde maliyetlerini yükseltir ve tarımsal geliri ciddi oranda azaltır.

Ardahan kentinin sınır bölgede yer alması stratejisini olumlu yönde karşılamış ve iki adet sınır kapısının varlığıyla birlikte destekleyici politikalarla yeni iş imkanlarının sağlanması, istihdam seviyesinin yükselmesi, yeni oluşturulan yatırımların il geneline çekilmesi ve Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'ya açılmasında önemli bir merkez haline getirilmesi sağlanabilir (Topcuoğlu vd. 2016, s. 138). Bunun sonucunda genç nüfusun göç hareketleri azaltılabilir ve sosyal hareketlilik aktifleştirilebilir.

2.1.4.Ardahan’da Kent Yoksulluğu ile Mücadele ve Uygulanan Politikalar

Ardahan ekonomisinin diğer illere göre düşük seviyede olmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan en etkili olanı bölgedeki temel geçim kaynaklarının tarım ve hayvancılığa dayalı olmasıdır. Bölgede sanayinin gelişmemiş olması ile tarım ve hayvancılığın verimliliğinin artırılması amacıyla DPT tarafından Doğu Anadolu Projesi (DAP) geliştirilmiştir. Proje ekonomik, sosyal, mekânsal ve çevresel konuları ele almaktadır.

DAP’deki temel hedef bölgedeki sermaye birikimini arttırmak, bölgenin diğer bölgelerle arasındaki ekonomik gelişmişlik farkını en aza indirmek, göç edilebilirliği azaltmak, ildeki gelir farklılıklarını düzene sokmak ve eğitim, sağlık hizmetlerinin kalitesini iyileştirmektir. Bu yüzden bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur. Bölgesel kalkınma ajansları hükümetten bağımsız bir idari yapıya sahiptir. Proje, sınırları çizilmiş bir bölgedeki sosyo-ekonomik imkanları geliştirmek amacıyla dünyada 1930’lu yıllardan itibaren kurulmuştur (Avaner, 2005, s. 254).

Bölgesel ajansların beklenen işlevlerini yerine getirebilmesi için; yeterli nüfus büyüklüğü, girişimcilik kültürü ve altyapısı, nitelikli işgücünün varlığı/oluşturulması, bölgesel gelişme stratejilerinin belirlenmesi ve gelişmeye elverişli sektörlerin bulunması gibi değişkenler mutlaka gereklidir (Arslan, 2005, s. 287).

Yoksullukla mücadelede bir diğer politika ise Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) tarafından oluşturulan bölge geneline Kırsal Kalkınma yatırımlarının Desteklenmesi Projesidir. Projenin temel amacı; *“Doğal kaynaklar ve çevrenin korunmasını dikkate alarak, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarımsal sanayi entegrasyonunun sağlanması, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, basınçlı sulama sistemlerinin geliştirilmesi, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması ve kırsal toplumda belirli bir kapasitenin oluşturulmasıdır.”* (TEDGEM, 2010).

Ardahan’da yoksullukla mücadelede etkili olan bir diğer kurum da Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarıdır. Vakıflar, il ve ilçelerde vali ve kaymakamlara bağlı olarak birçok alanda geniş ölçüde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar çerçevesinde ihtiyaç sahibi vatandaşlara ayni ve nakdi yardım yaparak, yoksulların temel ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve karşılanmasına yardımcı

olmaktadırlar. Ardahan’da yoksullukla mücadele kapsamında, SYDV’den başka, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı olan SHÇEK, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı’na bağlı birden fazla kurum ve kuruluş faaliyet göstermektedir.

Ardahan’daki zorunlu göçün yarattığı yoksullaşmanın azaltılması ve önlenmesi ancak göç edenlerin tasarlanışından tamamlanmasına kadar tam katılımının sağlandığı çözüm programlarının geliştirilmesiyle mümkün olabilir. Bunun için de ilk olarak göç edenlerin halen karşı karşıya oldukları sorunlar, nerede yaşamak istedikleri, geldikleri yere dönmek isteyip istemedikleri, hangi koşullarda dönmek istedikleri temel bilgisine ulaşmak amacıyla araştırma yapılmalıdır. Bu araştırmalar, göç edenlerin kendilerini tam olarak ifade edebilmelerine imkân verecek koşullar sağlanarak yürütülmelidir. Elde edilen sonuçlara göre belirlenen politikalar yine göç edenlerin katılımıyla birlikte uygulanmalıdır. Yürürlükte olan geri dönüş programları bu bakış açısıyla gözden geçirilmeli ve değiştirilmeli bu yapılamıyorsa terkedilmelidir.

Türkiye genelindeki bölgeler arası gelişmişlik farkının en tipik örneği olan Ardahan’da yoksulluğun belli başlı sebepleri arasında hammadde temininde yaşanan zorluklar, küçük işletmelerin sermaye yetersizliği, iklim şartlarının elverişsizliği, donanımlı eleman eksikliği, ulaşım koşulları, alt yapı yetersizlikleri ve yan sanayinin gelişmemiş olması gösterilebilir (Serhat Kalkınma Ajansı, 2013, s. 117).

Kent yoksulluğu ile mücadele alanında yürütülen politikalar sadece temel ihtiyaçları giderecek (kömür dağıtımı, gıda yardımı vb.) şekilde olamamalıdır. Çünkü bu yardımlar uzun süre içinde yoksulluğu önleyecek uygulamalar değildir. Uzun süre boyunca yoksullukla mücadele edebilmek için istihdam olanakları geliştirilmelidir. Ayrıca yerel yönetimlerce yapılan bu yardımlar siyasal amaçlı olmamalıdır. Kaynakların verimli kullanılabilmesi için gerçek ihtiyaç sahipleri belirlenmeli, yardımlar genellikle kırsal alanlarda yerleşim gören kişilere yapılmalıdır.

2.2.ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE ANALİZİ

2.2.1.Araştırmanın Metodolojisi

Bu çalışmada, kent yoksulluğunun bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam pratiklerine olan çok boyutlu etkileri betimsel bir yaklaşımla incelenmiştir. Araştırmanın vaka çalışması, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı bir kent olan Ardahan olarak

seçilmiştir. Ardahan, yüksek işsizlik, düşük gelir ve sınırlı sosyal hizmetler gibi yapısal sorunların kent yoksulluğunu belirgin bir şekilde ortaya çıkardığı bir kenttir. Ardahan'ın bu çalışmaya vaka olarak dahil edilmesinin temel nedeni, diğer yapısal sorunların yanı sıra, yerel düzeydeki sosyal yardımların sistemli yürütülüşü ve bölgedeki güçlü geleneksel dayanışma ilişkilerinin varlığıdır. Bu ikili durum, yoksulluk olgusunun ve yoksulluk kültürünün sosyal yardım alan bireylerin deneyimleri üzerinden derinlemesine incelenmesi için özel ve karşılaştırmalı bir bağlantı sağlamaktadır.

Bu çalışma, Ardahan ili örneğinde kent yoksulluğunun sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını ortaya koymak ve yoksullukla mücadele mekanizmalarının bireyler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel araştırma, bireylerin deneyimlerini, algılarını ve yaşadıkları sosyal gerçeklikleri anlamaya yönelik derinlemesine bir anlayış geliştirmeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu nedenle çalışma, betimleyici ve keşfedici bir yapıda planlanmıştır.

2.2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye ekonomisinde süren dalgalanmalar, gelir eşitsizliğinin derinleşmesine ve orta sınıfın giderek ortadan kalkmasına neden olmuştur. Yoksulluk, göç ve işsizlik gibi yapısal sorunlar, toplumsal yapıdaki düzeyin görünür olmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca yoksulluk, sadece maddi bir yoksulluk olarak değil, aynı zamanda bireyleri sosyal yaşamdan soyutlayan, dışlanmaya yol açan ve sosyal-psikolojik açıdan sıkıntılı sonuçlar doğuran çok boyutlu bir kriz durumudur.

Ardahan ili merkez ilçesindeki kent yoksulluğunun sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını incelemek ve yoksullukla mücadele mekanizmalarının bireyler üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Özellikle yoksul bireylerin yaşam deneyimlerini anlamak, yoksulluğun kültürel ve toplumsal dinamiklerini ortaya koymak ve bu bağlamda sosyal yardımların bireylerin yaşam kaliteleri üzerindeki etkisini analiz etmek araştırmanın temel amacıdır.

Bu temel amaç ışığında, araştırmanın öncelikli hedefinin yoksul bireylerin yoksulluğu anlayış şekillerini, kültürel bileşenlerini ve gündelik yaşam stratejilerini görünür kılmaktır. Diğer bir husus ise sosyal açıdan yürütülen yardımların erişilebilirlik düzeyi, yardım almada başvuru aşamaları ve bu yardımların bireylerin yaşam kalitesi

üzerindeki etkilerini değerlendirilecektir. Son olarak çalışmanın hedefleri doğrultusunda, yoksullukla mücadelede uygulanan yerel politika ve müdahalelerin çeşitli sosyal gruplar üzerindeki etkilerini ve ne düzeyde kapsayıcı olduğunu tespit etmek yer almaktadır.

Elde edilecek bulgularla yerel yönetimlere ve ulusal politikalara somut göstergelerle önerilerde bulunulması hedeflenmektedir. Bunlardan yola çıkarak araştırmanın, akademik ve sosyal kalkınma alanında faydalı katkılar sunulması hedeflenmektedir. Çalışmanın en önemli katkısı, Ardahan gibi Türkiye'nin görece küçük, sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı ve sınırlı sosyal hizmete sahip bir ilinde kent yoksulluğunu mikro düzeyde derinlemesine inceleyen özgün bir vaka analizi niteliği taşımasıdır. İkinci olarak, Türkiye'nin büyük gelişmiş kentleri ile Doğu illerindeki yoksulluk profilleri arasındaki değişkenlik gösteren unsurları temel alarak, ulusal sosyal politika uygulamaları için saha temelli önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, bulgular ve öneriler SKA'na faydalı olacak içerikler barındırmaktadır. Bu kapsamda çalışma, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefi doğrultusunda yerel düzeyde gerekli müdahaleleri ortaya koyacak; SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) kapsamında ise yoksulluğun yol açtığı sosyal dışlanma ve eşitsizlikleri inceleyerek politika temeli oluşturacak ve kent yoksulluğunun mekânsal boyutunu göstererek SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler) hedefine uygun kentsel projelerin tasarım sürecine rehberlik edecektir.

2.2.3. Araştırmanın Örneklemi ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Ardahan il merkezinde yaşayan yoksul bireyleri hedef alarak, kent yoksulluğunun sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarını anlamaya yönelik derinlemesine nitel inceleme üzerine kurulu Amaçlı Örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ardahan il merkezine bağlı Karagöl, Halil Efendi, İnönü ve Yeni Mahalle'de ikamet eden 24 yoksul birey ve il merkezindeki çeşitli kamu kuruluşlarında görev yapan 6 kamu çalışanı ile görüşmeler yapılmıştır. Veriler, katılımcıların deneyimlerini ayrıntılı olarak kayıt altına almak amacıyla yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla toplanmıştır. Örneklem seçiminde, yoksulluğun çok boyutlu etkilerini yansıtmak amacıyla farklı yaş, eğitim ve meslek durumlarına sahip bireylere yer verilmiştir.

Elde edilen araştırma bulgularının niteliğini ve uygulanabilirliğini doğru bir şekilde değerlendirmek amacıyla bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Çalışmanın bulguları, Ardahan

il merkezinde yaşayan 30 katılımcıdan elde edilen nitel verilerle sınırlı tutulmuştur. Bu nedenle, sonuçlar sadece Ardahan ili özelinde olup kent yoksulluğu durumunu temsil etmekte, Türkiye genelini yansıtmamaktadır. Genelleyebilmek için daha geniş örneklem grupları ve farklı coğrafyalar üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi gerekmektedir.

Ayrıca, veri toplama sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaşmış ve yoksul bireylerin hayat şartlarını paylaşma konusunda gösterdikleri çekingen hareketler ile bazı katılımcılarla yaşanan iletişim engelleri, elde edilen verilerin derinliğini potansiyel olarak etkileyerek süreci zorlaştırmıştır. Son olarak, bu araştırma belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmiştir; bu durum, ekonomik koşullardaki ve sosyal yardım politikalarındaki dinamik etkileri ve yoksullukla mücadele süreçlerini tam olarak değerlendirebilme fırsatını sınırlandırmıştır. Yoksulluk dinamiklerinin daha iyi analiz edilmesi için gelecekte boylamsal (takip) araştırmalar önem taşımaktadır. Tüm bu sınırlılıklara rağmen, kullanılan nitel araştırma yöntemi sayesinde derinlemesine bilgi toplanmış ve kent yoksulluğu olgusunun çok boyutluluğu, bireysel deneyimler üzerinden anlamlandırılarak elde edilen bulguların önemi artırılmıştır.

2.2.4. Araştırma Yaklaşımı ve Deseni

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu araştırma, sosyal olguları bireylerin deneyimlerini ve algılarını derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Buna göre, katılımcıların gerçek yaşam deneyimlerini, düşüncelerini ve hislerini anlamaya fırsat verir. Araştırma, betimsel desen kapsamında ele alınarak gözlenen olgu/durum/olay ne ise, onu olduğu gibi ortaya koymak amaçlanmıştır. Buna bağlı olarak da yoksullukla ilgili sosyal yardımların bireyler üzerindeki etkileri ve yoksulluğun algılanışı üzerine odaklanmıştır.

Araştırma, yorumsamacı (Hermeneutik) bir yaklaşım tarzını benimsemiştir. Tercihen bu yaklaşım biçiminin tercih edilme nedeni, incelenen konuyu “gözlemlemek ve açıklamaktan” ziyade “anlamak ve yorumlamanın” daha açıklayıcı olacağı ve araştırma bulgularının temelinde yatan nedenleri tanımlayıcı tarzda açıklamaya çalışmaktır. Ayrıca, kalıtmalı gözlem ve nitel araştırma veri toplama tekniği olan derinlemesine görüşme tekniği benimsenmiştir. Derinlemesine görüşme bir veri toplama tekniği olarak, araştırmanın konusu ile ilgili soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilgili ek sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesine

yardımcı olmakta ve nitel verinin oluşturulmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak görüşülen kişilerin algıları, yaşam tarzları ve konuyla alakalı yapacakları değerlendirmeleri derinlemesine inceleme fırsatı sunmaktadır.

Araştırma için görüşülen kişilerin seçimi rastlantısal olmayan örneklem yolu ile oluşturulmuştur. Rastlantısal olmayan örneklem seçim tekniğine başvurulmasının sebebi, bu gibi araştırmaların bir hipotez test etmekten ziyade, keşfederek bir anlam çabası içine girilmesidir (Kümbetoğlu, 2012). Görüşmelere başlamadan önce derinlemesine mülakat için kullanılacak yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek. 3) hazırlanarak araştırma alanına dahil olacak doğru kişilere ulaşabilmek için “kartopu örneklem” modeli kullanılmıştır. Bu modelin amacı örneklem alanına ulaşmak için doğru kişilerden yeni kişilere ulaşmak için kartopu gibi ilerledikçe örneklem alanının genişlemesidir.

Araştırma kapsamında, yürütülen çalışmada Ardahan ili kent yoksulluğunun farklı boyutlarını derinlemesine incelemek adına iki ana gruptan oluşan toplam 30 kişi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yürütülen saha araştırması 15.03.2025 ile 30.09.2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İlk grup, kent yoksulluğunu bizzat yaşayan ve sosyal yardımlardan faydalanan bireylerden oluşmaktadır. Bu gruptaki 24 kişi ile Amaçlı ve Kartopu Örneklem yöntemleriyle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

İkinci grup ise Kent yoksulluğuna kurumsal ve profesyonel bir bakış açısı eklemek, uygulanan politikaların yerel düzeydeki görünümüne değerlendirmek amacıyla, ilgili kamu kurumlarındaki 6 görevli ile ayrıca görüşmeler sağlanmıştır. Bu görüşmeler, kent yoksulluğuna karşı mücadele mekanizmalarını anlamlandırmada tamamlayıcı veri sağlamıştır. Her bir görüşme en az 20 ve en çok 40 dakika sürmüştür. Nitel araştırma yöntemi olan veri analizinden elde edilen bilgiler derinlemesine anlamayı sağlamak amacıyla betimsel ve sistematik yorumlama tekniğiyle sunulmuştur. Görüşme sürecinin esnek yapısı ve araştırmacı-katılımcı etkileşimi bağlamında, uygun olan görüşme başlıklarının sırasında ve içeriğinde küçük farklılaşmalar yapılmıştır. Bu durum, katılımcıların deneyimlerini kendilerine göre ifade etmelerine fırsat sağlayan verinin derinliğini ve geçerliliğini artırmıştır.

Katılımcılarla yapılan bazı görüşmelerde birebir diyalog halinde verdikleri yanıtlar not alınarak gerçekleştirilirken bazıları da telefon görüşmesi şeklinde yapılmıştır. Görüşülen kişilere yakınları aracılığıyla ulaşıldıktan sonra ortak bir şekilde belirlenen mekanlarda samimi ve rahat bir şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Biten her

görüşme sonrası çalışmanın amacına ulaşıldığı düşüncesiyle elde edilen verilerin tekrara düşmemesi için görüşmeye sonlandırılmıştır.

Araştırma sürecinde etik kurallara uygun hareket edilmiş ve katılımcılara araştırmanın amacı açıklanarak, gönüllülük esasına dayalı olarak görüşmeler sürdürülmüştür. Kimlik bilgileri gizli tutularak katılımcı sayısı şeklinde adlandırılmış (örn. K1, K2) ve elde edilen veriler yalnızca araştırma amacı doğrultusunda kullanılmıştır.

2.2.5.Literatürün Eleştirisi ve Araştırmanın Gerekçesi

Türkiye'de yoksulluk olgusu üzerine yapılan çalışmalar, özellikle 2000'li yıllardan sonra artış göstermiştir. Literatürde önemli bilimsel ve metodolojik açıdan boşluklar mevcuttur. Bu tez çalışması, tam olarak bu boşlukları doldurma ihtiyacından dolayı oluşturulmuştur. Türkiye yoksulluk literatürü, incelendiğinde üç önemli alanda sınırlılıklar göstermektedir:

Öncelikle, yürütülen çalışmaların genelinde metodolojik sınırlılıklar baş göstermektedir. Literatürde yer alan araştırmaların çoğunlukla nicel veri tabanlı olması, genellikle sadece yoksulluk boyutunun göstergelerine, yani kimin ne kadar yoksul olduğuna odaklanması sonucunu doğurmaktadır. Bu tarz yaklaşımlar, yoksulluğu yaşayan bireylerin durumu nasıl algıladığına, bu zorlu yaşantının sosyal ve psikolojik dünyalarında ne gibi izler bıraktığına yönelik derinlemesine, anlam odaklı bilgilerin ihmal olmasına neden olmaktadır. Nitel araştırmadaki bu eksiklik, BM'in SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefinin gerektirdiği, yoksulluğu "kapsamlı ve çok yönlü biçimde" kavrama çabasına engel olmaktadır.

İkinci olarak, mekansal eşitsizlik literatürde temel bir eksiklik olarak dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu, göç hareketlerinin ve kentsel dönüşüm mekanizmalarının yoğun olarak görüldüğü büyük şehirlerdeki kent yoksulluğuna dikkat çekmektedir. Bu durum, Ardahan gibi küçük, sınırda bulunan ve dezavantajlı illerde görülen yoksulluğun özgün dinamiklerinin ve yapısal sorunlarının literatürde bulunan çalışmalarda ihmal edilmesine yol açmıştır. Bu coğrafi ihmal, SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefine yönelik politika geliştirme çabalarında bölgesel eşitsizliklerin yeterli ilgiyi görmediğini teyit etmektedir.

Son olarak, literatürde politika ve deneyim düzlemindeki boşluklar dikkat çekmektedir. Yoksullukla mücadele çabalarının değerlendirilmesi, çoğunlukla devletin sunduğu standart ve merkezi sosyal yardım programları üzerinden yapılmaktadır. Dar bir bakış açısı olarak, yardım alan bireylerin bu süreç boyunca maruz kaldığı sosyal dışlanma, damgalanma ve artan kırılganlık gibi hayati deneyimleri yeterince araştıramamaktadır. Ayrıca, bireylerin kendi geliştirdikleri yoksullukla baş etme çabaları, yerel mahalle dayanışması ve sivil toplum kuruluşlarının rolü gibi toplumsal etkenler de çoğu zaman geri planda kalmaktadır. Süre giden bu sınırlılık, SKA 17 (Amaçlar İçin Ortaklıklar) hedefinin gerektirdiği çok aktörlü ve katılımcı mücadele stratejilerinin yeterince kavranamamasına sebep olmaktadır.

Bu çalışma, yürütülen kent yoksulluğu çalışmalarındaki önemli boşlukları doldurmak amacıyla hazırlanmıştır. Ardahan il merkezinde yaşayan bireylerle yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığıyla, yoksulluğu sadece iktisadi bir veri olarak değil, yerel pratikler üzerinden kurgulanan bir yaşam biçimi olarak ele almaktadır. Bu yönüyle araştırmanın temel gerekçesi ve katkıları aşağıdaki gibidir:

Birincisi, Ardahan ili özelinde kent yoksulluğunu konu alan ilk kapsamlı nitel saha araştırması olma özelliği taşımakta ve bu sayede hem literatürdeki coğrafi boşluğu kapatmayı hem de bölgesel eşitsizliklerin yoksulluk profiline etkisini ortaya koyarak SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefine faydalı olmayı amaçlamaktadır.

İkinci olarak, çalışma yoksulluğun öznel yaşantılardaki sosyal, psikolojik ve kültürel karşılığını yansıtarak, yoksulluk anlayışının yalnızca gelir eksikliği değil, çok boyutlu bir yoksunluk olduğu gerçeğini nitel bulgularla zenginleştirecektir. Bu durum, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefiyle doğrudan ilişkili bir yapı sergilemektedir.

Son olarak, bu çalışmadan elde edilen saha verisine dayalı olarak gerçekçi ve uygulanabilir bulgularla politika geliştirmeye yönelik önemli katkılar sunulmaktadır. Özellikle yerel koşulları önemseyerek, sosyal dışlanmayı en aza indiren ve dayanışmayı güçlendiren sürdürülebilir sosyal yardım stratejilerinin tasarlanmasına yönelik somut öneriler sunarak, SKA 1 ve SKA 17 (Ortaklıklar) hedeflerine yerel düzeyde kapsayıcı çözümler sunulmasına katkı sağlayacaktır.

2.3.SAHA ARAŞTIRMASININ NOTLARI VE BULGULAR

Bu bölümde, Ardahan kent yoksulluğu üzerine yürütülen nitel çalışmanın sahaya dair süreci hakkında özetleyici veriler sunulmuştur. Öncelikle, çalışmaya dâhil olan iki farklı katılımcı grubunun demografik ve kurumsal özellikleri, devamında ise görüşmelerden yansıyan ham veriler, yorumlamacı yaklaşımın gerektirdiği biçimde anlam bütünlüklerini bozmadan temalar oluşturularak aktarılmıştır.

Araştırma kapsamında, Ardahan Merkez ilçesine bağlı Karagöl, Halil Efendi, İnönü ve Yeni Mahalle'de ikamet eden toplam 24 temel katılımcı (yoksulluk deneyimi yaşayan) ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yürütülmüştür. Bunun yanı sıra, kentsel yoksullukla mücadeledeki kurumsal yapıyı anlamak amacıyla 6 kamu görevlisi ile de ayrıca görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışılan sahaya dair yoksulluk deneyimini ve bu deneyime yönelik kurumsal müdahaleleri toplam 30 katılımcı ile kapsamlı ve entegre bir çerçevede incelemiştir.

Sahaya yönelik yürütülen bu çalışmada, Ardahan ilindeki yerel yönetimlerin, vakıfların ve ilgili kamu kurumlarının yoksullukla mücadele kapsamında uyguladığı yardım projeleri ve sosyal destek programlarının mevcut etkisini, katılımcıların bireysel deneyimleri üzerinden anlamlandırmayı amaçlamıştır.

Katılımcıların öznel anlatıları, tezin ana konusu olan kent yoksulluğu deneyimlerini derinlemesine analiz etmek amacıyla, Hermeneutik (yorumsamacı) yaklaşım ışığında sistematik bir çözümlemeyle yorumlanmıştır. Görüşmeler sürecinde ortaya çıkan temel bulgular, bir sonraki bölümde SKA çerçevesiyle ilişkilendirilerek, aşağıda sunulan alt başlıklar doğrultusunda ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

2.3.1.SKA Çerçevesi, Kent Yoksulluğu ve Ardahan İlişkisi

SKA, Eylül 2015'te BM üyesi 193 ülke tarafından kabul edilen ve 2030 yılına kadar ulaşılması hedeflenen evrensel eylem çağrısıdır. SKA'lar, yoksulluğu sona erdirmeyi, gezegenimizi korumayı ve insanlığın barış ve refah içinde yaşam sürmesini amaçlayan 17 küresel hedeften oluşmaktadır. Bu hedefler, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları bir arada değerlendirerek kent yoksulluğunun karmaşık doğasını bütüncül bir bakış açısı ile ortaya koymaktadır (BM, 2015).

Ardahan ilinin kent yoksulluğu mücadelesinin SKA çerçevesinde incelenmesi, sorunun yerel açıdan ortaya çıkan yansımalarını küresel kalkınma literatürüyle

bütünleştirmek açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Bu odaktan yola çıkarak kent yoksulluğu ile mücadeleyi doğrudan etkileyen en önemli dört amaç başlıklar halinde incenmiştir.

2.3.1.1. SKA 1: Yoksulluğa Son (No Poverty)

Bu küresel amacın temel hedefi, her çeşit ve boyutta oluşan yoksulluğu her yerde sona erdirmeye çalışmaktır. Bu yönüyle de Ardahan kent yoksulluğu araştırmasının en kritik ve birincil amacını taşımaktadır. Çalışmadaki katılımcıların çocuklarına kışlık giysi almakta yaşadığı sıkıntılar veya ısınma maliyetlerini karşılayamama gibi somut deneyimleri, SKA 1'in yalnızca mutlak yoksulluğun değil, aynı zamanda sosyal dışlanma ve onur kırıcı yaşam koşullarının ortadan kaldırılması hedefine doğrudan katkı sunmaktadır.

Özellikle SKA 1.2 alt hedefi, ulusal tanımlar çerçevesinde yoksullukla mücadele eden insan sayısını yarıya indirmeyi temel almaktadır. Bu alt hedef, Ardahan açısından yalnızca hane gelir seviyesini değil; aynı zamanda sosyal koruma sistemlerine erişimi ve bu sistemlerin oluşturduğu yansımaları da derinlemesine incelemeyi zorunlu bulmaktadır.

2.3.1.2. SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (Decent Work and Economic Growth)

SKA 8, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi tüm bireyler açısından tam ve üretken istihdam sağlayacak şekilde hedeflemeyi içermektedir. Ardahan'ın eğitimli işsizlik oranı, gençlerin bölgeden göç etmesi ve tarım sektöründeki düşük karlılık gibi yapısal sorunlar bu küresel amaca erişmede öne çıkan en önemli sorunlar olarak engel teşkil etmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular, özellikle SKA 8.5 alt hedefi ile çelişen durumları ortaya koymaktadır. Bu alt hedef, tam ve üretken istihdam ile tüm kadın ve erkekler için insana yakışır işi sağlamayı gerektirirken, Ardahan'daki düzensiz ve güvencesiz işler (kayıt dışı temizlik, mevsimlik işler vb.) bu hedefin tam tersi bir tabloyu yansıtmaktadır.

2.3.1.3. SKA 4: Nitelikli Eğitim (Quality Education)

Bu amaç, nitelikli eğitime erişimde kapsayıcı bir model oluşturarak öğrenim aşamalarının yaşam boyu sürdürülebilirliğini benimsemektedir. Ardahan örneğinde,

yoksulluğun eğitim üzerinde oluşturduğu etki, çocukların servis ve kırtasiye masraflarını karşılayamama veya dersane gibi ek imkanlara ulaşamama şeklinde yansımaktadır. SKA 4, eğitimin yalnızca mekansal erişimini değil, aynı zamanda yoksul ailelerin çocuklarına yönelik fırsat eşitliğini ve rekabet gücünü yüksek kılacak kalitede olması gerektiğini öne sürmektedir..

2.3.1.4. SKA 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Sustainable Cities and Communities)

SKA 11, kentsel alanları daha kapsayıcı ve dirençli hale getirerek, sürdürülebilir bir kentsel gelişim modelini desteklemeyi amaçlamaktadır. Ardahan'daki kent yoksulluğu açısından incelendiğinde bu amaç, özellikle kış aylarındaki yüksek ısınma maliyetleri ve düşük konut kalitesi gibi kritik sorunlarla yüzleşmektedir.

Bu sorunlar, SKA 11.1 alt hedefi olan herkes için güvenli ve uygun fiyatlı konut ile temel hizmetlere erişimin sağlanması hedefini doğrudan sekteye uğratmaktadır.

Benzer olarak, SKA 11.2 alt hedefi ise güvenli, uygun fiyatlı, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemleri sağlamayı hedef almaktadır. Yoksul ailelerin yüksek ulaşım maliyetlerini karşılamakta güçlük yaşaması veya kış şartları dolayısıyla oluşan mahalleler arası erişimin zorlaşması bu hedefin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

2.3.2. Alan Araştırması Bulguları: Kent Yoksulluğunun SKA Çerçevesindeki Görünümleri

Bu bölümde, Ardahan kent merkezinde yürütülen alan araştırması kapsamında 24 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen nitel veriler, SKA görünümüleri doğrultusunda analiz edilerek incelenmektedir. Bulgular, yoksulluğun yalnızca ekonomik açıdan yoksunluk olmadığını bireylerin sosyal refahını, insan onurunu ve geleceğe yönelik fırsatlarını sekteye uğratan çok boyutlu ve yapısal bir sorun olduğunu gözler önüne sermektedir. Araştırma kapsamında görüşmelerin tamamı Ardahan'da gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kişilere ilişkin özellikler Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Ardahan Kent Yoksulluğu Nitel Araştırma Örneklem Profili (N=24)

Kodu	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek Uğraş	/ Aylık Gelir (Kırsalılık Seviyesi)	Durumu	Sosyal Yardım Alıyor mu?	İkamet Ettikleri Mahalle
K1	Kadın	30	Evli	Ev hanımı	Derin	Yoksulluk	(Sadece Evet	Karagöl

sosyal destekle geçiniyor)							
K2	Erkek	32	Evli	İşsiz	Derin Yoksulluk (Düzenli gelir yok)	Evet	Halil Efendi
K3	Kadın	58	Bekar	Ev hanımı	Derin Yoksulluk (Emekli/dul aylığı düşük)	Evet	Karagöl
K4	Erkek	24	Bekar	Gündelik işçi	Sınırdan Yoksulluk (Düzensiz, AU altı)	Hayır	Yeni Mahalle
K5	Kadın	39	Evli	Temizlik işi	Sınırdan Yoksulluk (Kısmi/Düzensiz Gelir)	Evet	Halil Efendi
K6	Erkek	67	Evli	Emekli	Yeterli Gelir (Emekli Maaşı)	Evet	İnönü
K7	Kadın	49	Evli	Ev hanımı	Derin Yoksulluk (Eşin geliri düşük)	Evet	Karagöl
K8	Erkek	29	Evli	Kamu Çalışanı	Göreceli İyi Gelir (Memur Maaşı)	Hayır	Yeni Mahalle
K9	Kadın	25	Bekar	Market Çalışanı	Sınırdan Yoksulluk (Asgari Ücret)	Hayır	İnönü
K10	Kadın	40	Evli	Ev hanımı	Derin Yoksulluk	Evet	Halil Efendi
K11	Erkek	52	Evli	İnşaat işçisi	Sınırdan Yoksulluk (Mevsimlik/Düzensiz)	Evet	Karagöl
K12	Kadın	63	Bekar	Ev hanımı	Derin Yoksulluk (Düşük dul/yaşlılık geliri)	Evet	Halil Efendi
K13	Erkek	21	Bekar	Gündelik işçi	Sınırdan Yoksulluk (Düzensiz, AU altı)	Hayır	Yeni Mahalle
K14	Kadın	42	Evli	Kamu Çalışanı	Göreceli İyi Gelir (Memur Maaşı)	Hayır	Karagöl
K15	Erkek	60	Evli	Emekli	Yeterli Gelir (Orta Emekli Maaşı)	Evet	Halil Efendi
K16	Erkek	48	Evli	Küçük Esnaf (Bakkal)	Sınırdan Yoksulluk (Borçla dönüyor)	Hayır	İnönü
K17	Kadın	28	Evli	Tekstil İşçisi	Sınırdan Yoksulluk (Asgari Ücret)	Dönemsel	Yeni Mahalle
K18	Erkek	72	Bekar	Emekli	Derin Yoksulluk (Düşük emekli maaşı)	Evet	Karagöl
K19	Kadın	35	Bekar	İşsiz (Üniversite Mezunu)	Derin Yoksulluk (Aile desteği)	Hayır	Halil Efendi
K20	Erkek	38	Evli	Tarım İşçisi	Sınırdan Yoksulluk (Mevsimlik ve düzensiz)	Evet	İnönü
K21	Kadın	55	Evli	Gündelikçi / Temizlik	Sınırdan Yoksulluk (Düzensiz, kocasının geliri düşük)	Evet	Karagöl
K22	Erkek	31	Bekar	Garson (Göçmen İşçi)	Sınırdan Yoksulluk (Asgari Ücret + Bahşiş)	Hayır	İnönü
K23	Kadın	68	Bekar	Ev Hanımı	Derin Yoksulluk (65 Yaş Aylığı)	Evet	Halil Efendi
K24	Erkek	41	Evli	İnşaat Ustası	Yeterli Gelir (Yazın iyi, kışın sıfır)	Dönemsel	Yeni Mahalle

Yukarıdaki Tablo 14'de özetlenen 24 katılımcıdan oluşan nihai örneklem, Ardahan kent yoksulluğunun derin ve heterojen bir kitleyi etkilediğini açıkça göstermektedir. Bu nitel araştırmanın bulguları, özellikle üç temel kırılganlık grubunu öne çıkarmakta ve bu kırılganlıkların mekânsal dağılımına dair önemli bulgular sunmaktadır.

İlk olarak, Derin ve Yapısal Yoksulluk riski göze çarpmaktadır. Görüşülen katılımcılardan 17 kişi, gelirleri temel yaşam standartlarını idame ettirmekte güçlük çeken "Derin Yoksulluk" veya "Sınırdaki Yoksulluk" kategorilerinde yer almaktadır. Bu durum yoksulluk açısından ortaya çıkan riskin, yapısal bir nitelik taşıdığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu risk özellikle Karagöl ve Halil Efendi Mahallelerinde görülmekte, düşük emekli aylıkları veya 65 yaş maaşı nedeniyle en yüksek risk altında yer alan yaşlı kadınlar (K3, K12, K18, K23) bu mahallelerde öne çıkmaktadır. Yoksulluğun bu mekânlarda cinsiyet ve yaş temelli eşitsizliklerle (SKA 5 ve SKA 10) kesiştiği tespit edilmiştir.

İkinci olarak, Çalışan Yoksulluk görünümü ve beraberindeki İstihdam Krizi (SKA 8) belirgin bir şekilde ön planda yer almaktadır. Yoksulluk, güvencesiz ve düzensiz gelire sahip gruplarda yoğunlaşarak "Çalışan Yoksulluk" olgusunu görünür biçimde somutlaştırmaktadır. Sınırdaki Yoksulluk grubunun çoğunlukla İnönü ve Yeni Mahalle gibi ekonomik hareketliliğin görece daha iyi konumlandığı mahallelerde gözlemlenmesi dikkat çekmektedir. Bu grubu; mevsimlik inşaat işçileri (K11, K24), gündelik temizlik işçileri (K5, K21) ve borçla dönen küçük esnafı (K16) oluşturmaktadır. Dikkat çekici bulgular arasında, üniversite mezunu bir gencin yaşadığı işsizlik (K19) ve asgari ücretle çalışan bir tekstil işçisinin geçip güçlüğü yaşaması (K17) gibi bulgular, kentin SKA 8 (İnsana Yakışır İş) hedefine yönelik nitelikli ve sürdürülebilir ve güvenceli istihdam sahaları oluşturma kapasitesinin yapısal engeller nedeniyle zorluklarla karşılaştığını kanıtlamaktadır.

Son olarak, örneklemde önem arz eden 17 kişinin, yaşamlarını sürdürebilmek için sosyal desteklere ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu durum, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefi neticesinde mevcut sosyal güvenlik ağlarının yoksulluk sürecini azaltmaktan ziyade, sadece hafıflettiğini ve bireyleri pasif alıcı konumuna yönlendirdiğini düşündürmektedir.

2.3.2.1. SKA 1 ve SKA 3 Kesişimi: Çok Boyutlu Yoksulluk ve İnsani Onur Krizi

Bu bölümde, Ardahan'daki kent yoksulluğu deneyiminin SKA 1 (Yoksulluğa Son) ve SKA 3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam) hedeflerinin kesişim noktası ele alınmıştır. Bu incelemenin asıl amacı, yoksulluğun yalnızca ekonomik bir yoksunluk değil, aynı zamanda bireylerin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı oluşlarını ve insani onurlarını doğrudan hedef alan çok boyutlu bir kriz ortamında bulunduğunu yansıtmaktadır.

Saha çalışmasında, katılımcılara görüşmeler başlamadan önce tezin önemi ve konu alanı hakkında bilgi verilmiş, ardından kendilerine şu temel soru yöneltilmiştir: "Yoksulluk ne anlama geliyor? Bu kavramı kendi hayatınızdan örneklerle açıklayabilirsiniz?" Bu soru, bireylerin yoksulluğu nasıl tanımladıklarını, yoksulluğun kendi yaşamlarındaki somut ekonomik, duygusal ve sosyal deneyimlerini ve bu durumla ilgili algılarını derinlemesine öğrenmek amacıyla kullanılmıştır.

"Yoksulluk, çocuğuna kışlık giysi alamamak demektir. Sabahları okula gönderirken çok zorluk yaşıyorum. İçim parçalanıyor." (K7)

"Yoksulluk, her sabah işe gidip ekmek kazanamamak. İşsiz olduğum günler evde durmak bana ağır geliyor." (K13)

"Yoksulluk benim için borçla nefes almak demek. Dükkânı açık tutmak için sürekli kredi kartı borcu kapatıp yeni borç açmak zorundayım. Esnaf olmama rağmen kazancım bir işçiden farksız. İşlerim biraz düşse, hemen kapanırım." (K16)

"Yoksulluk, kışın soba yakamamak, battaniye ile oturmak. Isınmak bile artık lüks oldu." (K11)

"Yoksulluk, emeğinin karşılığını alamamak ve kazancını mevsimle kaybetmek demek. Yazın ustalık yapıp iyi kazanıyorum ama kışın işim sıfır. Kışın yoksul hissediyorum." (K24)

"Yoksulluk, pazara gidip sadece fiyatlara bakıp geri dönmek. Elim boş dönmek çok kötü hissettiriyor." (K12)

"Üniversite okudum ama sonuçta markette çalışıyorum. Ailemden harçlık almak zor geldiği için mecbur kaldım. Bu da bir yoksulluk." (K9)

"Traktör çalışıyor ama mazot pahalı. Çalıştıkça zarar ediyorum. Bunu bile sürdürememek yoksulluktur." (K4)

"Et, balık gibi yiyecekleri unuttuk. Sofrada sadece çorba varsa şükrediyoruz. Bu bizim için normal artık." (K1)

"Kredi kartı dolu, eşim şehir dışında ama gönderdiği yetmiyor. Hep eksideyiz." (K10)

"Yalnız başıma yaşıyorum, maaşım yok. Komşular olmasa aç kalırdım. Yoksulluk dayanışmaya muhtaç olmak demek." (K3)

Katılımcıların yoksulluk tanımları, yalnızca gelir eksikliğinden çok, temel insani ihtiyaçları karşılayamamanın yarattığı utanç ve yetersizlik duygusu üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Bu durum, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefinin, bireylerin fiziksel ve psikolojik iyi oluşunu ele alan SKA 3 (Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam) hedefiyle iç içe geçtiğini göstermektedir.

Ekonomik yetersizlikten kaynaklı ortaya çıkan duygusal yük karşısında katılımcıların, *"içim parçalanıyor"* (K7), *"borçla nefes almak"* (K16) ve *"sürekli yetersiz biri gibi hissediyorum"* (K10) gibi ifadeleri, yoksulluğun bireylerin ruh sağlığı üzerindeki derin ve yıkıcı etkisini gözler önüne sermektedir. Ele alınan bulgu, SKA 3'ün gerekli kıldığı ruh sağlığı hizmetlerinin yoksullukla mücadele politikalarına eşlik etmesi ihtiyacını destekler niteliktedir.

Analizler, yoksulluğun somut yoksunluk çerçevesini ve diğer SKA hedefleriyle olan kesişimini de sergilemektedir. Gıda güvencesizliği alanında *"Et, balık gibi şeyleri unuttuk"* (K1) ve *"pazara gidip sadece fiyatlara bakıp geri dönmek"* (K12) gibi yanıtlar, SKA 2 (Açlığa Son) hedefine ulaşmada yaşanan sorunların boyutunu görünür kılmıştır. Bu bulgular sayesinde, yerel yönetimlere gıda yardımlarının miktarı ve niteliği artırılarak gıda güvencesizliğinin somut açıdan azaltılması yönünde politika geliştirilmesi önerilmekte ve gerekli görülmektedir.

Ardahan coğrafyasının getirdiği sınırlamalar özellikle, kışın *"soba yakamamak, battaniye ile oturmak"* (K11) ifadesiyle örneklendirilmekte ve bu durum kent yoksulluğunun derinleşmesine neden olmaktadır. SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler) hedefi kapsamında ele alınan güvenli ve uygun fiyatlı barınma kavramı, yakıt ve ısınma maliyetleri nedeniyle ciddi bir şekilde ihlal edilmektedir. Bu durumda, merkezi ısıtma sistemleri dönüşümüne destek veya yakıt yardımlarının kış aylarındaki gerçek maliyet

oranlarını telafi edecek şekilde güncellenmesi gibi barınma ve enerji politikalarının incelenmesi gerekmektedir.

Bunlara ek olarak, maddi açıdan oluşan sıkıntının neden olduğu sosyal ortamlardan uzaklaşma ve dışlanmışlık (K4) hissi, yoksulluğun bireyin sosyal çevresinin giderek azaldığını açıkça göstermektedir. Bu sosyal dışlanmayla mücadele için, kamu kurumları ve STK'lar aracılığıyla desteklenen, yoksul bireylerin sosyal entegrasyonunu ve katılımını teşvik eden psiko-sosyal destek programlarının yaygınlaştırılması politika çalışmalarına ışık olacaktır.

Tablo 15. Ardahan Kent Yoksulluğunun Çok Boyutlu Görünümleri: SKA Kesişimsellik Analizi

Kilit Bulgular (Katılımcı İfadeleri)	SKA Analizi ve Kesişimsellik	Yapısal Sorun ve Detaylandırma
"Çocuğuna kışlık giysi alamamak." (K7) / "Isınmak bile artık lüks oldu." (K11)	SKA 1.2 (Ulusal Tanımlara Göre Yoksulluğu Azaltma) ve SKA 11.1 (Güvenli ve Uygun Fiyatlı Konut): Yoksulluk, Ardahan coğrafyasının sert taşımaktadır. SKA 11.1'in iklim koşullarını temel barınma ve hayatta kalma gerektirdiği uygun maliyetli, gayretine düşürerek, enerji yoksulluğunu (SKA 7 enerji verimli konutlar Ardahan ile ilişkili) ve kentsel yoksulluğun en sıkıntılı ve için önemli bir avantaj görünen olgularını gözler önüne sermektedir.	Kent yoksulluğu, ekonomik krizi (giysi, soba) coğrafi dezavantaj (soğuk iklim) ile birleştirerek onur kırıcı bir boyuta taşımaktadır. SKA 11.1'in uygun maliyetli, enerji verimli konutlar Ardahan için önemli bir avantaj konumundadır.
"Pazara gidip sadece fiyatlara bakıp geri dönmek." (K12) / "Et, balık gibi yiyecekleri unuttuk." (K1)	SKA 2.1 (Açlığı Sona Erdirme) ve SKA 3.4 (Ruh Sağlığını Teşvik Etme): Gıdaya erişim noktasında hedefine ulaşmayı engelleyen sıkıntılar, gıda güvensizliği riskini engellemektedir. Yoksullukla yükselterek beslenme yetersizliğine yol açmaktadır. mücadele, SKA 2 hedefine Bu durumun neden olduğu utanç ve yetersizlik yönelik yerel gıda yardımlarının duyurusu (K10), ruh sağlığı açısından (SKA 3) kalitesini artırmayı gerekli kılmaktadır.	Yoksulluk, bireyin kendine olan saygısını azaltarak SKA 3 hedefine ulaşmayı engellemektedir. Yoksullukla mücadele, SKA 2 hedefine Bu durumun neden olduğu utanç ve yetersizlik yönelik yerel gıda yardımlarının duyurusu (K10), ruh sağlığı açısından (SKA 3) kalitesini artırmayı gerekli kılmaktadır.

Yoksulluğun sadece maddi değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal etkilerini de derinlemesine anlamayı amaçlamak gerekmektedir. Katılımcıların kendilerini toplum içinde nasıl hissettikleri ve bu durumun aile içi ilişkilere nasıl yansıdığı şu soruyla ortaya konmuştur; Yoksulluğun sizi veya ailenizi psikolojik ya da sosyal yönden nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

"Çocuklarımla isteklerini karşılayamayınca kendimi kötü hissediyorum. Sürekli yetersiz biri gibi hissediyorum. Gece yatağa girdiğim zaman üzüntülerimi bastıramıyorum." (K10)

"İşsiz olmak bende utanma suçluluk duygusu yaratıyor. Sosyal ortamlardan iyice uzaklaştım artık kendimi dışlanmış hissediyorum." (K4)

"Sürekli endişeli ve gergin hissediyorum. Evde hep para yüzünden tartışmalar çıkıyor. Artık mahallede oturan insanlardan utanıyorum, hepsi iş aradığımı biliniyor." (K21)

"Çalışmak zorundayım o yüzden haftanın 6 günü işteyim. Sosyal hayatım çok azaldı. Arkadaşlarımın yanına gidemiyorum gittikçe aramızdaki samimiyet de azaldı." (K9)

"Yaz aylarında rahatım ama kış gelince sıkıntıya giriyorum. Ailem de öyle. Sürekli borç isteyeceğime dair endişelerim beni yıpratıyor." (K24)

"Büyük bir utanç ve değersizlik hissediyorum. Senelerce okula gittim, şimdi annemden harçlık istemek zorunda kalıyorum. Sosyal çevremle görüşmemeye çalışıyorum, çünkü herkes ne yaptığımı soruyor." (K19)

Katılımcılarla yapılan görüşmede, yoksulluğun bireyleri psikolojik olarak ciddi biçimde etkilediği görülmektedir. Bireyler kendilerini yetersiz, utanmış, değersiz ve dışlanmış hissettiklerini beyan etmişlerdir. Bu durum, özgüvensizliğin ve stresli dönemlerin yaygın olarak yaşandığını ortaya koymakla birlikte, ekonomik stresin aile içindeki ilişkilerde de huzursuzluk ve gerginliğe neden olduğunu görünür kılmıştır.

Sosyal yönden incelendiğinde katılımcıların toplumdan izole olma yöneliminde oldukları, sosyal ilişkilerden uzaklaştıkları ve kendilerini dışlanmış hissettikleri anlaşılmaktadır. Bu da, maddi yetersizliğin sadece temel ihtiyaçlara erişimi değil, aynı zamanda bireylerin sosyal hayata katılımını zorlaştırdığı yönünde sınırlılık oluşturmaktadır.

Edinilen bilgiler sonucunda, yoksulluğun bireylerin ruh sağlığı ve sosyalliği üzerinde yıkıcı etkilerini azaltma niyetiyle, yerel yönetimlerin ve ilgili kamu kurumlarının ücretsiz psikolojik destek ve danışmanlık hizmetlerinin yoksul mahallelerdeki sosyal yardım birimlerine dahil edilerek bütünleştirilmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca, yoksul kesimin toplumdan uzaklaşmasının önündeki engelleri azaltmak amacıyla hobi ve mesleki eğitim faaliyetleri gibi sosyal hayata aktif katılımı

destekleyen programların yaygınlık kazanması toplumsal açıdan stratejik bir politika hamlesi olmalıdır.

2.3.2.2. SKA 8 ve SKA 10 Kesişimi: Gençlerin Umutsuzluğu ve Yapısal İstihdam Engelleri

Bulgular, kent yoksulluğunun Ardahan'daki yansımasının, ekonominin SKA 8 (İnsana Yakışır İş) hedefine dayalı sürdürülebilir istihdamı oluşturamaması şeklinde bir yapı sergilediğini göstermektedir. Bu yapısal sorun, SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefine aykırı olarak fırsat eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Çocuklarınızın eğitimi veya sağlık hizmetlerine ulaşımında herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz? Bu sorunun amacı, ailelerin eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim göstergelerini ele almak ve yoksulluğun bu temel haklara ulaşımı nasıl etkilediğini ortaya koymaktır.

"Kızım lisede okuyor servis parasını ödemekte zorluk çekiyoruz. Okula bazen yürüyerek gidiyor. Defter, kalem gibi masrafları karşılamak da her zaman mümkün olmuyor." (K10)

"10 saat çalışıyorum karşılığında asgari ücret alıyorum ama bu çocuk bakıcısına verdiğim para ile aynı. Evde otursam daha mantıklı. Destekler yetersiz, verilen maaşın artırılması gerektiğini düşünüyorum." (K17)

"Eğitim açısından zorluk yaşıyoruz. Dershaneye gönderme konusunda maddi gücüm yok. 'Oğlum sana güveniyorum, derslerine iyi çalış' diyerek teselli ediyorum. Çocuklarımız eşit olmayan bir yarışta." (K16)

"Dört çocuğum var, hepsinin okul ihtiyaçlarını karşılamak çok zor. Birine ayakkabı alsam diğerine alamıyorum. Güçlkle geçiniyoruz." (K2)

"Yazın birikim yaptığım için eğitiminde okul döneminde zorlanmıyoruz. Ama iş kazası korkusu yaşıyorum. Sigortalı çalışmak istiyorum ama her zaman bulamıyorum." (K24)

"Torunlarım köyde ben şehirde yaşıyorum. Okula gitmek için her sabah minibüse biniyorlar ama kışın yollar karla kapandığında gidemedikleri de oluyor. Sağlık ocağı köyde yok, bir şey olursa ambulansı aramak zorunda kalıyoruz." (K15)

"Oğlum üniversite sınavına hazırlanıyor ama kursa yazdıracak maddi gücümüz yok. Kitapları ikinci el almak zorunda kalıyoruz, hatta bazılarını komşular veriyor. Dış

problemi vardı ama devlet hastanesinde ya sıra yok ya da yapamıyorlar, özel kliniğe de pahalı olduğu için gidemiyoruz." (K1)

"Tarlada çalışıyorum ama kendime bile para yetmiyor. Mazot ve tohum fiyatları aldı başını gitti. Sosyal yardımlar, tarımsal üretime destek olmalı." (K20)

Katılımcı ifadeleri, yoksulluğun bireyler üzerinde psikolojik olarak ciddi biçimde etki bıraktığının şahididir. Bireylerin yaşadığı yetersiz, utanmış, değersiz ve dışlanmış gibi duygular, özgüven kaybı ve depresif belirtilerin yaygın olduğunu ortaya koymakla birlikte, ekonomik stresin aile içindeki ilişkilerde de huzursuzluk ve strese yol açtığını göstermektedir.

Edinilen bulguların, sosyal politikaların temel hizmetlere erişimi kolaylaştıracak yönde tekrardan oluşturulması gerektiğini yansıtmaktadır. Özellikle eğitimde fırsat eşitliğinin oluşturulması ve sağlık hizmetlerine ulaşımın herkes için eşit hale getirilmesi, yoksulluğun bireyler üzerindeki dezavantajlarını gidermede belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Katılımcılardan oluşan 17 kişinin, sabit ve yeterli bir gelir kaynağına sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Tarım ve Hayvancılıkla uğraşan bireyler ellerindeki değerinde satılamamasından dert yakınırken, gençler ise işsizlikten dolayı metropol şehirlere taşınmayı düşündüklerini ifade etmektedir.

"Benim oğlum üniversiteyi bitirdi ama burada mesleğine göre iş bulamadı. Gebze'ye gitti orada garsonluk yapıyor." (K15)

"Buraya büyük şehirden iş bulma umuduyla geldim ama maaşlar burada da düşük seviyede. Sigortam düzensiz. Yoksulluk, sürekli yer değiştirmektir. Devlet, küçük şehirde iş imkânını artırmalı." (K22)

"Eşim işsiz, ben de temizlik işine gidiyorum. Ayda bir iki gün anca iş çıkıyor. Alışverişlerimizi borçla yapıyoruz. Sosyal yardımlardan faydalaniyoruz ama sadece kuru gıda geliyor. O da malesef bize yetmiyor." (K5)

Eğitimli işsizlik ve mecburi göç açısından ele alındığında, "Üniversite okudum ama sonuçta markette çalışıyorum" (K9) ve "Benim oğlum üniversiteyi bitirdi, Gebze'ye gitti orada garsonluk yapıyor" (K15) ifadeleri, Ardahan ekonomisinin ihtiyacı olan işgücünü kentte tutamadığını kanıtlamaktadır. Bu durum, eğitime yapılan yatırımların karşılığının alınamamasına ve yoksulluğun yenilenerek şehirden göçle sonuçlanmasına neden olmaktadır.

Eğitimde alanında meydana gelen fırsat eşitsizliği, ulaşım (servis ücreti) ve temel materyallere (kitap, kurs) erişimdeki zorluklar (K10, K1, K2) ile eğitimdeki dolaylı maliyetlerin yoksul haneler açısından sorunlu bir yapıda olduğunu göstermektedir. SKA 4.5 hedefine rağmen, ortaya çıkan bu maliyetler çocukların nitelikli eğitime erişimini zorlaştırarak yoksulluğun kuşaklararası bir kısır döngüye girmesine yol açmaktadır.

Katılımcıların yanıtları, Ardahan'daki kent yoksulluğu yaşayan bireylerin ekonomik alanda oldukça kırılgan bir yapı sergilediğini göstermektedir. Bu durum, bireylerin borçlanmadaki yoğunluğunu (K2, K11, K16) ve düzensiz, kayıt dışı işlerle (K5, K21, K24) hayatta kalma çabalarını görünür kılmıştır. Parasal alanda yaşanan bu kırılganlık, bireylerin yoksulluk döngüsünden kopmasını zorlaştırmaktadır. Bulgular, SKA 8.7 (Güvencesiz Çalışmanın Ortadan Kaldırılması) hedefiyle çelişmekte ve yoksul hanehalklarının kalıcı olarak kayıt dışı ve sosyal güvenceden yoksun mevcut çalışma koşullarına yönelik mecburiyetini ispatlamaktadır.

Tablo 16. Yoksulluğun Ekonomik ve İstihdam Boyutu: SKA 8, SKA 9 ve SKA 11 Kesişiminde Ardahan Bulguları

Kilit Bulgular (Katılımcı İfadeleri)	SKA Analizi ve Kesişimsellik	Yapısal Sorun ve Detaylandırma
"Üniversite okudum ama sonuçta markette çalışıyorum." (K9) / "Oğlum üniversiteyi bitirdi ama burada mesleğine göre iş bulamadı. Gebze'ye gitti orada garsonluk yapıyor." (K15) / "Buraya büyük şehirden iş bulma umuduyla geldim ama maaşlar burada da düşük seviyede. Sigortam düzensiz. Yoksulluk, sürekli yer değiştirmektir." (K22)	SKA 8.6 (Genç İstihdamını Teşvik Etme) ve SKA 9.2 (Kapsayıcı ve Sürdürülebilir Sanayileşme): Kentte bir yapı oluşturmamayan sürekli göç etmesine ve kentlerin nitelikli işgücü, Ardahan'ın beşeri sermayesinin gelişmesini engellemesine neden olmaktadır. SKA 9'un Oluşturulacak politikalar, yerel gerektirdiği katma değerli üretim ve ekonomik yenilikçilik eksikliği, eğitimli Sigortam düzensiz. Yoksulluk, gençleri asgari ücretli veya göç eden işçi konumuna getirmektedir.	Bu durum, SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler) hedefini olumsuz etkileyerek, nüfusun sürekli göç etmesine ve kentlerin sürdürülebilirliğini engellemesine neden olmaktadır. SKA 9'un Oluşturulacak politikalar, yerel gerektirdiği katma değerli üretim ve ekonomik yenilikçilik eksikliği, eğitimli destekleyerek SKA 8'e uygun üretken işler oluşturmaya zemin hazırlamalıdır.
"Mazot ve tohum fiyatları aldı başını gitti. Sosyal yardımlar, yüzünden zarar etmesi, kentin hayvancılık alanındaki tarımsal üretime destek olmalı." (K20) / "Eşim işsiz, ben de temizlik işine gidiyorum. Ayda bir iki gün anca iş çıkıyor." (K5) / "Evde otursam daha mantıklı" (K17)	SKA 8.3 (Girişimciliği ve Üretken İstihdamı Teşvik Etme) ve SKA 8.7 (Güvencesiz İşçiliğin Kaldırılması): Tarım sektörüyle uğraşan bireylerin yüksek fiyatlar kısmını oluşturan tarım ve ekonomik döngüsünün aksamasına sürdürülebilirlik, SKA 8 için neden olmaktadır. Ayrıca kadınların kritik bir öneme sahiptir. Bu (K5) kayıt dışı, güvencesiz ve sektörlerin desteklenmesi, aynı düzensiz işlerde çalışmaya mecbur zamanda gıdaya olan ihtiyacı da kalması (SKA 8.7), yoksulluk (SKA 2) pekiştiren bir durum boyutunu ileri taşımaktadır.	Ardahan ekonomisinin büyük alanındaki hayvancılık alanındaki tarımsal üretime destek olmalı. SKA 8 için neden olmaktadır. Ayrıca kadınların kritik bir öneme sahiptir. Bu (K5) kayıt dışı, güvencesiz ve sektörlerin desteklenmesi, aynı düzensiz işlerde çalışmaya mecbur zamanda gıdaya olan ihtiyacı da kalması (SKA 8.7), yoksulluk (SKA 2) pekiştiren bir durum haline dönüşmüştür.

Bu analizler özet olarak, SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedefine göre Ardahan'daki kent yoksulluğunun yapısal ekonomik boyutlarını incelemektedir. Bulgular, Ardahan ekonomisinin SKA hedeflerine ulaşmada karşılaştığı sorunları yansıtmaktadır. Bunlar; eğitilmiş gençlerin kentte yer bulamaması ve zorunlu göç yoluyla insan emeğinin kaybedilmesi, tarım ve hayvancılık sektöründeki yüksek girdi maliyetlerinin sektöre uğraması ve kadınların sıklıkla kayıt dışı, güvencesiz işlere mahkûm kalması gibi temel sorunlardır.

2.3.2.3. SKA 4 ve SKA 3 Kesişimi: Temel Hizmetlere Erişimin Finansal Bariyerler

Yoksulluk, SKA 4 (Nitelikli Eğitim) ve SKA 3 (Sağlıklı Yaşam) tarafından güvence altına alınarak, temel hizmetlere erişimin önünde ekonomik risk oluşturmaktadır. Özellikle çocuklar için okul gezilerine katılamama (K5) ya da dershaneye gönderme konusunda sıkıntı yaşama gibi (K16) örnekler, yoksulluğun eğitimdeki fırsat eşliğinin ihlal edildiğini yansıtmaktadır.

Buna karşılık, bireysel dayanıklılık ve toplumsal dayanışma açısından ele alındığında, katılımcıların hayatta kalmak için çaba içinde olmaları dikkat çekmektedir. Borçlanmanın yanında, takas (K21), ekmek yapma gibi ev içi üretim (K10) ve komşu yardımı (K3, K23) gibi geliştirilen kişisel yöntemler, SKA hedeflerine ulaşılan kadar dayanışma içinde kalarak hayatlarını idame ettirdiklerini göstermektedir.

Ancak, *"Komşular olmasa gidecek yerim yok"* (K23) ve *"yaz aylarındaki kazancımı kışa saklıyorum"* (K24) gibi ifadelerle özetlenen bu çözümlerin geçici, kırılgan ve bireyin onurunu kırarak şekilde olması, Ardahan kent yoksulluğuyla mücadelede kalıcı ve yapısal politika çözümlerine olan ihtiyacı elzem bir şekilde gerekli bulmaktadır.

Ailenizin aylık gelir düzeyi ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli mi? Karşılamadığı durumlarda nasıl bir çözüm arıyorsunuz? Bu sorudaki amaç, hane halkının mevcut gelir kaynaklarıyla temel yaşam ihtiyaçlarını ne düzeyde karşıladığını anlamaya yöneliktir. Ayrıca, ekonomik yetersizlik karşısında uygulanan kişisel ya da ailevi stratejileri öğrenmeyi de hedeflemektedir. Katılımcılardan alınan ifadeler şu şekildedir:

"Aldığımız yardım kira ve temel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalıyor. Genelde bakkala borç yazdırıyorum. Akrabalarımın destek istemek zorunda kalıyorum." (K2)

"65 yaş aylığı alıyorum ama tek başıma ısınamıyorum. Komşularım yardım etmese aç kalırdım. Yoksulluk, yalnız kalmaktır. Sosyal desteklerin eve teslim edilmesi bile zor oluyor." (K23)

"Yazın yetiyor, hatta kenara koyuyorum. Ama kışın 5 ay boyunca kenara koyduğumu yiyorum. Gelirimiz düzenli değil, dalgalı. Çözüm, yazın kazandığımı kışa saklamak ve borçtan kaçınmak." (K24)

"Yaşlılık maaşıyla ancak faturaları ödüyoruz. Gıda ihtiyaçlarımızı mahalle dayanışması ile tamamlamaya çalışıyoruz." (K6)

"Kesinlikle yetmiyor. Kâr marjları çok düşük. Yetişmediğinde çeklerimi ertelemeye çalışıyorum. En büyük çözümüm borcu borçla çevirmek. Ne yazık ki bu, çözüm değil, hastalığı uzatmak." (K16)

"İşe gittiğim günlerde kazancım biraz yetiyor ama her gün iş olmuyor. Sürekli borçlanıyoruz, çocuklara arada bir akrabalarından yardım geliyor." (K11)

Soruya verilen yanıtlar, araştırma kapsamındaki bireylerin düzenli ve yeterli gelire ulaşamadığını açıkça göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, kazandıkları gelirlerin temel ihtiyaçlarına yetmediğini ve buna çözüm olarak borçlanma, komşu ve akraba desteği ya da sosyal yardımlara yönelme gibi alternatifler ürettiklerini ifade etmiştir.

Bu durum, Ardahan'da ikamet eden yoksulların maddi açıdan son derece kırılgan bir yapıda olduklarını göstermektedir. Katılımcıların borçlarla hayatlarını sürdürebilmeleri, ekonomik bağımsızlıklarının geride olduğunu ve uzun vadede bu geri kalmışlığın büyük bir borç döngüsüne girmesine zemin hazırlayacağını düşündürmektedir. Ayrıca, sosyal yardımların yeterli bulunmaması ve düzensiz bir şekilde sürdürülmesi yoksulluğun sürekliliğine neden olmaktadır.

Katılımcıların ifade ettikleri çözüm yolları, genellikle geçici ve bireysel çözümler olmakla birlikte yapısal yoksullukla mücadele için uzun vadeli sosyal politika uygulamalarına olan ihtiyacı zorunlu kılmaktadır.

Bireylerin ve ailelerin yoksulluğa karşı geliştirdikleri kişisel baş etme yollarını, dayanışma biçimlerini ve alternatif geçim kaynaklarını daha derinlemesine ortaya koymayı amaçlamak adına onlara, "Yoksullukla mücadele edebilmek için kişisel olarak uyguladığınız stratejiler ya da yöntemler var mı?" sorusu katılımcıların kendilerine ait

olan kaynakları nasıl kullandığı ve toplumsal destek sistemlerine nasıl yaklaştıkları detaylandırılmıştır.

"Evde küçük onarımlar yapıyorum, bazen komşuların işine yardım edip ufak tefek para kazanıyorum. Pazara akşamları gidiyorum, daha ucuza alıyoruz. O da sadece haftada bir defa Pazar kurulduğunda." (K11)

"Kışın kapalı ortamlarda (depo, tamirat) iş arıyorum. Yazın kazancımın yüzde 30'unu dokunulmaz kış fonu olarak ayırıyorum." (K24)

"Köylere yolcu taşıyorum, sigortasız ama başka çarem yok. En azından benzine destek çıkıyor." (K4)

"Artık evde ekmek yapıyorum, fırından almak pahalı geliyor. Bazen komşuya veriyorum, o da bana karşılığında süt/yumurta getiriyor." (K10)

"Masrafları kesmek. Dükkânı tek başıma idare ediyorum, eleman çalıştırmıyorum. Ailemde dükkana yardım ediyor. Kâr etmeyi geçtim amacım dükkânın ayakta kalması." (K16)

Katılımcı ifadeleri, yoksullukla mücadele ile baş etme yolları olarak bireysel dayanıklılığı ve toplumsal dayanışma rollerini açıkça ortaya koymaktadır. Bireyler, kıt kaynaklarını en iyi biçimde kullanmak, gündelik ihtiyaçlarını en ekonomik yoldan karşılamak ve sosyal çevrelerinden alınan desteklerle yoksullukla mücadeleyi etkili kılmak istemektedir.

Bu yöntemler arasında ev içi üretim, geri dönüşümlü eşyalar, mahalle içi takas ve küçük çaplı düzensiz işler dikkat çekmektedir. Özellikle kadın katılımcıların birbiriyle olan mutfak ekonomisi, komşuluk ilişkileri ve evde üretim gibi aile bütçesine katkıda bulunma amaçları göze çarpmaktadır. Erkek katılımcılar ise çoğunlukla geçici işlerle veya bireysel girişimlerle gelir elde etmeye çalışmaktadır. Bu durum, yoksullukla baş etme yöntemlerinde cinsiyete dayalı farklılıkları ortaya koymaktadır.

Tablo 17. Ardahan Kent Yoksulluğuyla Baş Etme Stratejileri ve SKA Kırılganlık Analizi

Kilit Bulgular (Katılımcı İfadeleri)	SKA Analizi ve Kesişimsellik	Yapısal Sorun ve Detaylandırma
--------------------------------------	------------------------------	--------------------------------

SKA 1.3 (Sosyal Koruma) ve SKA

17.1 (Mali Kaynakların Seferber

"Bakkala borç yazdırıyorum." (K2) / "Borçlanarak yaşıyoruz." (K11) / "Yaşlılık maaşıyla ancak faturaları ödüyoruz." (K6) / "Yazın kazancımın yüzde 30'unu dokunulmaz kış fonu olarak ayırıyorum" (K24)	Edilmesi): Sosyal yardımların (SKA 1.3) ve mevcut gelirlerin temel ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması, hane halklarını borçlanma döngüsüne (K2, K11) itmekte ve bu da yoksulluğun süreklilik kazanmasına neden olan bir finansal dönüşmektedir.	Kırılğan Bağımlılık: Katılımcıların finansal bağımsızlıklarının olmaması borçlanmayı hayatta kalma stratejisi haline getirmiştir. SKA 17.1'in gerektirdiği yeterli ve öngörülebilir kalkınma araçları yerine, bireysel borç ve düzensiz yardım dalgasıyla geçinmek zorunda kaldığını somutlaştırmaktadır.
---	---	---

SKA 1.b (Yoksulluk Karşısı Kurumsal Yetersizlik: Yapılan Sağlam Politikalar) ve SKA 16.6 sosyal yardımların faydası az olduğu

Değerlendirme Soruları	Değerlendirme Kriterleri	Değerlendirme Kriterleri	Değerlendirme Kriterleri
"Komşularıma yardım etmese (Etkili, Hesap Verebilir için, yoksullukla mücadele yükü aç kalırdım." (K3) / Kurumlar): Katılımcıların resmi kurumlardan toplumsal hayatlarını sürdürmek için gayri dayanışma ağına (K2, K3) kaymıştır.	"Akrabalarından destek istemek zorunda kalıyorum." resmi sosyal ağlara (komşu, akraba) Neticede bu durum, SKA 1.b ve SKA (K2) / "Mahalle ihtiyaç duyması, resmi sosyal 16.6 hedeflerinin gerektirdiği dayanışmasıyla yardım sistemlerinin yetersizliğini güvenilir ve kapsayıcı kurumsal tamamlamaya çalışıyoruz." ve düzensizliğini görünür yapıların eksikliğinin görülmesine yol (K6) kılmaktadır.		

"Artık evde *ekmek*
yapıyorum *bazen*, *komsuya*

yaşıyorum. Süt, domates veriyorum, o da bana karşılığında süt/yumurta getiriyor." (K10) / "Pazara akşamları gidiyorum daha ucuzda alıyoruz." (K11) / "Köylere yolcu taşıyorum. Sigortasız ama başka çarem yok." (K4)

Alternatif Ekonomi: Bu stratejiler, bireylerin yoksulluk karşısında geliştirdiği geçici çözümler sunmaktadır. Kayıt dışı işler (K4), yoksulluğa son vermek yerine hayatta kalmayı sağlarken diğer yandan bireylerin sosyal güvence (SKA 8) hakkını ortadan kaldırmaktadır. Üretimin evlerde yapılması SKA 12 (Sorumlu Tüketim ve Üretim) ilişkisinde sürdürülebilir yaşam tarzlarına bir dönüşüm ifade etse bile, bu davranış tamamen ekonomik zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

Oluşturulan tablo, Ardahan'daki kent yoksulluğunun en önemli noktalarından biri olan ekonomik kırılganlık olgusunu ve bu duruma karşı geliştirilen bireysel baş etme stratejilerini SKA'ın bakış açısıyla inceleyerek yoksulluğun yapısal çelişkilerini yansıtmaktadır.

Ardahan'daki kent yoksulluğunun temelinde yatan sistemik ve yapısal sorunları işaret eden bu analizde; öncelikle, Sistemik Yetersizlik ve Borç Döngüsü (SKA 1 ve SKA 17) öne çıkmaktadır. Katılımcıların aldığı resmi yardımların (K2, K6) ve gelirlerinin kira, gıda gibi ödemelerini karşılamada yetersiz kalması, malesef borçlanmayı (K2, K11) hayatta kalma yolu haline getirmiştir. Bu durum, bireylerin ekonomik açıdan zorluk çektiğini ve yoksulluk riskinin bir borç sarmalına dönüşerek süreklilik kazandığını

göstermektedir; bu da SKA 1.3 hedefine yönelik etkili bir sosyal koruma sisteminin başarısızlığı anlamına gelmektedir.

Bir diğer açıdan incelenen, Kırılgan Dayanışma Ağı (SKA 16) da önemli bulgular arasındadır. Vakıflar ve Belediyeler gibi resmi kurum yardımlarının düzensiz ve yetersiz olması nedeniyle, katılımcı desteklerinin gayri resmi ağlar (komşular, akrabalar) olduğu görülmektedir. Bu durum, SKA 16.6 hedefinin öne çıkardığı etkili ve hesap verebilir kurumların yetersizliğini ortaya koyarken, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın kent yoksulluğuna karşı bir koruyucu görev üstlendiği de ortaya koymaktadır.

Son olarak, Bireysel Girişim ve Kayıt Dışı Emek (SKA 8 ve SKA 12) dikkat çekmiş ve katılımcılar; ev içi üretim, birikim yapma, mahalle içi takas ve kayıt dışı işler gibi yaratıcı yöntem uygulayarak hayatta kalmaya çalışmışlardır. Bu yöntemler, bireylerin zorluklara karşı koymaları, özellikle sigortasız ve güvencesiz gelir yolları (K4) SKA 8 (İnsana Yakışır İş) amacına terstir ve yoksulluk riskinin sürmesine neden olmaktadır.

Tablo 18’de yer alan açık kodlama aşamasında katılımcıların yoksulluğu ele alış yöntemleriyle yoksulluğun etkilerine ve baş etme stratejilerine yönelik doğrudan ifadelerinden oluşturulan ana temalar ve alt kodlar bu araştırmayı özetleme amacı taşımaktadır. Tabloda yer alan Katılımcı Sayısı (n) sütunu, ilgili kodun kaç farklı katılımcı tarafından ifade edildiğini ve Toplam Frekans sütunu ise kodun tüm mülakat metinlerinde kaç defa geçtiğini göstermektedir. Bu metrikler, temaların Ardahan’ın kent yoksulluğu deneyimini, etki alanını ve konunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.

Tablo 18. Kent Yoksulluğu Araştırması MAXQDA Kodlama Frekans Tablosu (Görüşme Verilerine Dayalı)

Ana Tema	Alt Kod	Ahntılarla İlişkili Katılımcılar (n)	Katılımcı Sayısı (n) (Kodun farklı sayısı)	geçtiği katılımcı (Kodlanan Segment Sayısı)	Toplam Frekans
1. Yoksulluk Kavramı ve Önemi	1.1. Temel İhtiyaç Eksikliği	K7, K12, K1, K5, K18, K23	6		9
	1.2. Barınma ve Isınma Yoksulluğu (Ardahan ölçeğinde)	K11, K12, K18, K23	4		5
	1.3. Geçim Kaynaklarının kırılganlığı	K13, K9, K4, K17, K19, K20, K22	7		11
	1.4. Kronik Borçlanma Döngüsü	K10, K2, K6, K11, K16, K24	6		9
2. Yoksulluğun Psikolojik Şeması	2.1. Yetersizlik ve Suçluluk Duygusu	K10, K4, K1, K21	4		6

	2.2. Psikolojik Çöküntü ve Utanma	K7, K12, K1, K10, K4, K16, K18	7	10
	2.3. Sosyal ve Mekansal Dışlanma	K4, K9, K23	3	4
3. Eğitim ve Sağlık Erişiminde Kısıtlılık	3.1. Eğitim İmkanlarına Erişimde Eşitsizlik	K10, K2, K1, K5, K16	5	6
	3.2. Ulaşım ve Hizmet Erişimde Kısıtlılık	K10, K15, K23	3	4
	3.3. Sağlık Sorunlarında Maddi Yetersizlik	K1, K18, K19, K22	4	5
4. Yoksullukla Baş Etme Yöntemleri	4.1. Borçlanma ve Akaraba/Komşu Dayanışması	K2, K6, K11, K3, K10, K21, K23	7	10
	4.2. Gıda Tedariği ve Ev İçi Üretim	K11, K10, K21	3	4
	4.3. Gayri Resmi İşlerle Ek Gelir	K4, K11, K17, K24	4	6
5. Yapısal Sorunlar ve Demografik Hareketlilik	5.1. Kırsal Üretimin Güvencesizliği ve Karlılık Erozyonu	K4, K15, K20	3	4
	5.2. Genç Nüfusta İşsizlik ve Göçe Yönelim	K9, K15, K19, K22	4	6
	5.3. Sosyal Yardımın Zayıflığı	K5, K16, K17, K24	4	7

Yukarıdaki tablo, nitel araştırma yazılımı olan MAXQDA 2022 kullanılarak oluşturulmuş bir frekans tablosudur. Görüşme verilerinin yazılıma aktarılmasının ardından, analiz süreci detaylıca incelenmiştir. İlk aşamada, tezin teorik çerçevesi ve ön veriler ana temalar ve alt kodlar hiyerarşik bir şekilde belirlenmiştir. Ardından, her mülakat metni bu kodlama sistemi üzerinden incelenmiş ve ilgili ifadeler uygun kodlar ile eşleştirilmiştir. Son olarak, MAXQDA'nın analiz araçları kullanılarak kodların mülakatlarda kaç kez tekrar ettiği (frekans) ve kaç farklı katılımcı tarafından dile getirildiği (n) sayısal olarak sunularak tespit edilmiştir.

Psikolojik Çöküntü ve Utanma en yüksek katılımcı sayısına (n=7) sahip kodlardan biridir. Bu durum yoksulluğun bireyler üzerinde ne kadar yorucu ve yıpratıcı olmasına ve psikolojik açıdan derin izler bırakmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla yoksullukla mücadelenin maddi yardımlardan öteye giderek ruh sağlığı desteklerine de ihtiyaç duyulması gerektirdiğini göstermektedir.

Temel İhtiyaç Eksikliği (Gıda/Giyim) alt kodu, hem sıklık hem de katılımcı sayısı bakımından yüksek değerler sunmaktadır. Bu da, katılımcıların gıda ve giyim gibi en önemli ihtiyaçlarını bile düzenli ve sürdürülebilir bir şekilde karşılayamadığını ortaya koymaktadır. Özellikle günlük yaşamdaki en temel ihtiyacını bile bir belirsizlik ve kırılganlık içinde yaşanması, yoksulluğun ne denli derin bir sorun olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Borçlanma ve Kırılgan Destek Ağları ise, Kronik Borçlanma Döngüsü ile Akraba/Komşu Dayanışması kodları yüksek sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgu, yoksul hanelerin resmi sosyal güvenlik ağları yerine, gayri resmi dayanışma ve sürekli borç döngüsü ile ayakta kalmaya çalıştığını göstermekte ve bu stratejilerin geçici olması nedeniyle kırılganlığı artırmaktadır.

Son olarak, Coğrafi ve Ekonomik Derinleşme bulgusu; Barınma ve Isınma Yoksulluğu ile Kırsal Üretimin Güvencesizliği ve Karlılık Erozyonu kodları aracılığıyla Ardahan'ın sert coğrafi ve ekonomik yapısından kaynaklanan özel sorunların kent yoksulluğunu derinleştirdiğini göstermektedir.

2.3.3.SKA 8 (İnsana Yakışır İş) Hedefi Bağlamında: Çalışan Yoksulluk ve Ardahan İşgücü Piyasasının Yapısal Sorunları

Bu bölümde, Ardahan ilinde yaşayan düşük gelirli bireylerin iş değiştirme nedenleri üzerinden yoksullukla baş etme stratejileri incelenmiştir. Katılımcıların işten ayrılma, farklı işlere yönelme ya da geçici işlerle geçinme deneyimleri, SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedeflerinin temel ilkeleri olan tam ve üretken istihdam ile insana yakışır iş standartlarının Ardahan'daki kırılganlığını gözler önüne sermektedir.

Araştırmaya katılan kişiler iş değiştirme sebebi olarak genellikle gelirin az olmasını öne sürmüşlerdir. Görüşmecilerin bir kısmı ise kendilerine emek piyasasında düzgün bir iş bulamadıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeciler bir işe başladıktan sonra yaptıkları iş yükü karşısında elde ettikleri gelirin hayat koşullarının pahalı olması sebebiyle hanelerine yetmediğini açıklamaktadırlar. Bu durum, bireylerin teorik olarak "çalışan yoksul" kavramıyla (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2002, s. 201) örtüştüğünü göstermektedir. Bu durum, SKA 8.5 (herkes için tam ve üretken istihdam sağlama) ve SKA 8.7 (güvencesiz işçiliğin kaldırılması) hedeflerine ulaşılması açısından en büyük yapısal engeli oluşturmaktadır.

"Kış geldi mi iş biter burada. Başka iş aramak zorunda kalıyorum. Genelde batıya amelelik ve inşaat işlerinde çalışmak için gidiyorum." (K11)

"Sigortasız çalıştım. İşveren işler düştü deyince bir gün bile haber vermeden çıkardı." (K13)

"Yazın ustalık yapıp iyi kazanıyorum ama kışın işim sıfır. Kışın yoksul hissediyorum," (K24)

"Çocuklara bakmak zorundayım. Sabah işi yerine akşam temizliğe gidiyorum. Bu yüzden sürekli iş değiştiriyorum." (K5)

"Asgari ücretle 10 saat çalışıyorum ama çocuk bakıcısına verdiğim para ile aynı. Evde otursam daha kârlı," (K17)

"Burada iş yok. Sürekli kısa işlerde çalışıyorum. Her yıl başka bir sektördeyim. Başka bir şehire taşınmayı düşünüyorum." (K2)

"Sigortam düzensiz. Yoksulluk sürekli göç etmemize neden oluyor, iş neredeyse biz oradayız." (K22)

Katılımcıların iş değiştirme nedenleri, kent yoksulluğunun temel göstergeleriyle yakından ilişkilidir. Mevsimlik sektörlerin ağırlığı, düşük ve düzensiz gelir, iş güvencesinin olmayışı gibi yapısal sorunlar, bireylerin sürekli iş değiştirmesine yol açmaktadır. Özellikle kadın katılımcıların ailevi sorumlulukları nedeniyle esnek iş arayışına yönelmesi, toplumsal cinsiyet temelli yoksulluk deneyimlerini de ortaya koymaktadır.

Ardahan ekonomisinin mevsimlik yapısı, bireyleri sürekli iş değiştirmeye ve zorunlu göçe yönlendirmektedir. *"Kış geldi mi iş biter burada. Zorunlu olarak başka iş arıyorum, genelde batıya amelelik ve inşaat işlerinde çalışmak için gidiyorum,"* (K11) ifadesini, *"Yazın ustalık yapıp iyi kazanıyorum ama kışın işim sıfır. Kışın yoksul hissediyorum,"* (K24) ve *"Burada iş yok. Sürekli kısa işlerde çalışıyorum. Her yıl başka bir sektördeyim. Başka bir şehire taşınmayı düşünüyorum,"* (K2) beyanları desteklemektedir. SKA 8.6 (işsiz genç sayısını azaltma) hedefine rağmen, bireylerin geçici iş bulmak için kenti terk etmesi, hem sosyal hem de ekonomik sermaye kaybına neden olmaktadır.

Kayıt dışı, sigortasız ve güvencesiz çalışma koşulları yaygınlığını ve kalıcılığını korumaktadır. *"Sigortasız çalıştım. İşveren işler düştü deyince bir gün bile haber vermeden çıkardı,"* (K13) beyanı, işveren öncülüğüne bırakılmış, güvencesiz bir emek piyasasını gösterirken, *"Sigortam düzensiz. Yoksulluk sürekli göç etmemize neden oluyor, iş neredeyse biz oradayız."* (K22) ifadesi güvencesizliğin kentte kalmayı nasıl zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Sigortasızlık, bireylerin sosyal koruma sistemlerinden faydalanamamasına neden olmakta ve yoksulluk kırılganlığını kalıcı hale getirmektedir.

Kadın katılımcıların çoğu temizlik ve bakım gibi kayıt dışı ve toplumsal cinsiyetle şekillenen sektörlerde yer alırken, erkek katılımcılar ise genellikle mevsimsel inşaat, tarla işleri ve taşımacılık gibi alanlarda istihdam edilmektedir. Bu durum, iş güvencesi eksikliğinin hem cinsiyet hem de mevsimsellik üzerinden yoksulluğu derinleştirdiğini göstermektedir. *"Çocuklara bakmak zorundayım. Sabah işi yerine akşam temizliğe gidiyorum. Bu yüzden sürekli iş değiştiriyorum,"* (K5) örneğinde ve *"Asgari ücretle 10 saat çalışıyorum ama çocuk bakıcısına verdiğim para ile aynı. Evde otursam daha kârlı,"* (K17) ifadesinde olduğu gibi, kadın emeğinin ekonomik katkısının bakım yükü ve düşük ücretler nedeniyle nasıl anlamsız bir hal aldığı somutlaştırılmıştır. Bu bulgular, SKA 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) ve SKA 8 hedeflerinin ortak noktasında, yoksullukla mücadelenin kadınlar için zorlayıcı olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Bu kırılganlığın hafifletilmesi için kadın emeğinin güvencesiz sektörlerden uzaklaştırılmasına yönelik mesleki eğitim ve kredilendirme programlarının uygulanması ve özellikle ücretsiz veya sübvansiyonlu çocuk bakım hizmetlerinin oluşturulması, kadınların güvenceli işlere yönelmesinin önündeki en büyük engellerden birinin ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Katılımcıların iş değiştirmelerinin yalnızca bireysel bir tercihten kaynaklı olmadığı aynı zamanda Ardahan'daki sınırlı, güvencesiz ve düşük ücretli iş gücü piyasasının da bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Bu yapısal sorun, kişilerin yeterli gelir elde edememesine ve maddi zorluklarla karşı karşıya kalmasına yol açarak yoksulluk sınırının altında kalmasına ortam hazırlamaktadır. Kent yoksulluğu ile mücadelede başarıya ulaşılması, Ardahan'ın istihdam politikalarının SKA 8'in gerektirdiği üretken, tam zamanlı ve güvenli iş yaratma hedefine odaklanmasıyla mümkün olacaktır.

2.3.4. Güvencesiz Çalışma ve Mevsimsellik Sorunu: Ardahan'da İstihdam Koşullarının Yapısı

Kent yoksulluğunu sadece gelir eksikliğiyle sınırlı tutmak doğru değildir. Bireylerin çalışma koşullarında maruz kaldığı şartlar da doğrudan ilişkilidir. Ardahan'daki yoksul bireylerin çalıştıkları işlerin fiziksel, ekonomik ve sosyal koşulları, SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedefine ulaşılmasının önündeki yapısal engelleri görünür kılmaktadır. Alan araştırması bulguları, Ardahan kent yoksulluğunun belirleyici dinamiklerinden birinin, güvencesiz çalışma ve eşitsizlikler olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu düzensiz ve mevsimsel işlerde çalışmakta; düşük ücret, sosyal güvence eksikliği, uzun çalışma saatleri ve yoğun emek gerektiren koşullara maruz kalmaktadır.

“Kışın Ardahan’da inşaat işi olmaz. Yazın sabahtan akşama kadar dışarıdayız. Bazen taş taşıyoruz, bazen sıva. Soğuk havada çalışmak daha zor. Yevmiye günlük veriliyor ama bazen haftalarca bekletiyorlar.” (K11)

“Ardahan küçük yer. Yakın köylere yolcu taşıyorum Yolcu yoksa çalışmıyoruz. Sabah 6’da çıkıyorum, akşam 7’de dönüyorum. Sigorta yok, mazot pahalı. Ay sonunu zor getiriyoruz.” (K4)

“Dükkanı açık tutmak için sürekli borç kapatıp yeni borç açmak zorundayım. Esnaf olmama rağmen kazancım bir işçiden farksız.” (K16)

“Bazı günler hiç iş yok. Mahallede sorup soruşturuyorum. Ayda ancak 10 gün çalışabiliyorum. İş olan yerlerde bile fazla yük verip az ödüyorlar.” (K13)

“Çalıştığım evlerde bazen 8 saat duruyorum. Ev sahipleri fazla iş çıkarıyor ama ücret sabit. Sigorta yok.” (K5)

“Kocamın kazancı yetmeyince mecburen gündeliğe gidiyorum. İşler kayıt dışı olduğu için ne bir sigorta ne de bir güvence var. Bir gün bile hastalanmaya hakkım yok.” (K21)

Ardahan’ın işgücü piyasasında edinilen bulgular, SKA 8.8 (Güvenli Çalışma Ortamı) hedefiyle çelişmektedir. “Sigorta yok” (K4, K5, K21) gibi ifadeler, bireylerin sosyal güvenlik ve temel işçi haklarından yoksun kaldığını göstermektedir. Benzer şekilde “yevmiye günlük veriliyor ama bazen haftalarca bekletiyorlar” (K11) ifadesi de ödenen ücretlerin düzensiz ve emeğin sömürülmesine ilişkin oluşan sorunları ortaya koymaktadır.

Katılımcılar, özellikle kış aylarında yaşanan soğukla birlikte yoksulluğun daha da derinleştiğini belirtmiş, sosyal yardımların yetersiz kaldığını dile getirmiştir. *"Soğuk havada çalışmak daha zor"* (K11) ifadesi, Ardahan'ın sert iklim koşullarının inşaat gibi mevsimlik işlerde çalışanları SKA 3 (Sağlıklı Yaşam) hedefiyle örtüşen riskli sağlık koşullarında maruz bıraktığını göstermektedir. Bu durumun çözümü olarak iş denetimlerinin sıklaştırılması, kayıt dışı istihdama yönelik caydırıcı cezai yaptırımların uygulanması ve mevsimlik işçiler için iklimle ilgili risk tazminatı mekanizmalarının oluşturulması acil politika önerileri olarak sunulmaktadır.

Kentin ekonomik yapısı, istihdamı mevsimsellik faktörüne ve coğrafi koşullara bağımlı hale getirmiştir. *"Kışın Ardahan'da inşaat işi olmaz. . Başka iş aramak zorunda kalıyorum."* (K11) ifadesi, bireylerin yazın güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kaldığını, kış aylarında ise iş gücü piyasası bulamayarak işsizlik tehdidiyle karşı karşıya geldiğini göstermektedir. Bu düzensiz gelir akışı, hane halkı bütçelerini istikrarsız hâle getirerek yoksulluğun süreklilik kazanmasına neden olmaktadır; bu sebeple SKA 8.5 (Tam ve Üretken İstihdam) hedefi büyük bir zorlukla karşılaşmaktadır. Öte yandan, kayıt dışı ve düzensiz küçük çaplı işler (*"Yolcu yoksa çalışmıyoruz"*, K4) uzun çalışma saatlerine rağmen yoksulluğun önüne geçmede yetersiz kalmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için kış aylarında da faaliyet gösterebilecek yerel ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve hayata geçirilmesi gerekmektedir. Örneğin kapalı alan tesislerinde üretim, kış turizmini destekleyici hizmet sektörü gibi alanlara yönelim sağlanarak sürdürülebilir istihdamı teşvik eden yatırım politikalarının geliştirilmesi önemli görülmektedir.

Edinilen bulgular, Ardahan'daki kent yoksulluğunun yalnızca ekonomi açısından bir sorun olmadığını aynı zamanda; yapısal eksiklikler, mevsimsel iş döngüleri ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle de derinleşen çok boyutlu bir yapı oluşturduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle kent yoksulluğuyla mücadele edebilmek için SKA 8 ve SKA 5 hedefleri doğrultusunda istikrarlı, güvenceli ve sürdürülebilir istihdam politikalarının geliştirilmesine ve kayıt dışı istihdamın önlenmesine acil ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3.5.Yoksulluğunun Çok Boyutlu Yüzü: Ardahan'da Soğuk, Açlık ve Sosyo-Mekânsal Kırılğanlık

Bu bölüm, Ardahan kent merkezinde yoksullukla mücadele eden bireylerin yaşadığı zorlukları SKA hedefleriyle ilişkilendirilerek, dört temel kavram etrafında incelemeyi amaçlanmaktadır. Katılımcıların gündelik yaşam deneyimlerinden yola çıkarak “soğuk”, “açlık”, “yalnızlık” ve “yoksulluk” temaları kent yoksulluğunun duygusal ve fiziksel boyutlarını açığa çıkaran simgesel göstergeler olarak değerlendirilmiştir.

Görüşmeler, kent yoksulluğunun Ardahan’da sosyo-mekânsal bir yoğunlaşma gösterdiğini ve kentsel eşitsizliği beraberinde getirdiğini kanıtlamaktadır.

“Ardahan’da kış 9 ay sürüyor. Ev sobalı, kömür yardımını aralıkta verdiler ama ocakta bitti. Bazen battaniyeyle oturuyoruz. Soğuk, insanın içini kırıyor.” (K12)

“Emekli maaşım gıdaya bile yetmiyor ki ısınmaya yetsin. Kışın sobayı sadece akşama doğru yakıyorum. Soğuk olduğu için sürekli hasta oluyorum” (K18)

Verilen ifadeler, SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler) hedefinin gerektirdiği güvenli, uygun fiyatlı ve iklime dayanıklı konut imkânlarına erişimdeki derin kırılğanlığı yansıtmaktadır. Özellikle yaşlı katılımcıların deneyimleri ve ifadeleri (K18), bu durumun SKA 7 (Erişilebilir ve Temiz Enerji) hedefi önünde ciddi bir engelle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Geliri düşük aileler enerji yoksulluğuna mahkûm edilmekte ve ısınma gibi temel bir insani ihtiyacı bile lüks olarak görmektedir.

Araştırma bulguları, Ardahan’da yoksulluğun en görünür ve en ağır biçimlerinden birinin de gıdaya erişimde yaşanan yapısal zorluklar olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcılar, çoğu zaman öğün atlama, besin çeşitliliğinden uzak tek tip beslenme ve sürekli borçlanarak alışveriş yapma gibi durumlarla karşılaştıklarını belirtmiştir.

“Açlık” teması yalnızca fiziksel bir açlık değil; gıda güvencesinin ortadan kalktığı, hane halkının sürekli bir endişe ve belirsizlik duygusuyla yaşadığı bir durumu ifade etmektedir. Bu bağlamda gıdaya erişim hem ekonomik hem de sosyal bir kırılğanlık alanı olarak öne çıkmaktadır.

“Sabah kahvaltısı lüks oldu artık. Ekmek, çay, bazen varsa zeytin. Et, tavuk ayda bir belki. Markete borç yazdırmak da artık zor.” (K1)

“Çocuklarıma yeterli ve dengeli besinleri yedirememek bende suçluluk yaratıyor. Onlara 'yeter' demek zorunda kalmaktan nefret ediyorum.” (K21)

“Ekmeği evde yapıyorum, sobada çorba pişiriyorum. Komşularla değiş tokuş yapıyoruz. Bir şekilde ayakta durmaya çalışıyoruz.” (K10)

Katılımcıların ifadeleri (K1, K10, K21), SKA 2 (Açlığa Son) hedefi kapsamında sadece fiziksel açlığın değil, beslenme yetersizliğinin de göz ardı edilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Dengesiz beslenme, SKA 3 (Sağlıklı Yaşam) hedefini tehdit eden kronik sağlık sorunlarının artmasına neden olmaktadır.

Özellikle kadın katılımcıların çocuklarına yeterli ve dengeli besin sunamamanın yarattığı suçluluk, çaresizlik ve mahcubiyet duyguları, açlığın psikolojik etkilerini de gözler önüne sermektedir. Bu durum, yoksulluğun sadece “yokluk” üzerinden değil, aynı zamanda insan onuru ve sosyal adalet eksikliği üzerinden de tartışılması gerektiğini göstererek, Ardahan'da yoksullukla mücadelenin SKA 3.4 (Ruh Sağlığını Teşvik Etme) hedefini de kapsamı gerektigine işaret etmektedir.

Ardahan'ın sert iklim koşulları altında yaşanan yoksulluk, en yakıcı şekilde barınma ve ısınma sorunuyla kendini göstermektedir. *“Kışın Ardahan’da 9 ay sürüyor... Bazen battaniyeyle oturuyoruz. Soğuk, insanın içini kırıyor,”* (K12) ve bir diğ erinin *“Emekli maaşım gıdaya bile yetmiyor ki ısınmaya yetsin”* (K18) gibi ifadeler, SKA 11 (Sürdürülebilir Şehirler) hedefinin güvenli ve uygun fiyatlı konut imkanlarına erişimdeki eksikliğini ortaya koyarak, düşük gelirli haneleri SKA 7 (Erişilebilir ve Temiz Enerji) hedefine aykırı bir şekilde enerji yoksulluğuna maruz bırakmaktadır.

Bu kalıcı çevresel ve ekonomik sorun, kentsel yoksulluğun en önemli sonucu olan göç olgusunun tetiklenmesine neden olmuştur. Göçle gelen bireyler, kentte iş ve barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla çoğunlukla kayıt dışı sektörlerde çalışmakta ve yaşam koşullarını iyileştirme ümidiyle düşük gelirli mahallelerde yerleşmektedir. Ancak bu süreç, beklentilerin aksine yoksulluğun derinleşmesine neden olmakta; işsizlik, barınma sorunu ve sosyal dışlanma gibi çok boyutlu sorunları beraberinde getirmektedir. Bu durum, kentin beşeri sermayesini tüketerek ve SKA 8 (İnsana Yakışır İş) hedefine ulaşılmasını engelleyen temel bir yapısal sorun haline gelmiştir. Ardahan'ın sürdürülebilirliği, kış aylarında dahi insani koşulları sağlayacak dayanıklı kentsel altyapının acilen güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

2.3.6.SYDV'nin Rolü: Ardahan'da Kurumsal İşleyiş ve Dönüşüm İhtiyacı

Ardahan'da yürütülen saha araştırmasından elde edilen bulgular, SYDV üzerinden yürütülen mevcut yoksullukla mücadele yaklaşımının yeniden değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Kent yoksulluğuyla mücadele eden kesim borç sarmalı, sosyal dışlanma ve utanç ile suçluluk gibi önür kırıcı duygusal yüklerle yüzleşmektedir.

Bu zorluklar karşısında SYDV'nin desteklerinin yalnızca ayni ve nakdi transferlerle sınırlı kalması, yoksulluğun duygusal ve yapısal boyutlarını çözmekte yetersiz kaldığı sonucunu doğurmuştur. SYDV misyonunu, geçici ekonomik rahatlama sağlamanın ötesine geçerek, bireyleri yoksulluk döngüsünden çıkaracak bütüncül bir sosyal rehabilitasyon ve güçlendirme modeline dönüşmesi gerekmektedir.

Bu model, ekonomik desteklerin yanında katılımcıların yaşadığı suçluluk, utanma ve sosyal dışlanma gibi psikolojik etkileri de ele almalıdır. Bu dönüşüm için oldukça önemli olan unsurlar; borç döngüsünden çıkmayı hedef alan mikro finansman destekleri, iş gücüne katılımı teşvik eden mesleki eğitimler ve en önemlisi psikososyal danışmanlık hizmetlerinin oluşturulan destek paketlerine dahil edilmesidir.

Ancak böyle bütüncül bir yaklaşım sayesinde SYDV yardımları geçici bir rahatlama olmaktan çıkıp, yoksullukla mücadelede kritik bir yere sahip olan sosyal rehabilitasyon ve güçlendirme aracına dönüşebilir.

Ardahan'da kent yoksulluğuyla mücadeleye yönelik uygulanan politikalar, temel olarak sosyal yardım temelli bir yaklaşıma dayanmaktadır. SYDV aracılığıyla sağlanan gıda, yakacak, eğitim, sağlık ve nakdi yardımlar, kısa vadeli ihtiyaçların karşılanmasına katkı sunsa da yoksulluğun yapısal nedenlerine müdahale edememektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar, bu yardımların özellikle kış aylarında yaşanan geçim zorluklarını hafifletmeye yönelik olduğunu ancak istikrarlı bir yaşam kurmak için yetersiz kaldığını belirtmiştir.

Sosyal desteklerden yararlanmak isteyen bireyler öncelikle ikamet ettikleri yerin SYDV'sine başvurmaları gerekir. Olağanüstü durumlar (örneğin tedavi) belgelenmek koşuluyla farklı bir şehirdeki vakfa da başvuru yapılabilir. İkamet ettikleri ilin dışında yapılan başvurularda vakıfların öncelikle kendi görev alanındaki ihtiyaç sahiplerine yardım etmeleri gerekmektedir. Örneğin Ardahan'daki SYDV, sadece merkez ilçe ve buna bağlı köylerdeki başvuruları değerlendirir.

İlk defa başvuru yapan vatandaşlar için Bütünleşik Sosyal Yardım Hizmetleri (BSYH) bilişim sistemi üzerinden bir hane dosyası oluşturulur. Bu aşamada oluşturulan formlar, başvuru sahibi ve hanede yaşayan 18 yaş üstü tüm bireyler tarafından imzalanır. Daha önce başvuru yapan ve dosyası bulunan kişilerden ise doğrudan yardım başvurusu alınır (Demirci, 2019, s. 82).

Başvurunun alınmasının ardından BSYH sistemi üzerinden sorgulama yapılır ve sonrasında inceleme süreci başlar. İnceleme, Sosyal Yardımlaşma İnceleme Görevlisi (SYİG) tarafından yapılan ev ziyareti ve çevre araştırması olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilir. Yapılan incelemelerden sonra SYİG, bir sosyal inceleme raporu hazırlayarak sisteme kaydeder ve alınan bilgiler, dosyaya ait nihai kararı vermek üzere Mütevelli Heyeti'ne sunulur. Heyet, haneye yönelik yapılacak yardımın türü ve ihtiyaç düzeyi hakkındaki son kararı verir (Demirci, 2019, s. 83).

Ardahan SYDV, merkez ilçe ile merkeze bağlı 62 köyde ikamet eden vatandaşlarımıza, şehirde yaşayan yabancı uyruklu ihtiyaç sahiplerine ve yolda kalmış bireylere yönelik ayni ve nakdi yardımlar gerçekleştirmektedir. 2024 yılında Vakıf tarafından çeşitli sosyal yardım kalemleri alanında büyük desteklerde bulunulmuştur. Bu kapsamda (Ardahan Medya Gazetesi, 2024);

- **Eğitim ve Sağlık Destekleri:** 786 kişiye 622.380,00₺ şartlı eğitim yardımı, 265 kişiye 236.600,00₺ şartlı sağlık yardımı, 2 kişiye 2.400,00₺ şartlı gebelik yardımı, 307 kişiye 895.900,00₺ diğer eğitim yardımı, 30 kişiye 56.422,16₺ ulaşım gider desteği, 29 kişiye 126.500,00₺ şartlı bağışlardan eğitim yardımı yapılmıştır.
- **Düzenli Nakit Destekleri:** : Bu kapsamda 1.617 kişiye 70.472.856,75₺ yaşlı aylığı, 533 kişiye 22.580.957,32₺ engelli ve engelli yakını aylığı, 17 kişiye 46.400,00₺ muhtaç asker ailesi yardımı, 93 kişiye 918.000,00₺ eşi vefat etmiş kadın yardımı, 5 haneye 34.200,00₺ öksüz-yetim yardımı, 7 kişiye 17.434,13₺ vefat yardımı ve 863 kişiye 5.096.050,00₺ harici aile yardımları yapılmıştır.
- **Tek Seferlik ve Ayni Yardımlar:** 154 kişi için 122.470,00₺ bir kerelik olmak koşuluyla yardımda bulunulmuş, 754 haneye 1.508.000,00₺ nakdi ve 1.254 haneye 1.622.500,00₺ ayni gıda yardımı yapılmıştır. Ayrıca, 698 haneye 1.000 ton kömür yardımı, 5 haneye 1.386.887,00₺ değerinde betonarme ev yapım ve onarım desteğinde bulunulmuştur.

- **Enerji Destekleri:** Bu kapsamda da 1.704 haneye 2.964.511,76₺ elektrik tüketim desteği, 227 haneye 564.598,00₺ düzenli doğal gaz tüketim desteği yapılmıştır.
- **Türkiye Aile Destek Programı:** Destek amacıyla 1.254 kişiye 15.324.400,00₺ yardım sunulmuştur.
- **Yabancılarla Yönelik ve Sağlık Yardımları:** 14 haneye 389.300,00₺ sosyal uyum yardımı, 65 haneye 340.600,00₺ diğer sağlık yardımı ve 4 kişiye 52.000,00₺ tıbbi malzeme desteği yapılmıştır.

2024 yılına ait toplamda, Vakıf öz kaynaklarından yapılan yardımların nakdi tutarı 8.781.130,79₺, aynı tutarı ise 5.983.079,00₺ şeklinde kayıtlara geçmiştir. Merkezi olarak yapılan yardımların toplamı ise 114.156.603,83₺ olup, tüm desteklerin 2024 yılı toplamı 128.920.813,62₺ olarak kayıtlara geçmiştir.

Sağlanan yardımların yerinde olup olmadığını belirlemek adına görüşme yapılan katılımcılara; Sosyal yardım ya da belediye desteklerinden yararlanıyor musunuz? Bu destekleri yeterli buluyor musunuz? Soruları yöneltmiştir. Bu soru, devletin ve yerel yönetimlerin sunduğu sosyal yardım hizmetlerinin toplumun ihtiyaçlarına ne derece yanıt verdiğini anlamaya yöneliktir. Araştırmanın devamında katılımcıların bu yardımlara ne kadar ulaşabildikleri, desteklerden memnun olup olmadıkları ve hangi eksiklikleri gördükleri incelenmiştir.

"Evet sosyal yardım alıyoruz ama genelde kuru gıda geliyor. Çocuklar için bez, süt gibi şeyler lazım. Onlar hiç gelmiyor." (K1)

"Kendi işini yapan adamın destek istemesi ayıptır. Bürokrasiyle uğraşmaya vaktim de yok zaten." (K16)

"Evet, yardım alıyorum ama düzenli değil. Bazen üç ay geçiyor bir koli bile gelmiyor. Çok eksik." (K7)

"Çocuklarım için kırtasiye yardımı aldım, kış için de kömür yardımı yaptılar." (K10)

"Belediyeye başvurdum ama geri dönüş olmadı. Sadece geçen kış kömür yardımı aldık, o da çok azdı." (K11)

"Yardımların daha düzenli ve nakit olmasını isterim. Kömür çabuk bitiyor. Keşke kışın çalışabileceğimiz projeler olsa da, yardım almak zorunda kalmasak." (K24)

"Yaşlılık maaşı dışında hiçbir şey almıyoruz. Belediyenin kimseye yardım ettiğini görmedim. Komşularla, akrabalarla birbirimize destek oluyoruz." (K15)

"İş yerim kapandığından beri başvuru yapıyorum. Sadece kömür yardımı geliyor ama yetmiyor. Zaten kalitesiz düzgün ısıtmıyor." (K2)

"Kömür yardımı geliyor ama yeterli değil. Kıyafet yardımı hiç olmadı. Kışın çocuklar montsuz kalıyor." (K7)

"E-Devlet üzerinden başvuru yaptım, birkaç gün sonra arayıp evime geldiler." (K2)

"E-devlet kullanamayan yaşlılara yardımcı oluyoruz." (K14)

"Belediyeye gidip dilekçe veriyorum. Bazen sadece isim alıyorlar geri dönüş yapmıyorlar. Çok umut bağlamamak lazım." (K3)

"Yaşlılık maaşı alıyorum ama onun dışında destek olmuyor. Kışlık botumu bile pazardan ikinci el aldım. Devletin desteğinden umudumu kestim." (K6)

Katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal yardım ve belediye desteklerine başvurduğunu ancak bu desteklerin SKA 1 (Yoksulluğa Son) bağlamında hem miktar hem de süreklilik açısından yetersiz olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar, gelen yardımların temel ihtiyaçlara cevap vermediğini, özellikle gıda dışındaki ihtiyaçların (giyim, temizlik malzemesi, çocuk bakımı) karşılanmadığını ifade etmektedir (K1, K7). Ayrıca desteklerin düzensiz oluşu, başvuru süreçlerinde karşılaşılan iletişim eksiklikleri ve geri dönüşlerin gecikmesi gibi sorunlar da dile getirilmiştir

Ardahan Belediyesi, göç veren, yaşlı nüfusu yüksek ve sert iklim koşullarına sahip bir kentte sosyal yardım ve dayanışma faaliyetleriyle kent yoksulluğuyla mücadele noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Belediye, yapılan nakdi ve ayni yardımlar ile e-Devlet üzerinden alınan başvurular ve mahalle düzeyindeki iş birlikleri sayesinde yoksulluğu azaltma potansiyelini göstermektedir.

Ancak bu müdahalelerin genellikle geçici ve destekleyici nitelikte olması, yoksulluğun yapısal nedenlerine yönelik sürdürülebilir ve kapsamlı politikalar geliştirilmesi gerektiğinin önemini yansıtmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, yerel yönetimlerin yoksullukla mücadeledeki rolünü görmek amacıyla ilk olarak Ardahan Belediyesi Sosyal Yardım Hizmetleri Birimi'nde görevli bir yetkiliyle görüşülmüştür. Görüşme sonucunda, belediyenin yardım politikalarının nasıl şekillendiği, hangi kırılgan gruplara öncelik verildiği ve yardım sürecinin hangi kriterlerle işlediği hakkında önemli bilgiler edinilmiştir.

Yetkili ifadesinde, başvuruların e-Devlet ve doğrudan belediye üzerinden alındığını ve değerlendirme sürecinin sosyal hizmet uzmanları tarafından yürütüldüğünü dile getirmiştir. Bu durum, Ardahan Belediyesi'nin sosyal yardım süreçlerinde profesyonel kadrolara dayanan teknik bir yönetim anlayışına sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Görüşmede, belediyenin yardımlarda önceliği yaşlılara, engellilere ve çocuklu ailelere verdiğinin vurgulanması, sosyal politikaların ihtiyaç temelli bir yaklaşımla planlandığını ve kırılgan gruplara yönelik olumlu ayrımcılığı yansıttığını göstermektedir. Yetkili, yardım türlerinin dönemsel ihtiyaçlara göre şekillendiğini; kış aylarında kömür yardımı, okul dönemlerinde kırtasiye yardımı yapılması ve afet anlarında kampanyalar düzenlenmesi gibi esnek ve tepki odaklı bir sosyal politika anlayışına sahip olduklarını aktarmıştır. Bu esnekliğin, hem hizmet memnuniyetini artırmada hem de daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşma noktasında önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Belediye yetkilisinin ifadelerinde yoksulluğun altında yatan yapısal nedenler (işsizlik, eğitim yetersizliği, bölgesel eşitsizlikler) hakkında herhangi bir değerlendirme yer almamıştır. Bu durum, yerel yönetimin daha çok sonuçlara müdahale ettiğini; nedenlere yönelik politika geliştirme konusunda sınırlı kaldığını göstermektedir.

Bu sınırlılığın aşılması ve kentsel yoksullukla mücadelenin kalıcı hale gelmesi için Ardahan Belediyesi'nin tepkisel destek modelinden önleyici bir yapıya geçmesi gerekmektedir. Yerel yönetim bu doğrultuda sadece anlık yardımlarla yetinmek yerine, bölgesel eşitsizlikleri azaltacak ve istihdam yaratımını destekleyecek yapısal politikalar geliştirmelidir.

Bu politikalar şunları içermelidir: genç ve kadın işsizliğini hedef alan yerel mesleki eğitim ve sertifika programları, küçük üreticilere ve kooperatiflere yönelik mikro kredi ve hibe destekleri, bölgenin potansiyelini artıracak kırsal kalkınma projelerine doğrudan

yatırım. Bu tür yapısal müdahalelerle belediye, yoksulluğun yalnızca sonuçlarını hafifletmek yerine bireyleri yoksulluk döngüsünden çıkaracak kalıcı fırsatlar yaratabilir

Belediyedeki yetkilinin ifadelerine göre, yoksulluğun altında yatan yapısal nedenler (işsizlik, eğitim yetersizliği, bölgesel eşitsizlikler) hakkında herhangi bir değerlendirme yapmadığı görülmekte ve buna göre, yerel yönetimin genellikle sonuçlara müdahale ettiği; nedenlere yönelik politika geliştirme konusunda sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu sınırlılıktan çıkılması ve kentsel yoksullukla mücadelenin kalıcı hale gelmesi için Ardahan Belediyesi'nin tepkisel destek modelinden ayrılıp önleyici bir yapıya dönüşmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetimler sadece anlık yardımlarla yetinmek yerine, bölgesel eşitsizlikleri azaltacak ve istihdam yaratımını pozitif kılacak yapısal politikalar üretmeli ve bunları sürdürülebilir kılmalıdır.

Bu politikaların kapsam alanı; genç ve kadın işsizliğini hedef alan yerel mesleki eğitim ve sertifika programları, küçük üreticilere ve kooperatiflere yönelik mikro kredi ve hibe destekleri, bölgenin potansiyelini artıracak kırsal kalkınma projelerine doğrudan yatırım şeklinde bir yapı içermelidir. Bu tür yapısal müdahalelerle belediye, yoksulluğun sonuçlarına odaklanmak yerine bireyleri yoksulluk döngüsünden çıkaracak kalıcı fırsatlar yaratmalıdır.

Tablo 19. Ardahan Belediyesi Sosyal Yardım Uygulamalarının Analizi

Tema	Kodlar	Görüşme Alıntıları (N=24 Örnekleminden)
1. Yardımlara Erişim ve Dijitalleşme	Başvuru Süreçleri ve Karşılaşılan Sorunlar	"E-Devlet üzerinden başvuru yaptım, birkaç gün sonra arayıp evime geldiler." (K2) "E-devlet kullanamayan yaşlılara yardımcı oluyoruz." (K14) "Belediyeye gidip dilekçe veriyorum. Bazen sadece isim alıyorlar geri dönüş yapmıyorlar." (K3) "Kendi işini yapan adamın destek istemesi ayıptır. Bürokrasiyle uğraşmaya vaktim de yok zaten." (K16)
2. Yardım Türlerinin Çeşitliliği ve İhtiyaca Uygunluk	Yardım Türleri: Gıda, Kömür, Eğitim, Nakit ve Süreklilik Sorunu	"Çocuklarım için kırtasiye yardımı aldım, kış için de kömür yardımı yaptılar." (K10) "Evet sosyal yardım alıyoruz ama genelde kuru gıda geliyor. Çocuklar için bez, süt gibi şeyler lazım. Onlar hiç gelmiyor." (K1) "Kömür yardımı geliyor ama yetmiyor. Zaten kalitesiz düzgün ısıtmıyor." (K2) "Yardımların daha düzenli ve nakit olmasını isterim. Kömür çabuk bitiyor." (K24)
3. Geçici Yardımlar ve İşsizlik, göç, üretme isteği,		"Yardımlar önemli ama kalıcı çözüm değil.

Kalıcı Çözüm Eksikliği (SKA 8 ve 1)	onurlu destek talebi, kalıcı çözüm eksikliği	<i>İnsanlar üretmek istiyor, iş alanı yok." (K13)</i>
		<i>"Keşke kışın çalışabileceğimiz projeler olsa da, yardım almak zorunda kalmamak." (K24)</i>
4. Yerel Dayanışma ve Katılım	Mahalle desteği, muhtar-aracılık, sosyal dayanışma, komşu/akraba desteği	<i>"Mahalledeki komşularım söyledi." (K5)</i>
		<i>"Biz yardımcı oluyoruz. Belediyeye irtibat halindeyiz." (K15)</i>
		<i>"Kışlık botumu komşudan aldım. Komşular olmasa kimsem yok." (K6)</i>
		<i>"Komşularla, akrabalarla birbirimize destek oluyoruz." (K15)</i>

Bu analiz incelendiğinde, Ardahan Belediyesi'nin sosyal yardım uygulamalarında E-Devlet ve muhtarlar aracılığıyla erişilebilirliğini artırmak için çaba gösterdiğini, ancak yoksulluğun yapısal nedenlerini çözme alanında yetersiz olduğu görülmektedir.

Belediye yaptığı yardımları sadece gıdayla sınırlı tutmayıp, aynı zamanda kışın kömür dağıtıp okul döneminde de kırtasiye malzemesi vermektedir. Ancak sahaya inerek yaptığımız görüşmeler gösteriyor ki, insanların gıda dışındaki temel ihtiyaçları giderilemiyor. Hem yardımların kalitesi hem de düzenli olarak verilip verilmediği araştırma kapsamına alınmalıdır. Yani sistem şu şekilde ilerlemelidir, insanları açlık sınırının altına düşmekten koruyarak bir nevi "tampon" görevi görüp sorunu çözmek için kritik girişimlerde bulunmalıdır. Sorunun büyük bir kısmı, işsizlik ve insanların bir şeyler üretebilecek veya ayakları üzerinde durabilecek düzeye gelememesidir. Belediyenin yapmış olduğu yardımlar, sosyal dayanışma açısından değerli bir rol oynamaktadır. Ancak gerçekten etkili olmak için SKA hedefleri doğrultusunda yapısal değişiklikler yapmalı ve insanları güçlendirecek bütüncül bir yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.

Katılımcılara mevcut sosyal politika uygulamaları hakkındaki görüşleri ve bu politikaların geliştirilmesine yönelik önerilerini anlamaya yönelik olarak, Devletin veya yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede sizce hangi adımları atması gerekir? Önerileriniz nelerdir? Diye sorulmuştur. Katılımcılar, yoksulluğun azaltılmasına yönelik bireysel deneyimlerinden yola çıkarak şu yanıtları vermişlerdir;

"Önce iş lazım. İnsanlara düzgün maaşla çalışabilecekleri iş verseler zaten yardım istemeyiz. İşsizlik çözülmediği sürece yoksulluk da bitmeyecek." (K9)

"Yerel yönetimler mahallere daha çok ulaşmalı. Herkesin durumu aynı değil. Mahalle mahalle gezip ihtiyaç tespiti yapsınlar. Bazen bu noktada görevliler eşe dosta yandaş olup öncelikli davranabiliyorlar. Denetlemelerin arttırılması lazım." (K14)

"Çocuklara yönelik yapılan yardımlar çok az. Eğitim yardımı, kıyafet desteği gibi destekler çok önemli. Yardımlar artsın, çocuklar mağdur olmasın istiyoruz." (K5)

"Sadece seçim zamanı gelen yardım yetmez. Düzenli ve adil dağıtım lazım. İhtiyacı olmayanlar da yardım alıyor bazen." (K6)

Katılımcıların verdiği yanıtlar, yoksulluğun temelinde işsizlik, eşitsiz kaynak dağılımı ve hizmetlere erişim sorununun yattığını göstermektedir. Devletin istihdam politikalarını güçlendirmesi ve yerel yönetimlerin mahalle düzeyinde aktif sosyal hizmet sunması katılımcılar tarafından önerilerek, özellikle çocuklara yönelik desteklerin artırılması ve yardımların ihtiyaç temelli, şeffaf şekilde dağıtılması yönündeki talepler ön plana çıkarılmıştır.

Tüm bu öneriler, geçici yardım politikaları tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bunun yerine sistematik, sürekli ve denetlenebilir sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yaptığımız görüşmelerde de, katılımcıların özellikle üzerinde durduğu konuların bunu desteklediğini görmekteyiz. Düzenli yardım yapılması, kaynakların adil dağıtılması ve iş imkanlarının yaratılması gibi talepler aslında yoksullukla mücadelede bireysel çabaların değil, kurumsal yapıların devreye girmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu noktada yerel yönetimlerin rolünü yeniden hatırlatmak gerekmektedir. Belediyeler sosyal yardımı sadece bir sosyal güvenlik ağı olarak değil, daha kapsamlı bir program olarak ele almalıdır. Bunun için sosyal yardım faaliyetlerinin istihdam programları ve eğitim faaliyetleriyle bütünleştirilmesi gerekmektedir. Böylece ortaya çıkacak sosyal rehabilitasyon programının, yoksulluğu yönetmek yerine onunla mücadele etmeyi hedefleyen stratejik bir sosyal politika dönüşümünün temelini oluşturmada kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

2.3.7. Kurumsal Bakış Açısı: SKA Bağlamında Kent Yoksulluğu Bulguları

Bireysel yoksulluk deneyimlerini (K1-K24) aktaran ilk bulguların ardından, araştırmanın bu bölümünde Ardahan'daki kent yoksulluğu sorunu, yapısal ve kurumsal

bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu kısımda, yoksullukla mücadelede doğrudan sorumluluk taşıyan kamu kurumu çalışanlarının (K25-K30) bakış açıları incelenmektedir.

SKA'nın sağladığı uluslararası çerçeve temel alınarak, kamu çalışanlarının görüşleri; mevcut sosyal politikaların etkinliğini, Ardahan'ın ekonomik potansiyelini ve kurumsal iş birliğindeki engelleri değerlendirmek üzere sistematik biçimde çözümlenmiştir. Bu bölüm, SKA 1 (Yoksulluğa Son), SKA 8 (İnsana Yakışır İş) ve SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefleri bağlamında, sahada karşılaşılan zorlukları ve yoksulluk döngüsünü kalıcı kılan yapısal faktörleri detaylı olarak ortaya koymaktadır.

Tablo 20. Görüşme Yapılan Kamu Çalışanlarının Profili

	Kurum/Birim (Rol)	Cinsiyet	Yaş Aralığı	Eğitim Durumu	Görev Süresi (Ardahan)	Görüşmede Odaklanılan Alan
K25	SYDV Temsilcisi	Erkek	35-45	Üniversite	5+	SKA 1, Sosyal Yardımların Sürdürülebilirliği ve Kış Etkisi
K26	Belediye Sosyal İşler	Kadın	45-55	Üniversite	10+	SKA 8, Yerel Kalkınma ve Kurumlar Arası İş Birliği
K27	Kaymakamlık Birimi	Erkek	30-40	Üniversite	2-5 Yıl	Yoksulluğun Psikososyal Boyutu, SKA 10 ve Yardım Etkinliği
K28	İŞKUR Temsilcisi	Kadın	30-40	Yüksek Lisans	2-5 Yıl	SKA 8, Vasıf Uyuşmazlığı, Genç İşsizliği ve Göçün İstihdam Üzerindeki Etkisi
K29	Kamu Çalışanı (Genel)	Erkek	40-45	Üniversite	10+	SKA Değerlendirmesi, Yapısal Sorunlar ve Politika Önerileri
K30	Sosyal Hizmet Merkezi	Kadın	35-45	Üniversite	5+	SKA 10 Kapsamında Dezavantajlı Gruplar ve Veri Koordinasyonu Sorunu

Yukarıdaki tabloda, araştırmanın ikinci aşamasında incelenen Ardahan'da kent yoksulluğuyla mücadele kapsamında rol oynayan kurumlarda (SYDV, İŞKUR, Üniversite, Sosyal Hizmet Merkezi ve Yerel Yönetimler) görev yapan altı çalışanla (n=6) gerçekleştirilen görüşmelerin temel özellikleri gösterilmektedir. Bu bilgiler, bulguların

deneyime dayalı güvenilirliğini ve kurumsal bakış açılarının çeşitliliğini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Katılımcıların önemli bir bölümünün (K26, K29) 10 yılı aşkın süredir Ardahan'da görev yapıyor olması, araştırmaya zenginlik kazandırmıştır. Bu deneyim, yalnızca güncel durumu değil, yoksulluğun yıllar içindeki yapısal değişimini ve kış ayları gibi mevsimsel zorlukların sürekli etkilerini de derinlemesine anlamamızı sağlamıştır. Görüşmecilerin farklı kurumlardan seçilmesi de çalışmanın kapsamını genişletmiştir: SYDV yardım süreçlerini, İŞKUR istihdam sorunlarını, Sosyal Hizmet Merkezi riskli grupları, Belediye ve Kaymakamlık ise yerel politikaları temsil etmektedir. Bu çeşitlilik, yoksulluğu ekonomik yardımdan öte, sosyal koruma ve yerel yönetim boyutlarıyla da değerlendirmemize ortam hazırlamıştır.

Tabloda yer alan "Görüşmede Odaklanılan Alan" sütunu, araştırmanın SKA ile ne kadar uyumlu olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcı ifadeleri, özellikle SKA 1 (Yoksulluğa Son) , SKA 8 (İnsana Yakışır İş) ve SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedeflerinin Ardahan özelindeki uygulama zorluklarını ve başarısızlık nedenlerini incelememize zemin hazırlamıştır.

Bu tablo aynı zamanda yoksul bireylerin (K1-K24) deneyimleriyle kurum çalışanlarının ifadelerini karşılaştırmayı kolaylaştırmaktadır. Örneğin, yoksul katılımcıların yaşadığı işsizlik ve güvencesizlik, İŞKUR temsilcisinin (K28) vasıf uyuşmazlığı ve genç göçüne dair tespitleriyle ele alındığında, bulguların geçerliliği ve derinliği güçlenmektedir.

Yoksullukla mücadele alanında görevli olan kamu kurumu çalışanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmeler, sorunun sadece bireysel değil aynı zamanda yapısal ve kurumsal nedenlerden kaynaklandığını da göstermektedir. Bu analiz, yoksullukla mücadeledeki kurumsal zorlukları ve mevcut destek mekanizmalarının SKA 1, SKA 8 ve SKA 10 gibi temel hedeflerle olan uyuşmazlıklarını netleştirmek amacıyla doğrudan bu küresel çerçeveye odaklanmıştır. Bu yaklaşım, yoksulluğun kalıcı olmasına sebep olan mevsimsel faktörler ve kaynak sorunlarının uluslararası kalkınma hedefleri açısından nasıl ele alındığını ortaya koymaktadır.

2.3.7.1. SKA 1: Yoksulluğa Son (Yoksulluğun Tanımı ve Yapısal Kökleri)

Kamu çalışanlarının vurguladığı gibi, yoksulluğun Ardahan'da sadece "gelir eksikliği" olarak kalmadığı, "imkân eksikliği" ve "sosyal onur eksikliği" şeklinde deneyimlendiği görülmektedir.

Yoksulluğun yerel yapısı ele alındığında, SYDV Temsilcisi'nin (K25) ifadesi: *"Ardahan'da yoksulluğun en önemli göstergesi, SKA'nın vurguladığı ekonomik büyüme eksikliğinden ziyade, mevsimsel koşullardır. Kış ayları, ekonomik hayatı adeta dondurarak tüm faaliyetlerin yavaşlamasına neden oluyor. Aileler, kışın harcadığını yazın borç ödeyerek geçiriyor; bu, 'sürdürülebilir bir yoksulluk' döngüsü yaratıyor."* şeklindedir.

Yoksulluğun Psikososyal Boyutunu açıklayan Kaymakamlık Birimi temsilcisi (K27) ise şunları belirtmiştir: *"Yoksulluk bize geldiğinde elinde faturalar değil, çocuklarının isteklerini karşılayamadığı için duyduğu utanma duygusu oluyor. SKA'nın 'herkes için onurlu yaşam' ilkesi burada sekteye uğruyor. Bizim yardımlarımız o onuru tamir edemiyor, sadece günü kurtarıyor."*

Elde edilen ifadelerden yola çıkarak, Ardahan'da yoksulluğun yalnızca gelir eksikliğinden değil, mevsimsel koşullarla ağırlaşan yapısal nedenlerden kaynaklandığını anlayabiliriz. Yardım mekanizmaları maddi destek sunabilir, ancak insanların sosyal onurunu ve üretkenliğini geri kazandıramamaktadır.

Bu yapısal ve psikososyal kırılganlık göz önüne alındığında, mevcut destek modelinin sadece ekonomik yardım sağlamaktan öte istihdam ve eğitimle entegre bir sosyal rehabilitasyon programına çevrilmesi amaçlanmalıdır. Yerel yönetimler, yoksulluğu yönetmek yerine sonlandırmayı hedefleyen bir yaklaşımla, kış aylarında sürdürülecek geçici iş olanakları yaratmalı ve katılımcıların sosyal onurunu hedef alan psikososyal danışmanlık hizmetlerini sosyal yardım paketlerinin ayrılmaz bir parçası haline getirmelidir.

2.3.7.2. SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme (İstihdam ve Kalkınma Engelleri)

Kamu çalışanları, Ardahan'ın sahip olduğu tarım ve hayvancılık potansiyelini yeterince katma değere dönüştürmekte büyük sorunlar yaşandığını ve bunun İnsana Yakışır İş (SKA 8) hedefine ulaşılmasını engellediğini belirtmiştir.

Sektörel Dönüşüm Zorluğuna dair Belediye Sosyal İşler temsilcisi (K26) şunları ifade etmiştir: *"Ardahan'da herkes ham madde üretiyor; sütü, eti, kaba yemi en düşük fiyattan satıyor. SKA 8'in gerektirdiği yüksek verimli, katma değerli işler yerine, emek yoğun ve düşük ücretli işler hâkim. Yerel yönetimler olarak, soğuk hava depolarını veya küçük ölçekli süt işleme tesislerini kurmakta çok zorlanıyoruz. Çünkü finansal risk yüksek."*

Vasıf Uyuşmazlığı, Genç İşsizliği ve Göçün İstihdam Üzerindeki Etkisi sorununa işaret eden İŞKUR Temsilcisi (K28) sorunun Eşitsizliklerin Azaltılması (SKA 10) hedefiyle ilişkisine değinmiştir: *"Biz İŞKUR olarak vasıflı iş gücü yetiştiriyoruz, ancak Ardahan'da onlara uygun istihdam koşulları yetersiz. Bu, gençler için en büyük eşitsizlik. Üniversite mezunu genç, Ardahan'da iş bulamayıp Gebze'de garsonluk yapıyorsa, SKA 8 hedefine ulaşmakta başarısızız demektir. İstihdam politikalarımız, göçü durduracak güce sahip değil."*

Bu görüşler, Ardahan'ın yapısal sorunlarının çözümünde sosyal yardımın tek başına yeterli olmadığını ayrıca ekonomik politikalarla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Aksi takdirde vasıflı iş gücü göç ederek yoksulluk döngüsünün sürmesine neden olacaktır.

2.3.7.3. SKA 10: Eşitsizliklerin Azaltılması (Dezavantajlı Grupların Derin Yoksulluğu)

Kurumsal görüşmeleri, yoksulluk riskinin Ardahan'da özellikle kadınlar ve gençler üzerinde yoğunlaştığı ve eşitsizlikleri pekiştirdiği sonucunu doğurmaktadır. Sosyal Hizmet Merkezi temsilcisi (K30), kadınların yoksulluğun sessiz mağdurları olduğunu belirtmiştir.

Kadın Yoksulluğu ve Bağımlılık temasına odaklanan Sosyal Hizmet Merkezi temsilcisi (K30), kadınların yoksulluğun sessiz mağdurları olduğunu ifade etmiştir: *"SKA 10 hedefine yönelik fırsat eşitliği, ev hanımları açısından ulaşılması güç bir ilkedir. Eşleri işsiz kaldığında veya mevsimlik işe gittiğinde, kadınlar tamamen dışarıdan gelen yardıma bağımlı kalıyor. Onları üretime katacak kooperatif modelleri ve çocuk bakım destekleri olmadan, eşitsizliği azaltamayız."*

Eğitimde Fırsat Eşitsizliği, yoksulluğun tarihsel aktarımında kritik bir mekanizma olduğunu belirlemiştir. Bir kamu çalışanı (K29) bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

"Yoksulluk, eğitim masrafları yüzünden doğrudan çocuklara yansıyor. Servis, kurs, kırtasiye gibi giderler nedeniyle kursa gidemeyen yoksul bir çocuğun gelecekte iyi bir iş bulma ihtimali, varlıklı bir çocuğa göre daha düşük. Bu durum, yoksulluğun nesilden nesile geçmesine neden olan en güçlü eşitsizlik mekanizmasıdır."

Bu değerlendirmeler, yoksullukla mücadelenin sadece mali yardımları değil, aynı zamanda cinsiyet eşitsizliklerini ve eğitimdeki fırsat boşluklarını hedef alan yapısal sosyal politikalara da ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.7.4. Kurumlar Arası İş Birliği ve Uzun Vadeli Çözümler

SKA hedeflerine ulaşmak için gerekli kurumsal iş birliği ve uzun vadeli planlama konularında ciddi eksiklikler görülmektedir. SYDV Temsilcisi (K25): *"SKA'nın entegre yaklaşımı, bizde malesef işlemiyor. Belediye sadece odun ve gıda yardımı veriyor, biz (SYDV) nakdi destek veriyoruz, İŞKUR eğitim veriyor. Ama bu yardımların aynı ailedeki borç yükünü nasıl etkilediği veya kalıcı istihdamı ne kadar sağladığı ortak bir veri tabanında izlenmiyor. Kurumların kendi hedeflerine odaklanması, yoksulluğun kalıcı çözüm hedefini gölgede bırakmaktadır."*

Kaymakamlık Birimi temsilcisi (K27), mevcut sosyal yardımların SKA hedefleriyle uyumlu olması gerektiğini belirterek şu öneriyi sunmuştur: *"Maddi yardım pasif bir destek olmaktan çıkarılarak, girişimcilik eğitime katılım veya kooperatif üyeliği gibi aktif koşullara bağlanmalıdır. Bu yaklaşım, yapılan yardımları 'tüketimden' 'yatırıma' dönüştürecek ve SKA 8 kapsamında bireyi üretken hale getirecektir."*

Kurum temsilcilerinin bu ifadeleri, yoksullukla mücadelenin yalnızca finansal eksikliklerle giderilemeyeceğini göstermektedir. Yoksul bireylerin yaşadığı duygusal yük, utanma duygusu ve sosyal dışlanma gibi psikososyal sorunlar kurum çalışanları tarafından da gözlemlenmektedir. Bu bulgular, SYDV gibi temel yardım mekanizmalarının destek paketlerine psikososyal danışmanlık hizmetlerini de dahil etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Yoksullukla mücadelede sosyal rehabilitasyona yer verilmediği takdirde, bireylerin özgüven kaybı ve toplumsal yalıtılmışlığı, onların iş piyasasına geri dönme motivasyonunu azaltacak ve yoksulluk döngüsü kıramayacaktır.

Bulgular, güncel yardımların SKA 1 hedefindeki 'sürdürülebilir kalkınma' ilkesinden uzak kaldığını ve daha çok acil durum yönetimi görevi üstlendiğini kanıtlamaktadır. Özellikle İŞKUR ve Belediye temsilcilerinin vurguladığı mevsimsel

işsizlik ve vasıf uyuşmazlığı, Ardahan'daki yerel ekonomik yapının, SKA 8'in gerektirdiği insana yakışır iş yaratma kapasitesinin çok altında olduğunu göstermektedir. Yapısal kırılmalık, kurumsal çabaların verimini düşürerek, borçlanma ve göç eğilimi gibi kırılmalık baş etme stratejilerini (K4, K13, K15) güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, hem yoksul bireylerin hem de kamu çalışanlarının ortaklaştığı temel nokta; Ardahan kent yoksulluğunun çözümünün, kurumlar arası entegrasyonu ve yardımların üretimi teşvik eden yatırımlara dönüştürülmesini gerektiren, bütüncül ve uzun vadeli bir SKA stratejisine bağlı olması gerektiği üzerinedir.

2.4. ARDAHAN KENT YOKSULLUĞU İLE MÜCADELEDE SOSYAL POLİTİKALARIN ANALİZİ VE SKA ÇERÇEVESİNDE YENİDEN YAPILANMA ÖNERİLERİ

Yoksulluk, basit bir gelir eksikliği olmaktan ziyade; sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel öğelerden etkilenen çok boyutlu bir kavramdır. Hızlı nüfus artışı, dengesiz kentleşme, göç ve özellikle istihdamdaki güvencesizlik, yoksulluğun ana nedenleri olarak ortaya çıkmakta ve bu kısır döngü içerisinde sosyal sorunların giderek derinleşmesine yol açmaktadır. Bu durum, yoksullukla mücadelede SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefine ulaşılmasıyla birlikte toplumsal istikrarın ve SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefinin sağlanmasını önemli kılmaktadır.

Yoksullukla mücadele politikaları doğrudan ve dolaylı yaklaşımlar olmak üzere ikiye ayrılır. Doğrudan mücadele yöntemleri, SKA 1.3 (Sosyal Koruma Sistemleri) hedefiyle uyumlu olarak, yoksul bireylere ayni ve nakdi yardım sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda sosyal yardım, vergi, asgari ücret, eğitim ve sağlık destekleri doğrudan öncelik taşır. Ardahan'da SYDV ve belediyeler aracılığıyla yürütülen (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022) bu yardımlar (gıda, yakacak, eğitim ve nakdi destek), görüşmelerde de teyit edildiği üzere, özellikle kış aylarında yaşanan zorlukları hafifletmeye katkı sunmakta, ancak katılımcılar tarafından geçici bir rahatlama olarak algılanmaktadır.

Dolaylı Mücadele Yöntemleri doğrudan SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedefini temel almaktadır. Bu modelde, kaynakların ekonomik büyümeyi sürdürebilmek için kullanılması ve bunun sonucunda gelirlerin artırılarak yoksulların refah seviyesine ulaşması hedeflenir.

Dolaylı mücadele yöntemi içerisinde yoksullara ayni ve nakdi olarak destek verilmemekte, ekonomik etkilerin yoksulluk sorununu çözmesi beklenmektedir. Toplumsal kalkınmayla birlikte ekonomik faktörlerin yoksulluğun boyutlarında azaltıcı etkiye sahip olması öngörülmektedir (Gündoğan, 2008, s. 49). Ardahan örneğinde katılımcıların büyük bölümünün dile getirdiği güvencesiz ve mevsimlik işsizlik sorunu, dolaylı yaklaşımın kentte etkisiz kaldığını ortaya koymaktadır.

2.4.1. Yerel Yönetimlerin ve Kurumların Rolü

Yoksullukla mücadelede merkezi yönetim öncelikli olsa bile, son dönemde yerel yönetimlerin rolü gözle görünür biçimde artmıştır. Belediyeler, yerel dayanışma ağlarını güçlendirerek ve merkezi yönetimin boşluklarını doldurarak kentsel sorunların çözümüne katkıda bulunmaktadır.

3294 sayılı Kanun'la kurulan SYDV gibi vakıflar, sosyal güvencesizlik içinde olan yoksul kesimlere yardım ederek sosyal güvenlik ağını desteklemektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2025). Aile ve Sosyal Hizmetler politikaları ise beslenme, eğitim (SKA 4), sağlık (SKA 3) hizmetlerinin geliştirilmesi ve göçün azaltılması gibi kapsamlı hedeflerle yaşam kalitesini artırmayı amaçlamaktadır.

2.4.2. Ardahan'daki Mevcut Politikaların SKA Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Ardahan'da kent yoksulluğuyla mücadele politikaları, genellikle sosyal yardım temelli bir anlayışa dayanmaktadır. Ancak bu politikaların yapısal sorunları çözmedeki yetersizliği önemli bulgularla somutlaştırılmıştır.

Katılımcı beyanları, sosyal yardımların sürdürülebilir bir yaşam için yetersiz kaldığını, asıl sorunun işsizlik ve güvencesiz istihdam olduğu şeklindedir. Bu durum, yerel politikaların yoksulluğun yapısal nedeni olan SKA 8 (Üretken İstihdam) sorununa yeterince odaklanamadığını göstermektedir.

Diğer taraftan, sosyal yardımlar yalnızca kısa vadeli ihtiyaçları karşılamakta; özellikle giyim, barınma ve çocuk bakımı gibi temel alanlarda eksik kalmaktadır. Katılımcıların yardım alma utancı ve yalnızca ayni yardımlarla beslenme zorunluluğu gibi yaşantıları, yardım politikalarının bireylere onurlu bir yaşam sunmada başarısız olduğunu göstermektedir. Bu durum, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefinin niteliksel boyutuyla çelişmektedir.

Öte yandan, sosyal yardımların erişiminde merkez ile kırsal alandaki eşitsizlik ve yardımların seçim dönemi gibi belirli zamanlarda yapılması, kaynak dağıtımında adalet ve şeffaflık sorunlarının devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefiyle uyumsuzdur.

Sonuç olarak, Ardahan'da yoksullukla mücadele politikalarının kalıcı refah sağlama, üretkenliği artırma ve sosyal güvence oluşturma konularında gereken yapısal değişimleri yaratmada yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Yoksullukla etkin mücadele için, yalnızca yardım mekanizmalarına değil, istihdam (SKA 8), eğitim (SKA 4), sağlık (SKA 3) ve iklimle dayanıklı barınma (SKA 11) gibi temel alanlarda da kapsamlı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

2.4.3. Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Politika Önerileri : SKA Çerçevesinde Yapısal Dönüşüm

Yoksullukla mücadele, SKA 1 (Yoksulluğa Son) hedefinin temelini oluşturmakta olup, günümüzde World Bank (2023) ve UNDP (2022) gibi küresel kurumlar tarafından öncelikli mesele olarak ele alınmaktadır (World Bank, 2023; UNDP, 2022). Sosyal adaletin sağlanması ve SKA 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması) hedefinin korunması açısından kritik öneme sahip olan bu mücadelede, temel yaklaşımlar yoksulluğun çok boyutlu yapısını hedef almaktadır (OECD, 2021).

Yoksullukla mücadelede iki temel yaklaşım öne çıkmaktadır. İlki, bireylerin ekonomik ve sosyal yaşamlarını iyileştirmeyi amaçlayan doğrudan müdahaleleri kapsar. İkincisi ise yapısal reformlar ile eğitim, sağlık ve istihdam alanlarındaki gelişmeleri destekleyen dolaylı yaklaşımları kapsamaktadır (OECD, 2021). Her iki yaklaşım da yoksulluğun çok boyutlu yapısını dikkate alarak, sadece maddi eksiklikleri değil aynı zamanda sosyal dışlanma, fırsat eşitsizliği ve güvencesizlik gibi boyutları da ele almaktadır.

Ekonomik büyümeyi merkeze alan dolaylı yaklaşım (Perry vd., 2006, s.57), sanayileşme ve altyapı yatırımları yoluyla SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedefine ulaşabileceğini savunmaktadır. Ancak bu yaklaşım, büyümeyle birlikte gelen sağlık, eğitim ve istihdam olanaklarından kent merkezi dışında yaşayan yoksul kesimlerin faydalanamaması nedeniyle eleştirilmektedir (Önder ve Şenses, 2005,

s.14). Bu bulgular, ekonomik büyümenin tek başına SKA 10'u (Eşitsizliklerin Azaltılması) sağlayamadığını ve kapsayıcılıktan uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

Doğrudan yaklaşım ise, ekonomik büyümenin yoksulluğu azaltmada azaltmada yetersiz kaldığı durumlarda devreye girmekte ve ulusal gelirin daha eşitlikçi dağılımını gerektirmektedir. Devlet tarafından uygulanan bu politikalar, gelir eşitsizliğini en aza indirmeyi hedeflemekte ve SKA 1.3 (Sosyal Koruma Sistemlerinin Uygulanması) ile uyumlu bir yapı sergilemektedir. Bu kapsamda sosyal yardımlar, asgari ücret düzenlemeleri, istihdam artırıcı projeler (SKA 8), yoksullara yönelik kredi programları ve çocuk eğitimi/beslenme programları (SKA 2 ve SKA 4) ön plana çıkmaktadır (Şenses, 2003, s.328). Bu stratejiler, yoksulların sosyal dışlanma ve güvencesizlik risklerini azaltarak sosyal adaleti doğrudan sağlamaya yöneliktir.

Yoksullukla mücadele alanında kalıcı çözümlerin üretilmesi ve sürdürülebilir olması, dolaylı ve doğrudan yaklaşımın bir arada, etkin bir biçimde yürütülmesiyle mümkündür. Türkiye'de yoksullukla mücadele, yalnızca sosyal yardım tedbirleriyle değil, aynı zamanda SKA 8 hedefiyle uyumlu, üretken yatırımlarla desteklenen istikrarlı ve etkin bir büyüme stratejisi gerektirmektedir. Ekonomik büyümenin yoksullukla mücadelede başarılı olması için, yatırımların üretken olması ve bu sayede istihdam artışı sağlanması şarttır; reel faiz oranlarının düşürülmesi gibi makroekonomik adımlar bu hedefe hizmet etmektedir.

Öte yandan, emeğin niteliğinin iyileştirilmesi ve mesleki eğitim programlarına öncelik verilmesi (SKA 4), istihdam artışının sürdürülebilirliği için zorunludur. Türkiye'de uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı programları, devamsızlığı düşürerek yalnızca sosyal koruma sağlamakla kalmaz, aynı zamanda eğitim düzeyine de olumlu katkılar sunmaktadır (Kuştepeli ve Halaç, 2004, s.19).

Türkiye'de yürütülen sosyal yardım projeleri başarılı olmalarına rağmen, kurumsal yapıda ortaya çıkan dengesizlikler nedeniyle eleştirilmektedir. Bu dengesizlikler; bazı yoksul bireylerin birden çok kurumdan yardım alması veya hiç alamaması, yardım miktarının yetersiz dağılımı ve yardımların kimi zaman yoksulların onurunu kırıcı bir şekilde dağıtılmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar, SKA 1.3 ve SKA 16.6 (Şeffaf ve Hesap Verebilir Kurumlar) hedeflerine ulaşmada önemli engeller oluşturmaktadır (Metin, 2012, s.146). Bu nedenle, yoksulluk sınırının altında gelire sahip bireylere düzenli nakit desteği verilmesi, sosyal yardım sisteminin etkinliği açısından kritik önem taşımaktadır.

Sosyal yardım ve hizmetlerinin daha kapsamlı ve düzenli yürütülmesi amacıyla kurulan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın asgari gelir desteği modelinin başarısı altı temel unsura dayanmaktadır (Coşkun vd., 2011, s.146):

1. Güçlü hukuki altyapı,
2. İhtiyaç sahiplerini doğru belirleyecek hedefleme mekanizması,
3. Yardım süreçlerini şeffaf kılacak hane temelli veri tabanı (SKA 16),
4. Bireyleri yalnızca yardımla değil, istihdam olanaklarıyla da desteklemek (SKA 8),
5. Etkin ve güvenli ödemeler için güçlü bankacılık sistemi,
6. Sistemin sürdürülebilirliği için yeterli finansman kaynağı.

Bu unsurların büyük bölümünün Türkiye'de mevcut olması, modelin uygulanabilirliğinin önünü açmaktadır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2021).

Ardahan örneği, kent yoksulluğunun yalnızca düşük gelirle sınırlı olmadığını, eğitim, sağlık ve barınma gibi temel hizmetlere erişim sorunlarıyla birlikte çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. (TUIK, 2023). Ardahan'daki yoksulluk sorununun çözümü, sadece gelir desteği sağlamaktan çok, SKA 10 ile uyumlu toplumsal dayanışmayı artırmayı; SKA 8 ile uyumlu iş gücü piyasasına entegrasyonu kolaylaştırmayı; ve SKA 3, 4 ve 11 ile uyumlu yaşam kalitesini yükseltecek ve uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyecek stratejileri ön plana çıkarmayı zorunlu kılmaktadır.

2.4.3.1. İstihdam ve Ekonomik Kalkınma (SKA 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme)

Ardahan'da kent yoksulluğunun kalıcı olarak azaltılması için SKA 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) hedefine odaklanılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, tarım ve hayvancılık sektörlerinin yanında yerel ekonomiyi çeşitlendirecek somut adımların atılması faydalı olacaktır. Öncelikle, KOBİ'ler desteklenmeli ve girişimcilik teşvik edilerek istihdam piyasasına çeşitli fırsatlar sağlanmalıdır.

Ayrıca, devlet ve özel sektör iş birlikleriyle yerel iş gücüne yönelik beceri geliştirme programları düzenlenmeli; böylece vasıf uyumsuzluğu sorunu çözülmeli ve gençlerin göçünü önlemek adına nitelikli yatırım fırsatları yaratılarak bölgenin ekonomik cazibesi artırılmalıdır.

2.4.3.2. Eğitim Politikaları (SKA 4: Nitelikli Eğitim)

Yoksullukla mücadele kapsamında çok önemli bir yeri olan eğitim, SKA 4 (Nitelikli Eğitim) hedefiyle uyumlu olarak incelenmeli ve fırsat eşitliği mutlaka sağlanmalıdır. Bu kapsamda, okullarda eğitim kalitesi artırılmalı ve öğrencilere verilen burs ile destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Bununla birlikte yetişkinlere, özellikle kadınlara yönelik mesleki eğitim programları geliştirilerek işgücü piyasasına katılım teşvik edilmelidir. Son olarak, çocuk işçiliğinin önlenmesi ve ekonomik nedenlerle okuldan erken ayrılma oranlarının düşürülmesi için kapsamlı ve denetlenebilir sosyal destek programları uygulamaya konulmalıdır.

2.4.3.3. Sağlık ve Sosyal Güvenlik (SKA 3: Sağlıklı Yaşam ve SKA 1: Yoksulluğa Son)

Sağlık hizmetlerine erişim, yoksullukla mücadelede temel bir faktördür ve SKA 3 (Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam) hedefini destekleyecek kapsamlı adımlar atılmalıdır. Bu doğrultuda, sağlık altyapısı güçlendirilmeli ve sağlık sigortası bulunmayan tüm bireyler sigorta kapsamına alınmalıdır. Özellikle köylerde sağlık taramaları ve mobil sağlık hizmetleri yaygınlaştırılarak bu hizmetlere erişim kolaylaştırılmalıdır.

Bunun yanı sıra, sosyal güvenlik ağı genişletilmeli ve yoksulluk sınırı altındaki haneler sosyal yardım sistemine dahil edilmelidir. Sosyal güvence kapsamındaki bireylere yönelik yapılan destekler sürekli ve düzenli olarak sunulmalı ve güvence altına alınmalıdır.

2.4.3.4. Barınma Politikaları (SKA 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Yerleşimler)

Barınma ve konuta olan ihtiyaç, kentsel yoksulluğun önemli bir parçaları arasındadır ve SKA 11 kapsamında kentlerde mekânsal adaleti sağlamak için düşük gelirli ailelere yönelik uygun fiyatlı konut politikaları oluşturulmalıdır. Kentsel dönüşüm projelerinde ise yerinden edilme sorunu göz önünde tutulmalıdır.

Yürütülecek projelerde geliri düşük olan ailelere uygun konutlar sunulmalı ve onlara öncelik verilmelidir. Aksi takdirde, yoksulluk farklı mekânlara kayarak yeniden oluşma riski taşımaktadır. Bu nedenle yerel yönetimlerin sosyal konut stoklarını artırması ve kira yardımı programlarını genişletmesi kritik bir öneme sahiptir.

2.4.3.5. Kapsayıcı Sosyal Politikalar (SKA 5: Cinsiyet Eşitliği ve SKA 10: Eşitsizliklerin Azaltılması) ve Sürdürülebilir Kalkınma Yol Haritası

Yoksullukla mücadele, yalnızca ekonomik yardım sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesiyle mümkündür. SKA 5 ve SKA 10 hedefleri doğrultusunda, yerel toplulukların ihtiyaçlarına uygun sosyal destek programları tasarlanmalı ve hayata geçirilmelidir. Kadın-erkek eşitliği ve engelli bireylerin haklarının korunması gibi alanlarda geliştirici politikalar izlenmelidir. Bu tür programların sürdürülebilir olması için yerel paydaşlarla işbirliği yapılmalı ve düzenli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022).

Ardahan'da yoksullukla mücadele kapsamında yalnızca nakdi yardımlar ve kısa vadeli çözümler sunulmamalıdır. Bu tür geçici müdahaleler sorunun derinine inmediğinden dolayı, SKA hedeflerine odaklanılarak, Ardahan'ın ekonomik, sosyal ve çevresel altyapısını güçlendirmeye yönelik bütüncül bir strateji oluşturması gerektirmektedir.

Kent yoksulluğu çok boyutlu bir sorun olduğundan dolayı devletin tüm organları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve yerel topluluklar arasında kurulacak işbirliği kritik öneme sahiptir. Ardahan'ın özgün koşulları göz önünde bulundurularak tüm paydaşların ortak bir vizyon ve strateji etrafında birleşmesi, SKA hedeflerine ulaşmada temel öneme sahiptir.

SONUÇ

Yoksulluk, yalnızca az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerle sınırlı kalmayan; en zengin toplumlarda dahi varlığını sürdüren evrensel ve yapısal bir sorundur. Yalnızca bireylerin temel ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamamasıyla sınırlı kalmayıp; aynı zamanda toplumsal hayattan dışlanma, fırsatlara erişimde adaletsizlik yaşama ve bireyin kendi yetilerini geliştirme imkânlarının engellenmesi gibi çok yönlü sorunları da beraberinde getirmektedir. Geleneksel yoksulluk tanımları gelir yetersizliğini ele alırken, günümüzde yoksulluk kavramı daha detaylı bir yapıda incelenmektedir. Bu kapsamda yoksulluk, sadece ekonomik boyutuyla değil aynı zamanda eğitim, sağlık, barınma, güvenlik ve toplumsal katılım gibi temel alanlardaki yapısal yoksunluklarla birlikte incelenmektedir.

Kent yoksulluğu, çok boyutlu yoksulluk olgusunun kentsel alanlarda daha yoğun, belirgin ve karmaşık biçimlerle ortaya çıkmasıdır. Kentteki yoksulluk, kırsal yoksulluktan farklı olarak yüksek yaşam maliyetleri, yüksek işsizlik oranları, kayıt dışı ve güvencesiz istihdam, kamusal hizmetlere erişim güçlükleri ve sosyal dışlanma gibi nedenlerle çok daha derin bir yapıya sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, kentsel yoksullar toplumsal yaşamın dışına itilmekte, adeta görünmez hale gelmekte ve yalnızlaşmaktadır. Bu durum sadece ekonomik bir soruna değil, aynı zamanda bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyen ciddi bir sosyal kırılmayı da beraberinde getirmektedir.

Yoksulluğu sadece ekonomik değil, aynı zamanda yapısal, kültürel ve siyasal boyutları olan geniş bir sorundur. Bu yüzden yoksullukla mücadele edilirken sadece yardım programlarına güvenmek yetersizdir. Ayrıyeten eğitim, istihdam, sosyal adalet ve fırsat eşitliği gibi alanlara da odaklanan kapsamlı sosyal politikalar geliştirilmelidir. Özellikle Türkiye gibi bölgesel eşitsizliklerin sıklıkla görüldüğü ülkelerde, kent yoksulluğuna daha dikkatli yaklaşılmalı ve her bölgenin kendi sosyal ve ekonomik yapısına uygun özgün çözüm yolları oluşturulmalıdır.

Günümüzde yoksullukla mücadele, yalnızca ulusal politikalarla değil aynı zamanda uluslararası kuruluşlar ve gelişmiş ülkelerin destekleriyle küresel bir boyut kazanmıştır. Bu durumda yoksulluğun artık tek bir ülkenin sorunu olmaktan çıkarak, uluslararası işbirliği ve dayanışma gerektiren evrensel bir mesele haline geldiğini görmekteyiz. Bu bağlamda, yoksullukla etkili bir şekilde mücadele edebilmek için merkezi yönetimlerin,

yerel idarelerin ve STK'ların eşgüdüm içinde çalışması ve ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesi gerekmektedir.

Bu tez çalışmasında, Ardahan ilindeki kent yoksulluğunun nedenleri ve bireysel/toplumsal etkileri, mevcut sosyal politikaların sahaya dair yansımaları üzerinden nitel bir yöntemle incelenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen 30 katılımcıyla gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, Hermeneutik yaklaşımla analiz edilmiş ve elde edilen bulgular neticesinde SKA çerçevesinde yoksullukla mücadele edebilecek düzeyde daha detaylı ve kapsamlı bir yol haritası sunulması amaçlanmıştır.

Elde edilen bulgular, Ardahan'daki kent yoksulluğunun sadece ekonomik alanda, aynı zamanda sosyal ve psikolojik boyutlarda da çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların bizzat deneyimlediği ekonomik kırılganlık, güvencesiz ve düzensiz istihdam ile kamusal hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar temel sorunlar olarak belirlenmiştir.

Yoksulluk, bireylerin sadece maddi yaşamlarını değil; toplumsal dışlanma, zayıflayan dayanışma ilişkileri ve geleceğe dair belirsizlik gibi temalar üzerinden sosyal ilişkilerini, psikolojik iyi oluşlarını ve kültürel katılımını da derinden etkilemektedir. Bu bulgular, yoksulluğun meydana çıkardığı sorunların ortadan kaldırılmasını hedefleyen SKA 1 ve eşitsizliklerin azaltılmasını amaçlayan SKA 10'un yerel düzeyde yaşanan uygulama zorluklarını açıkça ortaya koymaktadır.

SYDV, Belediye ve STK'lar aracılığıyla sağlanan sosyal yardımlar, kısa vadede yoksulluğun etkilerini hafifletmekte önemli olsa da, bu desteklerin çoğunlukla geçici çözümler sunduğu ve bireylere kalıcı ve sürdürülebilir bir yaşam kurmaları için yetersiz fırsatlar verdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, yardımların sürekli aynı kişilere yapılması kaynakların etkin kullanımını kısıtlamakta ve diğer ihtiyaç sahiplerine ulaşımı sekteye uğratmaktadır. Bu durum, kaynakların adil ve etkin yönetiminin SKA hedeflerine ulaşmadaki önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Tez bulguları, yoksulluğun en derin etkilerini yaşayan ve sistemden en fazla dışlanan kırılgan grupları ortaya çıkarmıştır. Katılımcılar arasındaki kadınlar ve yaşlılar, kamu desteklerine erişimde ciddi engellerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, SKA 5'in hedefinde yer alan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi alanında oluşan eksiklikleri göstermektedir.

Diğer yandan, güvencesiz ve mevsimlik çalışanların kış aylarında işsiz kalması ve geçim derdine düşmesi, SKA 8'in istihdam hedefine ulaşmada Ardahan gibi çevresel kısıtları olan kentlerde yapısal sorunlar bulunduğunu göstermektedir. Bu grupların sürdürülebilir gelire erişememesi, yerel ekonominin kalıcı çözümler üretemediğini göstermektedir.

Ardahan'daki sosyal politika araçlarının kısa vadeli ve standart programlara dayandığı, yerel koşullara özgü çözümlerin ise yetersiz kaldığı görülmüştür. Yoksullukla mücadelenin etkili olabilmesi için sadece ekonomik faktörler yeterli değildir. Aynı zamanda sosyal, kültürel ve yönetsel boyutları da kapsayan bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda, SKA 17 (Hedefler İçin Ortaklıklar) hedefine uygun olarak, ulusal, yerel ve sivil toplum paydaşları arasında güçlü bir iş birliği ve birliktelik ruhunun oluşturulması gerekmektedir. Bu yaklaşım ile birlikte aşağıdaki somut politika öneri desteklenmelidir:

Sürdürülebilir Sosyal Yardım Yönetimi (SKA 1, SKA 10) açısından incelendiğinde, sosyal yardımların etkili ve adil dağıtımı için yardımda bulunan bireylerin sosyoekonomik durumları düzenli olarak takip edilmelidir. Maddi açıdan iyileşme görülen bireylerin destekleri aşamalı olarak sonlandırılarak, yardımlar yeni ihtiyaç sahiplerine doğru yönlendirilmelidir. Bu yöntem sayesinde, hem kaynakların sürdürülebilirliğini tehdit eden bağımlılık riskinin önüne geçilecek hem de bu sistemin adil ve şeffaf işlemesine fayda sağlanacaktır.

Kadın İstihdamının Güçlendirilmesi (SKA 5, SKA 8) kapsamında, kadınları işgücüne dahil edecek mesleki eğitim programları ve çocuk bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak ve hane gelirlerini kalıcı olarak güçlendirerek yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Sosyal Sermaye ve Dayanışmanın Geliştirilmesi (SKA 10, SKA 17) için ise gençlere yönelik kültürel, sanatsal ve gönüllülük projeleri arttırılmalıdır. Bu projeler, gençlerin sosyal bağlarını kuvvetlendirecek, bireysel gelişimlerine katkıda bulunacak ve toplumsal dayanışma kapasitelerine fayda sağlayacaktır. Ardahan gibi küçük illerde, dayanışma temelli mahalle odaklı sosyal merkezler kurulmalı; bu merkezler hem maddi

destek hem de psikolojik ve sosyal destek sunan bütünleşik yapılar olarak konumlandırılmalıdır.

Sonuç olarak bu çalışma, Ardahan'da görülen kent yoksulluğunun insanlar üzerinde ne kadar çok güçlü bir etkiye sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Bulgular açıkça gösteriyor ki, yoksullukla mücadele sadece ekonomik tedbirlerle giderilebilecek bir sorun değildir. Aksine sosyal, kültürel ve yönetsel boyutları bir arada toplayan kapsamlı bir yaklaşımın geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, yoksulluk içinde yaşayan bireylerin gündelik mücadelelerini ve hayatta kalma stratejilerini sosyolojik bir bakış açısıyla inceleyerek, hem akademik alana hem de yerel ve ulusal düzeyde şekillendirilecek SKA odaklı politikalara somut ve sahadan beslenen bir kaynak sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Kent yoksulluğu ve sivil dayanışma. R. B. Şen (Ed.), IV. *Aile Şûrası: Aile ve Yoksulluk Bildirileri*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). *Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni 2021*. <https://www.aile.gov.tr>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Sosyal Koruma İstatistikleri 2021*. <https://www.aile.gov.tr>
- Akçakaya, O. (2016). Kentsel sürdürülebilirliğin uygulanması ve ölçülmesi bağlamında yerel yönetimlerin fonksiyonu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, 47–64.
- Aksan, G. (2015). *Yoksulluk ve dayanışma ağları*. Çizgi Kitabevi.
- Aktan, C. C., ve Vural, İ. Y. (2002). Yoksullukla mücadeleyle yönelik öneriler. C. C. Aktan (Ed.), *Yoksullukla mücadele stratejileri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Akyalçın, S., ve Temizel, F. (2006). Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile mikro finansman kurumlarının birlikteliği. *Çimento İşveren Dergisi*, 20(4), 4–15.
- Albayrak, Ş. (2022). 2005 yılı sonrası Türkiye’de yoksulluk üzerine bir değerlendirme. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 9(1), 72–86. Erişim adresi: <https://www.jrtr.org/index.php/jrtr/article/view/291>
- Alparslan, A. M., Çetinkaya Bozkurt, Ö., ve Özgöz, A. (2015). İşletmelerde cinsiyet ayrımcılığı ve kadın çalışanların sorunları. *MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 66–81.
- Altay, A. (2005). Yoksulluk sadece devletin sorunu mu? Kamu harcamaları açısından bir değerlendirme. *Sosyo-Ekonomi*, Temmuz-Aralık, 2005(2).
- Arpacıoğlu, Ö., ve Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 60–76.
- Arslan, M. (2005). Bölgesel kalkınma ajanslarının işlevselliği: Kurumsal ve yapısal sorunlar. İçinde M. Turan (Der.), *Bölgesel kalkınma ajansları: Nedir, ne değildir?* (ss. 281–296). Ankara: Paragraf Yayınevi.

- Aslan, E. (2016). Dünya Bankası ve İslam Kalkınma Bankası'nın yoksullukla mücadele politikaları (Doktora tezi). Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Avaner, T. (2005). BKA, siyasal rejim sorunu yaratır mı? İçinde M. Turan (Der.), *Bölgesel kalkınma ajansları: Nedir, ne değildir?* Ankara: Paragraf Yayınevi.
- Aykaç, M., Erdoğan, S., ve Tosuner, Ö. (2010). Yoksullukla uğraşmak ve uluslararası organizasyonlar. *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler*, 2, 229-231. İstanbul.
- Aytaç, A., ve Hatipler, M. (2013). *Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun özgün yapısı ve yoksullukla mücadele*. Edirne: Paradigma Akademi Yayınları.
- Bağdadioğlu, E. (2003). Yoksullukla mücadeleye yaklaşımlar. *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2003: Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler* (9–11 Ekim). Antalya.
- Banister, D. (2000). Sustainable urban development and transport – A Eurovision for 2020. *Transport Reviews*, 20(1), 113–130.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, tüketicilik ve yeni yoksulluk* (Ü. Öktem, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Beken, H. G. (2006). Yoksulluk olgusuna kavramsal bir bakış (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bildirici, Z. (2011). Avrupa Birliği'nde yoksullukla mücadele ve Türkiye'nin uyum sürecindeki yeni uygulamalar (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birleşmiş Milletler. (1945). *Birleşmiş Milletler Antlaşması*. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>
- Birleşmiş Milletler. (2015). *Sürdürülebilir kalkınma için 2030 gündemi'nin dönüştürülmesi* (A/RES/70/1). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2006). *Poverty and Social Policy in Contemporary Turkey*. UNDP Raporu.
- Certel Fırat, A. B., ve Kalav, A. (2017). Kent mekânında sosyal dışlanma ve güvencesizleştirme. *Route Educational and Social Science Journal*, 4(6), 1–11.
- Ceyhan, T. (2016). *Küreselleşme sürecinde Türkiye'de yoksulluk sorunu* (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Chambers, R. (1994). The origins and practice of PRA. *World Development*, 22(7), 953–969.
- Coşkun, M., Çelik, M., ve Yıldız, H. (2011). *Türkiye’de asgari gelir desteği ve sosyal yardımlar: Uygulama sorunları ve çözüm önerileri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Coşkun, S., ve Tireli, M. (2008). *Avrupa Birliği'nde yoksullukla mücadele stratejileri ve Türkiye*. Nobel Yayıncılık.
- Çakmak, D. (2012). Göç ve kent yoksulluğunun toplumsal görünümü: Van Bostaniçi örneği (Yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği. *Sosyal Siyaset Konferansları*, (59), 89–132.
- Çubuk, M. (2000). 21. Yüzyılda beşerileşmiş ve sürdürülebilir şehircilik için düşünceler. *Kentsel Çevre ve Sürdürülebilirlik Paneli*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Araştırma ve Geliştirme Merkezi.
- Dansuk, E. (1997). *Türkiye’de yoksulluğun ölçülmesi ve sosyo-ekonomik yapılarla ölçülmesi* (DPT Uzmanlık Tezi). Mayıs.
- Dansuk, E. (2003). Yoksullukla mücadelede kurumsal kapasitenin geliştirilmesi. *Yoksulluk Sempozyumu* (Cilt 1, s. 31-1 Haziran 2003). Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Demirci, A. (2019). Yoksullukla mücadele kapsamında Türkiye’deki sosyal yardım uygulamaları: Ardahan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı örneği (Yüksek lisans tezi). Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1993). *1990 genel nüfus sayımı: Kars ili, nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Doğaner Gönel, Feride (2016). *Kalkınma Ekonomisi*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele özel ihtisas komisyonu raporu*. Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007/2013, Yayın no: DPT: 2742-ÖİK:691. Ankara.
- Dumanlı, R. (1996). *Yoksulluk ve Türkiye’deki boyutları* (Uzmanlık tezi). Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı. Yayın No: DPT:2449.

- Durak, N. (2019). *Türkiye’de yoksulluk tartışmaları* (Yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Erder, S. (2002). *Kentsel Gerilim: Yoksulluk, Göç ve Kentleşme*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergün, M. (2004). *Sürdürülebilir kentsel dönüşüm bağlamında yönetim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erten, M. (1999). *Nasıl bir yerel yönetim*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Ertürk, H. (1996). Sürdürülebilir kentler. *Yeni Türkiye Habitat II Özel Sayısı*, 2(8), 174-178. Yeni Türkiye Medya Hizmetleri.
- Es, M., ve Güloğlu, T. (2004). Bilgi toplumuna geçişte kentleşme ve kentsel yoksulluk: İstanbul örneği. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(8), 79–93.
- Eurostat. (2020). *People at risk of poverty or social exclusion*. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li03/default/table?lang=en
- Gedikoğlu, G. (2015). *Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele: Biga örneği* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Genç, Ö. (2010). Uluslararası ekonomik kuruluşların yoksullukla mücadele stratejileri (Yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (C. Güzel, Çev.). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gürses, D. (2007). Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1).
- Gürses, D. (2017). Türkiye’de yoksulluk ve yoksullukla mücadele politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 60-61.
- Gülçubuk, B. (2008). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Politikalar ve Türkiye.” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 63(2), 101-120.
- Gülçubuk, B., Yıldırak, N., Kızılaslan, N., Özer Eroğlu, D., Kan, M., ve Kepoğlu, A. (2010). Kırsal kalkınma yaklaşımları ve politika değişimleri. In *Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi Bildirileri* (ss. 1200–1213). Ankara, Türkiye: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası.
- Güler, B. (1994). *Yerel yönetimler ve yoksullukla mücadele*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Güler, B. (2011). Yoksullukla mücadelede sosyal girişimcilik: ashoka üyelerinden sosyal yenilikçi örnek uygulamalar. *Dokuz eylül üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 13 (3). 79-111.

- Güneş, M. (2004). *Yerel Gündem 21: “Ulusal” kentlerden “küresel” köylere*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güneş, F. (2009). Kentsel yoksulluk/dışlanma, göç ve istihdam: Eskişehir’de belediyeden yardım alan haneler. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(18), 449–471.
- Hacımahmutoğlu, S. (2009). *Türkiye’de sosyal yardımlar ve sosyal yardım politikaları*. (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- IMF. (2025). *IMF’nin düşük gelirli ülkelere desteği*. Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Support-for-Low-Income-Countries>
- Işık, E. (2007). *Kent yoksulluğu, sokak çocukları ve suç* (Yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Işık, O., ve Pınarcıoğlu, M. M. (2001). *Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kabaş, T. (2009). *Gelişmekte olan ülkelere yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadele yolları* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kahraman, F. (2015). Yoksulluğun çalışma ile imtihanı: Çalışan yoksullar üzerine bir araştırma. *İdeal Kent Dergisi*, (16), 50-71.
- Kalaycıoğlu, S., ve Rittersberger-Tılıç, H. (2002). Yapısal uyum programlarıyla ortaya çıkan yoksullukla başetme stratejileri. A. Dikmen (Ed.), *Kentleşme, göç ve yoksulluk* (ss. 197–247). Ankara: İmaj Yayıncılık. (7. Sosyoloji Kongresi Bildirileri içinde)
- Karaçor, Z., ve Atabey, A. (2001). Türkiye ekonomisinde uygulanan istikrar politikalarının tarihsel süreç içerisindeki analizi ve bu süreç içerisindeki karar birimlerinin rolü. *S.Ü. Sosyal Bilimler M.Y.O. Dergisi*, 4(1).
- Karakaş, M., ve Çak, M. (2007). Yolsuzlukla mücadelede uluslararası kuruluşların rolü. *Maliye Dergisi*, 153, 74–101.
- Karakurt Tosun, E. (2009). *Sürdürülebilirlik olgusu ve kentsel yapıya etkileri*. Paradoks: Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, 5(2), 1-16.
- Karatepe, U. (2006). *Türkiye’de iktisadi büyüme stratejileri ve yoksulluk* (Yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karayılmaz, D. (2019). *Yerel yönetimlerde kentsel yoksulluk bağlamında sosyal belediyeçilik uygulamaları: Yalova Belediyesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kasapoğlu, C. (2018). *Belediyelerde sosyal belediyeçilik uygulamaları, kent yoksulluğu ilişkisi: Afyonkarahisar Belediyesi örneği* (Yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, İ. (2008). *Yoksullukla mücadelede eğitimin rolü: Şartlı nakit transferi-ŞNT örneği* (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, Y. (2015). *Yoksulluk ve Toplumsal Dışlanma*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kaygalak, S. (2001). Yeni kentsel yoksulluk, göç ve yoksulluğun mekansal yoğunlaşması: Mersin/Demirtaş Mahallesi örneği. *Praksis*, 2, 124–172.
- Keleş, R. (2004). *Kentleşme politikası* (8. basım). İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2016). *Kentleşme politikası* (15. basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R., ve Hamamcı, C. (2005). *Çevre politikası* (5. basım). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kesgin, B. (2012). *Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmetler*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kızıler, N. (2017). Türkiye’de yoksullukla mücadele ve sosyal transfer harcamaları. *Journal of Life Economics*, 4(1), 77–100. <https://doi.org/10.15637/jlecon.188>
- Kızılkaya, E. (2014). *Ardahan İli’nin sosyo-ekonomik gelişim süreci* (Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Kongar, E. (1979). *İmparatorluktan günümüze Türkiye’nin toplumsal yapısı*. Bilgi Yayınevi.
- Kule, H., ve Es, M. (2005). Türkiye’de kentsel yoksulluk: Kocaeli örneği. *Sosyal Politikalar Konferansları Dergisi*, 50, 259–300.
- Kuştepe, Y., ve Halaç, U. (2004). *Yoksullukla mücadelede eğitim ve sağlık yardımlarının rolü: Türkiye örneği*. İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma* (3. basım). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Laderchi, R. C., Saith, R., ve Stewart, F. (2003). Does it matter that we do not agree on the definition of poverty? A comparison of four approaches. *Oxford Development Studies*, 31(3), 243–274.
- Memiş, H., Kara, M., ve Tayfur, L. (2010). Yoksulluk, yapısal uyum programları ve Sahra Altı Afrika ülkeleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,

- 7(14), 325–346. Erişim Tarihi: 16 Nisan 2025, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19519/208287>
- Mengi, A., ve Algan, N. (2003). *Sürdürülebilir kalkınma ve çevre politikaları*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Metin, B. (2012). Yoksullukla mücadelede asgari gelir güvencesi: Türkiye’de sosyal yardım ve hizmet sisteminde mevcut durum, asgari gelir güvencesi ihtiyacı. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 117–151.
- Milanoviç, B. (2016). *Küresel eşitsizlik: Küreselleşen dünyada kazananlar ve kaybedenler* (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Nüfus ve Hayat Kalitesi Bağımsız Komisyonu. (1997). *Geleceğe özen: Önümüzdeki yılların yaşanmaya değer bir hayat sunması için*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayınları.
- OECD. (2021). *Türkiye’nin Sosyal Koruma Sistemi İncelemesi*. OECD Yayıncılık. <https://doi.org/10.1787/8db2f81b-en>
- OECD. (2022). *GDP volume – Annual growth rates in percentage*. <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=60703>.
- OECD. (2024). *OECD ekonomik görünüm, cilt 2024 sayı 1: Gelişen bir toparlanma*. OECD Yayıncılık. <https://doi.org/10.1787/69a0c310-en>
- Öğülmüş, S. (2011). Sosyal yardım algısı ve yoksulluk kültürü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 7(26), 83–96.
- Önder, H., ve Şenses, F. (2005). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluk düşüncesi. In B. Ülman ve İ. Akça (Eds.), *İktisat, siyaset, devlet üzerine yazılar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Özel, M. (2015). Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri. *İdealkent Dergisi*, 6(16), 155-181.
- Özdemir, Ç. M., ve İslamoğlu, E. (Eds.). (2017). *Gelir dağılımı ve yoksulluk: Kavram-teori-uygulama*. Seçkin Yayıncılık.
- Öztornacı, B., ve Demirdöğen, A. (2015). Farklı eşdeğerlik ölçeklerine göre temel yoksulluk göstergelerinin değişimi: Türkiye örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 21(1), 7–15.
- Öztürk, N. (2002). IMF’nin değişen rolü ve gelişmekte olan ülke ekonomilerine etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(4), 96–125.

- Öztürk, N. (2017). *Gelir dağılımının iktisadi analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Pehlivan, V. (2010). Küreselleşme, yoksulluk ve Türkiye (Yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Perry, G., Arias, O., López, H., Maloney, W., ve Servén, L. (2006). *Poverty reduction and growth: Virtuous and vicious circles*. Washington, DC: The World Bank.
- Pir, N. (2018). Kent yoksulluğu ile mücadele: Bursa örneği (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler Anabilim Dalı.
- Polat, H. (2011). *Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların yeri ve önemi* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ravallion, M. (1998). *Poverty lines in theory and practice* (LSMS Working Paper No. 133). Washington, DC: World Bank.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3 (2). (115-140).
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3 (8). (50-106).
- Satterthwaite, D. (1997). Sustainable cities or cities that contribute to sustainable development? *Urban Studies*, 34(10), 1667–1691.
- Sen, A. (2004). *Özgürlükle kalkınma* (Y. Alogan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Serhat Kalkınma Ajansı [SERKA]. (2013). *TR82 Düzey 2 bölgesi bölge planı 2010–2013*. Kars: SERKA Yayınları.
- Erişim Adresi: <https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/tra2-duzey-ii-2010-2013-bolge-plani.pdf>
- Seyyar, A. (2003). *Sosyal siyaset açısından yoksulluğa karşı mücadele: Yoksulluk*. In A. E. Bilgili ve İ. Altan (Eds.), (Cilt 1, ss. 38–69). Deniz Feneri Yayınları.
- Silver, H. (1995). Three paradigms of social exclusion. In G. Rodgers, C. Gore, ve J. B. Figueiredo (Eds.), *Social exclusion: Rhetoric, reality, responses* (pp. 57–80). Geneva: International Institute for Labour Studies.
- Soyak, N. A. (2004). Yapısal uyum programları ve yoksulluk ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Bilim ve Ütopya*, 4, 167–175.
- Sönmez, E. (2005). *Türkiye'de küreselleşmenin yoksulluk üzerine etkileri* (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sur, M. (2013). Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, (8), 2535-2550.
- Şahin, T. (2009). *Sosyal dışlanma ve yoksulluk ilişkisi* (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Şengül, T. (2001). *Kentsel çelişki ve siyaset-kapitalist kentleşme süreci üzerine yazılar: Kalkınma kuramında kentler*. Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD).
- Şenses, F. (2001). *Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenses, F. (2003). Yoksullukla mücadelenin neresindeyiz? Gözlemler ve öneriler. In A. H. Köse, F. Şenses ve E. Yeldan (Eds.), *İktisat üzerine yazılar I: Küresel düzen – birikim, devlet ve sınıflar* (ss. 319–356). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taş, H., ve Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk üzerine bir araştırma. *International Conference on Eurasian Economies*, 424–425. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/326881740_Turkiye'de_ve_Dunya'da_Yoksulluk_Uzerine_Bir_Arastirma
- Taş, H. Y., ve Özcan, S. (2013). Türkiye’de iç göçün yoksulluğa ve istihdama etkileri. *Büyüme ve Gelişme Dergisi*, 289–298. Erişim adresi: <https://www.avekon.org/papers/609.pdf>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2025). *Yoksullukla Mücadele ve Sosyal Yardımlar ÖİK Raporu*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2023). *OECD hakkında genel bilgiler*. Erişim adresi: <https://oecd-dt.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/399203>.
- T.C. Resmî Gazete. (1986). 3294 sayılı sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik kanunu. *Resmî Gazete*, 18603, 29 Mayıs 1986.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. (2021). *COVID-19 nedir?* <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>. Erişim tarihi: 16 Nisan 2024.
- Tekeli, İ. (1996). Habitat II’nin gündemini oluşturan temel kavramların irdelenmesi. *Habitat II Konferansı Yazıları*. T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum*, 2008(2), 3–4.

- Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü [TEDGEM]. (2010). *Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Projesi*. Ankara: TEDGEM Yayınları.
- Topcuoğlu, A., Demir, M., ve Oral, İ. (2016). Ardahan ilinin sosyo-ekonomik yapısının görünümü. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 131-142.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 277–296.
- TRT Haber. (2021, Haziran 21). *Sosyal Koruma Kalkanı kapsamında 60 milyar liralık destek sağlandı*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/sosyal-koruma-kalkani-ile-9-ayda-yaklasik-455-milyar-lira-destek-verildi-543265.html> Erişim tarihi: 16 Nisan 2025.
- Türk Belediyeler Birliği, ve Konrad Adenauer Vakfı. (2001). *Kent konseyleri ve yerel gündem 21*. Ankara.
- TÜRK-İŞ. (2023). *Açlık ve yoksulluk sınırı*. <https://www.turkis.org.tr/subat-2023-aclik-ve-yoksulluk-siniri/>. Erişim tarihi: 01.03.2023.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2009). *Yoksulluk çalışması sonuçları*. Retrieved January 14, 2011, from <https://sendika.org/2011/01/2009-yoksulluk-calismasi-sonuclari-tuik-49492/>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2015). *Gelir ve yaşam koşulları araştırması, 2015*. Erişim Adresi <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2015-21584>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). *İşgücü İstatistikleri, Temmuz 2020*. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Temmuz-2020-33791>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). *İşgücü İstatistikleri, Temmuz 2021*. Retrieved from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Labour-Force-Statistics-July-2021-37492>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları 2023*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2023-49684>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Gelir ve yaşam koşulları araştırması*. Türkiye İstatistik Kurumu.

- Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-Bolgesel-Sonuclari-2023-49666>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *İşgücü istatistikleri I. Çeyrek: Ocak–Mart*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-I.-Ceyrek:-Ocak-Mart,-2023-49380>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841>
- Türk, T., ve Ünlü, H. (2016). Yoksullukla mücadele politikaları: 2000 sonrası Türkiye örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 92–104.
- Türkiye Çevre Sorunları Vakfı. (1991). *Türkiye'nin çevre sorunları*. Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını.
- Uçar, C. (2011). *Kadının yoksulluğu ile mücadelede sosyal politika araçları ve etkinlikleri* (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ulusoy, A., ve Vural, T. (2001). Kentleşmenin sosyo-ekonomik etkileri. *Belediye Dergisi*, 7(12), Haziran.
- UNDP. (2016). *Sürdürülebilir kalkınma hedefleri*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. Erişim adresi: <https://www.undp.org/sustainable-development-goals>. Erişim tarihi: 10 Şubat 2025.
- UNDP. (2022). *İnsani gelişme raporu Türkiye*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. Erişim adresi: <https://www.undp.org/turkiye/publications/2022-human-development-report>
- (UNDP). (2022). *İnsani Gelişme Raporu 2021/2022: Belirsiz Zamanlar, Kararsız Yaşamlar – Dönüşen Bir Dünyada Geleceğimizi Şekillendirmek*. UNDP. <https://hdr.undp.org>
- UNDP. (2023). *About UNDP*. <https://www.undp.org/about-us>
- UNDP. (2023). *İnsani gelişme raporu 2023: Belirsiz zamanlarda insani gelişme*. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı. Erişim adresi: <https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/human-development-report-2023>

- UNDESA. (2013). *Inequality matters: Report on the world social situation 2013*. New York: UNDESA. Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/report-on-world-social-situation-2013-inequality-matters/>
- Uzun, A. M. (2003). Yoksulluk olgusu ve Dünya Bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155–173. Erişim adresi: <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/194.pdf>
- World Bank. (2022). Poverty and shared prosperity 2022: Correcting course. Retrieved from <https://hdl.handle.net/10986/37739>
- Yalçın, N. (2008). Sivil toplum kuruluşları ve yoksulluk (Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuzkanat, P. (2013). *Türkiye’de illerin yoksulluk riskinin ölçülmesi üzerine bir yöntem önerisi* (Uzmanlık Tezi). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Yaşar, M. R. (2016). Yoksulluk, akademik başarı ve kültürel sermaye ilişkisi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 202–237. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/227160>
- Yayla, R. (2018). *Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluk kültürü: Sakarya ili örneği* (Master’s thesis). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Yılmaz, B. (2015). Yeni Türkiye, yeni refah rejimi, yeni yönet(İş)im... ve yoksulluk: Sosyal yardımların anlam ve önemine dair. *İdeal Kent Dergisi*, 16, 182–209.
- Yılmaz, Y. (2020). *Türkiye’de kentsel yoksulluk ile mücadelede yerel yönetimler; Ankara örneği* (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zülfikar, B. Ş. (2010). Yoksulluk ve yoksullukla mücadele yöntemleri: Katılımcı bir yaklaşımla Sosyal Riski Azaltma Projesi’nin başarı değerlendirmesi: Ankara ili örneği (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU FORMU	Doküman No:	ARÜ.LEE.FR.034
		İlk Yayın Tarihi:	10.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	1/1

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 16/01/2026

Tez Başlığı Kent Yoksulluğu İle Mücadele: Ardahan İli Örneğinde Nitel Bir Araştırma

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 166 sayfalık kısmına ilişkin, 16/01/2026 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 17 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- ☒ Kaynakça hariç
- ☒ Alıntılar dâhil
- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

16/01/2026

Adı Soyadı: Gözde IRMAK
Öğrenci No: 22200000006
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Programı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA

EK 2. ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-67796128-819-2500036497
Konu : Bilimsel Yayın ve Etik Kurul Kararı
(Dr. Öğr.Gör.Onur AKÇAKAYA)

13.10.2025

Sayın Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA

Danışmanı olduğunuz Yüksek Lisans öğrencisi Gözde IRMAK'ın "**Kent Yoksulluğu ile Mücadele: Ardahan İli Örneğinde Nitel Bir Araştırma**" başlıklı tez çalışması kapsamında yapılacak araştırmalarda uygulayacağı yarı yapılandırılmış görüşme formu Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından değerlendirilmiş olup, yapılan değerlendirme sonucunda söz konusu çalışmanızın Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kriterlerine uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Zafer AYKANAT
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 44A994U

Belge Takip Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ardahan-universitesi-ebys>

Adres: Ardahan Üniversitesi Yenisey Kampüsü Rektörlük Hizmet Binası , Çamlıçatak Mevkii, Ardahan 75002
Telefon No: (0 478) 211 7575
e-Posta: bayek@ardahan.edu.tr
Kep Adresi: ardahanuni@hs01.kep.tr

Faks No: (0 478) 211 7509
İnternet Adresi: www.ardahan.edu.tr

Bilgi için :
Telefon No:
Direkt Hat:

Muhammed Ağdağ
Etik Kurul Raportörü V.
(0 478) 211 7575

EK 3. YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Başlığı: Kent yoksulluğu ile mücadele: Ardahan ili örneğinde nitel bir araştırma

Giriş:

Bu araştırma, Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA'nın danışmanlığında Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD yüksek lisans öğrencisi Gözde IRMAK tarafından yürütülmektedir. Araştırma, Ardahan'da kent yoksulluğu ile mücadele stratejilerini Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada Nitel Araştırma Yöntemi kullanılacak olup, yarı yapılandırılmış görüşme formları ile katılımcıların tez konusu ile ilgili bilgilerine başvurulacaktır. Görüşmede elde edilen bilgiler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak, kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Bu kişisel bilgiler üçüncü kişi ya da kurumlarla kesinlikle paylaşılmayacaktır. Sorular bilgilendirici nitelikte olup, katılımcıların deneyimlerini, gözlemlerini ve kurum uygulamalarını paylaşmaları beklenmektedir.

Soruları yanıtlamak tamamen sizin hür iradenizle gerçekleştireceğiniz bir işlemdir. İstedığınız soruda araştırma sorularını yanıtlamaktan vazgeçebilirsiniz. İstemediğiniz soruları yanıtlamayabilirsiniz. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Görüşme soruları:

1. Sizin için yoksulluk ne anlama geliyor? Bu kavramı kendi hayatınızdan örneklerle açıklar mısınız?
2. Ailenizin aylık gelir düzeyi ihtiyaçlarınızı karşılamak için yeterli mi? Karşılamadığı durumlarda nasıl bir çözüm arıyorsunuz?
3. Sosyal yardım ya da belediye desteklerinden yararlanıyor musunuz? Bu destekleri yeterli buluyor musunuz?
4. Yoksulluğun sizi veya ailenizi psikolojik ya da sosyal yönden nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?
5. Çocuklarınızın eğitimi veya sağlık hizmetlerine ulaşımında herhangi bir zorluk yaşıyor musunuz?
6. Yoksullukla mücadele edebilmek için kişisel olarak uyguladığınız stratejiler ya da yöntemler var mı?

7. Devletin veya yerel yönetimlerin yoksullukla mücadelede sizce hangi adımları atması gerekir? Önerileriniz nelerdir?

Kapanış:

Ekleme istediğiniz başka bir görüş veya öneri var mı?

Katılımınız ve paylaştığınız değerli bilgiler için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Onur AKÇAKAYA

Danışman

Gözde IRMAK

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bilim Dalı/ Yüksek Lisans Öğrencisi

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gözde IRMAK

Doğum Yeri ve Tarihi

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü (Mezuniyet: 2017)

: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi,
Çocuk Gelişimi Bölümü (Mezuniyet: 2024)

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih

Jüri Tarihi : 28.11.2025